

Rara

74

11366

Orandum est ut sit mensura
in corpore sano

48/74/11366(6)

Sebastianus Truchses a Baldersheim hunc
librum dono accepit in pignus perpetuus anni
citius a Wilhelmo a Witzburg Canonico
metropolitano ecclesie Herbipolensis et Bamber-
gensis Anno dñi 1557

~~15855~~
15855
G. V. D. W. I. E. S.

W. N. Würzburg.

Abstr. harrise mang.

*Cella bene custodita dicitur, male gesta
tactum.*

*Fœlix quæ aliena pericula fatiunt
Cautam.*

*Fœlix q. moribus tranquilla dicitur vitare
Et letos subiti eluctore furores.*

Io. G. H.

*Nulla feram tardet mente mala suada voluptas
Culmina Parnassi quæ petis alta puer
Delitjjs eternis minimi furata libido
Despicit incautos, præpitatosq. rudes*

+

DE CIVILI

TATE MORVM PVERILIVM
PER DES. ERASMVVM RO-
terodamum libellus, nunc
primum & conditus
& æditus.

LIPSIÆ

EXCVDEBAT NICOLAVS
FABER.

48/74/11366(6)

WIK

ERASMVVS

ROTERODAMVS GENEROSO

cum primis & optima spei puero Hen-

rico à Burgundia Adolphi prin-

cipis Veriani filio S.

I ter maximum illum Paulum non piguit omnia fieri omnibus, quo prodesse posset omnibus, quanto minus ego grauari debeo iuuanda iuuentutis amore sub

inde repuerascere. Itaq; quemadmodū pridem ad MAXIMILIANI fratris tui primā adulescentiam memet accommodaui, dum adulescuntulorū formo linguam: ita nunc HENRICE suauissime ad tuam attempo pueritiam de puerorum moribus præcepturus: non quod tu hisce præscriptis magnopere egeas, primum ab incunabulis inter aulicos educatus, mox nactus Ioannem Crucium tam insig-

A 2 nens

DE CIVILITATE

nem formandæ rudis ætatis artificem : aut quod omnia quæ præscribemus ad te pertineant, & é principibus & principatui natum, sed ut libentius hæc ediscant omnes pueri, quod amplissimæ fortunæ, summæq; spei puero dicata sint. Nec enim mediocre calcar addet uniuersæ publi, si conspexerint heroum liberos à primis statim annis dicari studijs, & in eisdem cum ipsis stadio currere.

Munus autem formandi pueritiam multis constat partibus, quarum sicuti prima ita præcipua est, ut tenellus animus inbibat pietatis seminaria: proxima, ut liberales disciplinas & amet, & perdiscat: tertia est, ut ad uitæ officia instruatur: quarta est, ut à primis statim æui rudimentis ciuilitati morum assuescat. Hanc postremam nunc mihi proprie sumpsi. Nam de superioribus quum alij complures, tum nos quoq; permulta scripsimus. Quanquam autem extremum illud cor-
poris

MORVM PVERILIVM.

poris decorum ab animo bene composito proficiscitur, tamen incuria præceptorum nonnunquam fieri uidemus, ut hanc interim gratiam in probis & eruditis hominibus desideremus. Nec inficior hanc esse crassissimam philosophiæ partem, sed ea, ut sunt hodie mortalium iudicia, plurimum conducit, & ad conciliandam benevolentiam, & ad præclaras illas animi dotes oculis hominum commendandas. Decet autem ut homo totus sit compositus animo, corpore, gestibus, ac uestitu, sed in primis pueros decet omnis modestia, & in his præcipue nobiles. Pro nobilibus autem habendi sunt omnes, qui studijs liberalibus excolunt animum. Pingant alij in clypeis suis leones, aquilas, tauros, & leopardos, plus habent ueræ nobilitatis, qui pro insignibus suis tot possunt imagines depingere, quot perdidicerunt artes liberales.

Vt ergò bene compositus pueri animus

A 3 undiq;

DE CIVILITATE

undiq; reluceat, (relucet autem potissimum in uultu,)sint oculi placidi, uerecundi, compositi, non torui, quod est truculentiae, non improbi, quod est impudentiae: non uagi ac uolabiles, quod est insaniae: non limi, quod est suspiciosorum & insidiarum molientium: nec immodice diducti, quod est stolidorum: nec subinde continentibus genis ac palpebris, quod est inconstantium: nec stupentes, quod est attonitorum, id quod est in Socrate notatum, nec nimium acres, quod est iracundiae signum: non innuentes ac loquaces, quod impudicitiae signum: sed animum sedatum ac reuerenter amicum praeseferentes. Nec enim temere dictum est a praeclaris sapientibus, animi sedem esse in oculis. Pictura quidem ueteres nobis loquuntur, olim singularis cuiusdam modestiae fuisse, semiclusis oculis obtueri, quemadmodum apud Hispanos quosdam semipetos intueri blandum haberi uideatur & amicum. Itidem ex picturis discimus,
olina

4

MORVM PVERILIVM.

olim contractis strictisq; labijs esse, probitatis
 fuisse argumentum. Sed quod suapte natura
 decorum est, apud omnes decorum habebitur.
 Quanquam in his quoq; decet interdum nos
 fieri polypos, & ad regionis morem nosmet
 attemperare. Iam sunt quidam oculorum ha-
 bitus, quos alijs alios addit natura, qui non ca-
 dunt sub nostras praecipiones, nisi quod in-
 compositi gestus non raro uitiant, non solum
 oculorum, Verum etiam totius corporis habi-
 tum ac formam. Contra compositi, quod na-
 tura decorum est, reddunt decentius: quod ui-
 ciosum est, si non tollunt, certe tegunt, mi-
 nuuntq;. Indecorum est clauso oculorum altero
 quenquam obtueri. Quid hoc enim aliud est,
 quam seipsum eluscare? Eum gestum thinnis
 ac fabris relinquamus.

Sint exporrecta supercilia non adducta,
 quod est toruitatis: non sublata in altum,
 quod est arrogantiae: non in oculos depressa,

A 4 quod

DE CIVILITATE

quod est male cogitantium.

Frons item hilaris & explanata, mentem sibi bene consciam, & ingenium liberale prae se ferens, non in rugas contracta, quod est senij: non mobilis, quod est erinaciorum: non torua, quod est taurorum.

A naribus absit mucoris purulentia, quod est sordidorum, Id quoque uitiū Socrati philosopho datum est probro. Pileo aut ueste emungi rusticānū est, brachio cubitoūē salsamentarioꝝ rū, nec multo ciuilius id manu fieri, si mox pituitā uesti illinas. Stropholis excipere nariū recrementa decorū, idque paulisper auerso corpore, si qui adsint honoratiores. Si quid in solum deiectum est, emuncto duobus digitis naso mox pede proterendum est. Indecorū est subinde cum sonitu spirare naribus, bilis id indicium est. Turpius etiam ducere ronehos, quod est furiosum, si modo fiat usu. Nam spiritosis qui laborāt orthopnoea, danda est uenia.

Ridicuꝝ

5

MORVM PVERILIVM.

Ridiculum naribus uocem emittere, nam id cornicinum est & elephantorum. Crispere nasum, irrisorum est & sannionum. Si alijs presentibus incidat sternutatio, ciuile est corpus auertere. Mox ubi se remisit impetus, signare os crucis imagine, dein sublato pileo resalutatis qui uel salutarunt uel salutare debuerant: nam sternutatio, quemadmodum oscitatio, sensum aurium prorsus aufert: precari ueniam, aut agere gratias. Alterum in sternutamento salutare religiosum, & si plures adsint natu maiores, qui saluent uirum aut foeminam honorabile, pueri est aperiri caput. Porro uocis tinnitum studio intedere, aut data opera sternutamentu iterare, nimiru ad uirium ostentatione nugonum est. Reprimere sonitum quem natura fert, ineptorum est, qui plus tribuunt ciuilitati, quam saluti.

Malas tingat natiuus & ingenuus pudor,
non fucus aut ascititius color. Quanquam is

A S quoq;

DE CIVILITATE

quoq; pudor sic temperandus est, ut nec uertatur in improbitatē, nec adducat *δυσωπία* aut stuporē, & quartū, ut habet prouerbiū, insanie gradum. Quibusdā enim hic affectus tam impotens insitus est, ut reddat deliranti similitudinē. Temperatur hoc malum, si puer inter maiores assuescat uiuere, & comœdijs agēdis exerceatur. Inflare buccas fastus indicium est, easdem dimittere, est animum despondentis: alterum est Thraſonis, alterum ludæ proditoris.

Os nec primatur, quod est metuentis alterius halitum haurire, nec hiet, quod est morionum, sed leuiter osculantibus se mutuo labris coniunctum sit. Minus etiam decorum est subinde porrectis labijs ueluti popysmum facere, quanquā id magnatibus adultis per mediam turbam incedentibus condonandum est, illos enim decet omnia, nos puerū formamus.

Si fors urgeat oscitatio, nec datur auerti aut cedere, strophio uelauē tegatur os, mox

imagine

MORVM PVERILIVM.

imagine crucis obfignetur. Omnibus dictis
 aut factis arridere stultorum est: nullis arride-
 re stupidorum. Obscœne dictis aut factis ar-
 ridere nequitia est. Cachinnus & immodicus
 ille totum corpus quatiens risus, quem ob id
 Græci *κρυγούσιον* appellant, nulli decorus
 est ætati, nedum pueritiæ. Dedecet autem
 quod quidã ridentes hinnitus edunt. Indeco-
 rus & ille, qui oris rictũ late diducit corruga-
 tis buccis, ac nudatis dentibus qui caninus est,
 & Sardonius dicitur. Sic autem uultus hila-
 ritatem exprimat, ut nec oris habitum deho-
 nestet, nec animum dissolutum arguat. Stul-
 torum illæ uoces sunt, risu diffluo, risu dissilio,
 risu emorior: & si qua res adeo ridicula inci-
 derit, ut uolentibus eiusmodi risum exprimat
 mappa manuue tegenda facies. Solum aut
 nullam euidẽ ob causam ridere, uel stultitiæ
 tribuitur uel insanie. Si quid tamen eiusmodi
 fuerit obortũ, ciuilitatis erit alijs aperire risus
 causam

DE CIVILITATE

causam, aut si non putes proferendam, commentitium aliquid adferre, ne quis se derideri suspicetur. Superioribus dentibus labrum inferius premere inurbanum est, hic enim est mimantis gestus, quemadmodum et inferioribus mordere superius. Quin & laborum oras lingua circumuoluta subinde lambere ineptum. Porrectioribus esse labris, & uelut ad osculum compositis, olim apud Germanos fuisse blandum indicant illorum picturae. Porrecta lingua deridere quenquam scurrile est. Auersus expulso, ne quem conspuas aspergasue. Si quid purulentius in terram reiectum erit, pede, ut dixi, proteratur, ne cui nauseam moueat: Id si non licet, linteolo sputum excipito. Resorbere saliuam inurbanum est, quemadmodum & illud quod quosdam uidemus non ex necessitate, sed ex usu ad tertium quodque uerbum expuere. Quidam indecore subtusiunt identidem inter loquendum idque non ex necessitate, sed ex more: is gestus est

7

MORVM PVERILIVM.

est mentientium, & inter dicendum quid di-
cant cōminiscentium. Alij minus etiam deco-
re ad tertium quodq; uerbum eructant, quæ
res, si à teneris annis abierit in cōsuetudinem,
hæret etiam in grandiozem ætatem. Idem sen-
tiendum de screatu, quibus nominibus à seruo
notatur Terentianus Clitipho. Si tussis urge-
at, caue ne cui in os tussias, & absit ineptia
clarius tussendi quam natura postulet. Vomis-
turus secede, nam uomere turpe non est, sed
in gluuie uomitum accersisse deforme est.

Dentium mundities curanda est, uerum eos
puluisculo candidare puellarum est, sale aut
alumine defricare, gingiuæ perniciosum, Idē
locio facere Iberorū est. Si quid inhæsit denti-
bus non cultello, non unguibus canum felis
umuè more, nō mantili eximendum est, sed uel
lentisci cuspide, uel penna, uel ossiculis è gallo-
rum aut gallinarum tibijs detractis. Os mane
pura aqua proluere, & urbanum est & sa-
lubre

DE CIVILITATE

lubre, subinde id facere ineptum. De lingua usu suo dicemus loco.

Rusticanum est impexo esse capite. Adsit mundicies, nō nitor puellaris: Absint sordes len diū & uermiculorum: subinde scabere caput apud alios, parum decet, quemadmodū unguibus reliquū fricare corpus sordidū est, præsertim si fiat usu, nō necessitate. Coma nec frontē tegat, nec humeris inuolitet. Subinde concusso capite discutere capillitium, lasciuientium est equorum. Casariam à fronte in uerticem leua detorquere, parum elegans est, manu discriminare modestius. Inflectere ceruicem & adducere scapulas pigritiam arguit: resupinare corpus fastus indicium est, molliter erectum decet. Ceruix nec in leuum nec in dextrum uergat: hypocriticum enim, nisi colloquium, aut aliud simile postulet. Humeros oportet æquo libramine temperare, non in morem at tennarum alterum attollere, alterum depri mere.

MORVM PVERILIVM.

mere. Nam huiusmodi gestas in pueris negligē
 ti, uertuntur in naturā, & corporis habitum
 præter naturam deformant. Itaq; qui præ des
 sidia collegerunt cōsuetudinem inflectendi cor
 pus, sibi gibbum conciliant, quem natura non
 dederat, & qui deflexum in latus caput has
 bere cōsueuerunt, in eum habitum indurescūt,
 ut adulti frustra mutare nitantur. Siquidem
 tenera corpuscula plantulis similia sunt, quæ
 in quamcunq; speciem furca funiculouè defle
 xeris, ita crescunt & indurescunt. Vtrumq;
 brachium in tergum detorquere, simul & pi
 gritiæ speciem habet & furis: neq; multo des
 centius est altera manu in ilia iniecta astare
 sedereuè, quod tamen quibusdam elegans ac
 militare uidetur. At non statim honestum est
 quod stultis placuit, sed quod natura & ratio
 ni consentaneum est. Reliqua dicētur quum ad
 colloquium, & conuiuū uentum erit. Mem
 bra quibus natura pudorem addidit reterege
 citra

DE CIVILITATE

citra necessitatem, procul abesse debet ab in-
 dole liberali. Quin ubi necessitas huc cogit,
 tamen id quoq; decente uerecundia faciendum
 est, etiamsi nemo testis adsit. Nunquam enim
 non adsunt angeli, quibus in pueris gratis-
 mus est pudicitiae comes custosq; pudor. Quo-
 rum autem conspectum oculis subducere pudis-
 cum est, ea multo minus oportet alieno praes-
 bere contactui. Lotium remorari ualetudini
 perniciosum, secreto reddere uerecundum. Sunt
 qui praecipiant ut puer compressis natibus uen-
 tris flatum retineat. Atqui ciuile non est, dum
 urbanus uideri studeat morbum accersere. Si
 licet secedere, solus id faciat. Sin minus iux-
 ta uetustissimum prouerbium, Tussi crepitum
 dissimulet. Alioqui cur non eadem opera praes-
 cipiunt ne aluum deiciant, quum remorari fla-
 tum periculosius sit, quam aluum stringere.
 Diductis genibus sedere, aut diuarcatis tibijs
 distortisue stare Thraasonum est. Sedenti co-
eant

MORVM PVERILIVM.

9
 eant genua, stanti pedes, aut certe modice didu-
 cantur. Quidam hoc gestu sedent, ut alteram
 tybiã, altero genu suspēdant, nōnulli stant de-
 cussatim cōpositis tybijs, quorum alterum est
 anxiorum, alterum ineptorū. Dextro pede in
 læuum femur iniecto sedere priscorum regum
 mos est, sed improbatus. Apud Italos quidam
 honoris gratia pedē alterum altero premunt,
 uniq; propemodū insistent tybiæ ciconiarū ris-
 tu, quod an pueros deceat nescio. Idem in fle-
 etendis genibus aliud apud alios decet dede-
 cetq;. Quidam utrunq; pariter inflectunt, idq;
 rursus alij recto corpore, alij nonnihil incurua-
 to. Sunt qui hoc ceu muliebri rati, similiter
 erecto corpe, primum dextrū incuruāt genu,
 mox sinistrum, quod apud Britannos in adole-
 scentibus laudi datur. Galli modulato corpo-
 ris circumactu dextrū duntaxat inflectunt. In
 his in quibus uarietas nihil habet cum honesto
 pugnant, liberum erit uel uernaculis uti mori-

B bus,

DE CIVILITATE

bus, uel alienis obsequundare, quando sunt quos magis uariant peregrina. Incessus nec fractus sit, nec præceps, quorum alterum est mollium, alterum furiosorum: nec uacillans, quod à Fabio improbatur. Nam ineptam in incessu subclaudicationem Sulceris militibus relinquamus, & ijs qui magnum ornamentum ducunt, in pileo gestare plumas. Tametsi uidimus Episcopos hoc gestu sibi placere. Sedentem pedibus ludere stultorum est, quemadmodum & manibus gesticulari, parum integre mentis indicium est.

DE CULTU.

In summa dictum est de corpore, nunc de cultu paucis, eò quod uestis quodammodo corporis corpus est, & ex hac quoque liceat habitum animi conijcere. Quanquam hic certus præscribi modus non potest, eò quod non omnium par est uel fortuna, uel dignitas, nec apud omnes nationes eadem decora sunt aut indecora, postremo nec

MORVM PVERILIVM.

mo nec omnibus seculis eadem placent dispi-
centue. Vnde quemadmodū in alijs multis, ita
hic quoq; nonnihil tribuendum est, iuxta pro-
uerbium νόμος ἡ ζωὴ atq; etiā σκῆψις cui ser-
uire iubent sapientes. Est tamen in hisce uarie-
tatibus, quod per se sit honestū aut secus uelut
illa quæ nullum habent usum, cui paratur ue-
stis. Prolixas trahere caudas in fœminis ri-
detur, in uiris improbatur: an Cardinales &
Episcopos deceat, alijs æstimandum relinquo.
Multitia nunq̄ non probro data sunt, tum ui-
ris, tum fœminis, quandoquidem hic est alter
uestis usus, ut ea tegat quæ impudice ostens-
duntur oculis hominum. Olim habebatur pa-
rum uirile discinctum esse, nunc idē nemini ui-
tio uertitur, quod indusijs, subuculis, et caligis
reperitis tegantur pudenda, etiam si disfluat tu-
nica. Alioqui uestis breuior, quam ut inclinanti
tegat partes, quibus debetur honos, nusquam
non inhonesta est. Dissecare uestem amen-

DE CIVILITATE

tium est, picturatis ac uersicoloribus uti, moris
 onū est ac simiorū. Ergo pro modo facultatū
 ac dignitatis proq; regione & more adsit cul-
 tui mundicies, nec sordibus notabilis, nec luxū
 aut lasciuiā, aut fastum præ se ferens. Negles-
 etior cultus decet adolescētes, sed citra immun-
 diciā. Indecore quidā interularū ac tunicarum
 oras aspergine lotij pingunt, aut sinum brachi
 aliaq; indecoro tectorio incrustant, nō gypso,
 sed nariū & oris pituita. Sunt quibus uestis in
 alterū latus defluit, alijs in tergū ad renes usq;
 nec desūt. quibus hoc uideatur elegās. Ut totū
 corporis habitū & mundum et cōpositum esse
 decet, ita decet illum corpori congruere. Si qd
 elegantioris cultus dedere parētes, nec te ipsum
 reflexis oculis contēplare, nec gaudio gestias,
 alijsq; ostentes mā alterum simiarum alterū pa-
 uonum: mirentur alijs, tu te bene cultum esse ne
 scias. Quo maior est fortuna, hoc est amabis-
 sior modestia. Tenuioribus in conditionis solas-
 tium

MORVM PVERILIVM.

11
tium cōcedendū est, ut moderate sibi placeāt.
At diues ostentans splendorē amictus, alijs suā
exprobrat miseriam, sibiq; conflat inuidiam.

DE MORIBVS IN TEMPLO.

Quoties fores tēpli prateris nudato caput
ac modice flexis genibus, et ad sacra uerso uul-
tu, Christum diuosq; salutato. Idē et alias faci-
endū, siue in urbe, siue in agris, quoties occur-
rit imago crucis. Per eadē sacram ne transieris
nisi simile religioē saltem breui precatiuncula
Christū appelles, idq; reiecto capite, et utroq;
genu flexo. Cum sacra peraguntur, totum cor-
poris habitū ad religionē decet cōponere. Cos-
gita illic presentē Christū cum innumeris an-
gelorum millibus. Et si q; regē hominē alloqui-
turus circumstāte procerū corona, nec caput
aperiat, nec genu flectat, nō iam pro rustico,
sed pro insano haberetur ab omnibus: quale
est illic apertum habere caput, erecta genua,
ubi adest Rex ille regum immortalis et immor-

DE CIVILITATE

talitatis largitor, ubi uenerabundi circumstant
 ætherei spiritus. Nec refert, si eos non uides,
 uident illi te, nec minus certum est illos adesse
 quàm si uideres eos oculis corporeis. Certius
 enim cernunt oculi fidei, quàm oculi carnis.
 Indecentius etiam est, quod quidã in tēplis ob
 ambulant, & Peripateticos agunt. Atqui de
 ambulationibus porticus & fora conueniunt
 non templa, quæ sacris concionibus, mysterijs,
 ac deprecationi dicata sunt. Ad concionantem
 spectēt oculi, huc attente sint aures, huc inhiat
 animus omni cum reuerentia, quasi non homi-
 nem audias, sed Deum per os hominis tibi lo-
 quentem. Quum recitatur Euangelium assur-
 ge, & si potes ausculta religiose. Quum in
 Symbolo canitur: Et homo factus est, in genua
 procumbe, uel hoc pacto te submittens in illius
 honorem, qui semet pro tua salute, quum esset
 supra oēs cælos, demisit in terras, quum esset
 Deus, dignatus ē homo fieri, ut te faceret de-
 um.

12

MORVM PVERILIYM.

um. Dum peraguntur mysteria, toto corpore ad religionem composito ad altare uersa sit facies, ad Christum animus. Altero genu terram contingere, erecto altero cui laeuus innitatur cubitus, gestus est impiorum militum qui domino Iesu illudentes dicebant: Aue rex Iudeorum. Tu demitte utrunq; relicuo etiam corpore nonnihil inflexo ad uenenationem. Reliquo tēpore aut legatur aliquid è libello, siue precularum, siue doctrinæ salutaris: aut mens cœleste quippiam meditetur. Eo tempore nugas obgannire ad aurem uicini, eorum est, qui non credunt illic adesse Christum: huc illuc circumferre uagos oculos, amentium est. Existima te frustra templum adisse, nisi inde melior discesseris, puriorq;.

DE CONVIVIIS.

In conuiujs adsit hilaritas, absit petulantia: non nisi lotus accumbe, sed ante præfectis unguibus, ne quid in his hæreat sordidum, dis-

B 4 carisq;

DE CIVILITATE

carisq; ἑυποκόνδ' υλος, ac prius clā reddito lo-
 tio aut si res ita postulet, exonerata etiā aluo:
 Et si forte strictius cinctum esse cōtingat, alia
 quantulū relaxare uincula cōsultū est, quod in
 accubitu parum decore fiat. Abstergēs manus
 simul abijce quicquid animo aegre est. Nam in
 cōuiuio nec tristē esse decet, nec cōtristare quē
 quā. Iussus consecrare mensam uultū ac manus
 ad religionem componito, spectans aut cōuiuij
 primarium aut si fors adest, imaginē Christi,
 ad nomen Iesu, matrisq; uirginis utrunq; flectēs
 genu. Hoc muneris si cui alteri delegatum fue-
 rit, pari religione tum auscultato, tum respon-
 deto. Sedis honorem alteri libenter cede Et ad
 honoratiōrē locum inuitatus comiter excusa: si
 tamen id crebro serioq; iubeat aliquis autoritas
 te præditus, uerecunde obtempera, ne uideare
 pro ciuili præfractus. Accumbens utrāq; ma-
 num super mensam habe non coniunctim, nec
 in quadra. Quidā enim indecore uel unam uel
 ambas

MORVM PVERILIVM.

ambas habent in gremio. Cubito uel utroq;
 uel altero inniti mensæ, senio morboué lassis
 cōdonatur, idē in delicatis quibusdam aulicis
 qui se decere putant quicquid agunt, dissimu-
 landum est, nō imitandum. Interea cauendum,
 ne proxime accumbenti cubito neu ex aduerso
 accumbenti pedibus sis molestus. In sella ua-
 cillare & nunc huic nunc alteri nati uicissim
 insidere, speciem habet subinde uentris flatum
 emittētis, aut emittere conantis. Corpus igitur
 æquo libramine sit erectum. Mantile si datur,
 aut humero sinistro, aut brachio lauo imponi-
 to. Cum honoratioribus accubiturus, capite
 pexo, pileum relinquito, nisi uel regiōis mos di-
 uersum suadeat, uel alicuius autoritas præci-
 piat, cui nō parere sit indecorū. Apud quasdā
 nationes mos est, ut pueri stantes ad maiorum
 mensam capiant cibum extremo loco, relecto
 capite. Ibi ne puer accedat nisi iussus, nec hæ-
 reat usq; ad conuiuij finē, sed sumpto quod sa-

B S tis est

DE CIVILITATE.

tis est, sublata quadrata sua, flexo poplite salutet
 conuiuas, præcipue qui inter conuiuia est cœs-
 teris honoratior. A dextris sit poculum & cul-
 tellus escarius rite purgatus, ad leuam panis.
 Panē una uola pressum, summis digitis refrin-
 gere, quorundā aulicorum delicias esse sinito,
 tu cultello seca decentur, non undiq; reuellens
 crustum aut utrinq; resecans: delicatorem hoc
 est. Panē ueteres in omnibus cōuiujs ceu rem
 Sacram religiose tractabant, unde nunc quoq;
 mos relictus est, eum forte delapsum in humū
 exosculari. Conuiuium statim a poculis auspi-
 cari potorum est, qui bibunt, non quod sitiant,
 sed quod soleant. Nec ea res solum moribus est
 inhonesta, uerumetiam officit corporis ualetu-
 dini. Nec statim post sumptam ex iure effam
 bibendum, multo minus post lactis esum. Pu-
 ero sæpius quam bis, aut ad summum ter in
 conuiuio bibere, nec decorum est, nec salu-
 bre. Semel bibat aliquamdiu pastus de se-
cundo

MORVM PVERILIVM.

cundo missu, præsertim sicco: dein sub conui-
 uij finem, idq; modice sorbendo, non ingurgi-
 tando, nec equorum sonitu. Tum uinum, tum
 cereuisia, nihil ominus quàm uinum inebrians,
 ut puerorum ualitudinem lædit, Ita mores de-
 decorat. Aqua feruida conuenit ætati, aut si
 id non patitur siue regionis qualitas, siue alia
 quæpiam causa, tenui cereuisia utitur, aut ui-
 no nec ardenti, & aqua diluto. Alioqui mero
 gaudentes, hæc sequuntur præmia, dentes ru-
 biginosi, genæ defluentes, oculi lusciosi, men-
 tis stupor, breuiter senium ante senectam. An-
 tequam bibas præmande cibum, nec labra
 admoueas poculo, nisi prius mantili aut lin-
 teolo absterfa, præsertim si quis suum pocu-
 lum tibi porrigit, aut ubi de communi bibi-
 tur poculo. Inter bibendum intortis oculis
 alios intueri illiberale est, quemadmodum &
 ciconiarum exemplo ceruicem in tergum
 reflectere, ne quid hæreat in imo cyatho,
 parum

DE CIVILITATE

parum est liberale. Salutantē poculo resalutet
comiter, & admotis labris cyatho, paulu-
lum libans bibere se simulet: hoc civili nugo-
ni satis erit. Qui si rusticius urgeat, polliceas-
tur se tum responsurum quum adoleuerit.

Quidam ubi uix bene confederint, mox
manus in epulas cōijciunt. Id luporum est, aut
eorum q̄ de chytropede carnes nondū immola-
tas deuorāt, iuxta prouerbium. Primus cibum
appositum ne attingito, nō tantum ob id quod
arguit auidum, sed quod interdum cū periculo
cōiunctum est, dum qui feruidum iexploratū
recipit in os, aut expuere cogitur, aut si de-
glutiat adurere gulā, utroq; ridiculus æque ac
miser. Aliquantisper morandum, ut puer ad-
suescat affectui temperare. Quo cōsilio Socra-
tes ne senex q̄dem unquā de primo cratere bi-
bere sustinuit. Si cum maioribus accumbit pu-
er, postremus, nec id nisi inuitatus, manum ad-
moueat patinæ. Digitos in iussulenta immer-
gere

MORVM PVERILIVM.

gere agrestium est, sed cultello fascinaue tollat quod uult, nec id ex toto eligat disco, quod scilicet ligutores, sed quod forte ante ipsum iacet sumat: quod uel ex Homero discere licet, apud quem creber est hic uersiculus.

Οἶδ' ἰν' ὀνείδ' ἐτοκίμα πρὸς οἰμένα χεῖρας ἰαλλοῦ.

Id quoque si fuerit insigniter elegans alteri cedat, et quod proximū est accipiat. Vt igitur intemperantis est in oēs patinae plagas manuum immittere, ita parum decorum patinā inuere quo ueniant ad te lautiora. Si quis alius cibū porrexerit elegantiorē, praefatus excusatiunculā recipiat, sed resecta sibi portiuncula, reliquum offerat ei qui porrexerat, aut proxime assidenti cōmunicet. Quod digitis excipinō potest quadra excipiendum est. Si quis ē placenta uel artocrea porrexerit aliquid, cocleari, aut quadra excipe, aut cocleare porrectum accipe, & inuerso in quadrā cibo, cocleare reddito. Si liquidius est quod datur gustandum,

DE CIVILITATE

dum sumito, & cocleare reddito, sed ad man-
tile extersum. Digitos unctos uel ore praelin-
gere, uel ad tunicā extergere, pariter inciuile
est: id mappa potius, aut mantile faciendum.
Integros bolos subito deglutire ciconiarū est,
ac balatronū. Si quid ab alio fuerit resectum,
inciuile est manum quadramuē porrigere, pri-
usquā ille structor offerat, ne uideare praripe-
re quod alteri paratum erat. Quod porrigitur
aut tribus digitis, aut porrecta quadra excipi-
endum. Si quod offertur non congruit tuo sto-
macho, caue ne dixeris illud comici Clitipho-
nis. Nō possū pater, sed blāde agitato gratias.
Est enim hoc urbanissimum recusandi genus.
Si perstat inuitator, uerecunde dicito aut non
conuenire tibi, aut te nihil amplius requirere.

Discenda est á primis statim annis secādi
ratio, nō superstitiosa quod quidā faciunt, sed
ciuilis & cōmoda, aliter enim inciditur armus
aliter coxa, aliter ceruix, aliter cratis, aliter
capus.

16

MORVM PVERILIVM.

capus, aliter phasianus, aliter perdix, aliter
 ands: qua de re sigillatim precipere, ut pro-
 lixum sit, ita nec operæ precium. Illud in uniuersum
 tradi potest. Apitiorum esse, omni ex parte,
 quicquid palato blanditur abradere. Abs te
 semesa alteri porrigere, parum honesti moris
 est. Panem prærossum iterum in ius immergere
 rusticum est, Sicut & cibum mansum fau-
 cibus eximere, & in quadrā reponere, inelegans
 est. Nam si quid forte sumptum est, quod
 deglutiri non expedit, clā auersus aliquo pro-
 iiciat. Cibum ambesum aut ossa semel in qua-
 dram seposita repetere, uitio datur. Ossa, aut
 si quid simile reliquum est, ne sub mensam ab-
 ieceris, pauimentum conspurcans, nec in men-
 sa stragulā proijce, nec in patinam repone sed
 in quadræ angulum sepone, aut in discum qui
 apud nonnullos reliquijs excipiendis apponitur.
 Canibus alienis de mensa porrigere cibum, in-
 eptiæ tribuitur: ineptius est illos in conuiuio
 contractas

DE CIVILITATE

contrectare. Oui putamen digitorū unguibus
 aut pollice repurgare ridiculum est: idem in-
 sersa lingua facere magis etiā ridiculum, cul-
 tello id fit decentius. Ossa dentibus arrodere
 caninum est, cultello purgare ciuile. Tres di-
 giti salino impressi uulgari ioco dicuntur agre-
 stiū insignia. Cultello sumendū est salis quan-
 tum satis est. Si longius abest salinum, por-
 recta quadra petendum est. Quadram aut pas-
 tinā cui saccarum aut aliud suaue quiddā ad-
 hæsit, lingua lambere felium est, non hominū.
 Carnē prius minutim in quadra dissectet, mox
 addito pane simul aliquandiu mandat, prius-
 quā traiciat in stomachum, id non solum ad
 bonos mores, uerumetiā ad bonā ualitudinem
 pertinet. Quidam deuorāt uerius quam edūt,
 non aliter quā mox, ut aiunt, abducendi in
 carcerē. Latronum est ea tubercinatio. Qui-
 dam tantum simul in os ingerunt, ut utrinq̄
 ceu folles tumeāt buccæ, alij mandendo di-
 ductu

ductu labiorum sonitum ædunt porcorū in more, Nonnulli uorandi studio, spirant etiā nari-
bus, quasi præfocandi. Ore pleno uel bibere,
uel loqui nec honestū est, nec tutum. Vicissitu-
do fabularum interuallis dirimat perpetuum
esum. Quidam citra intermissionem edunt bi-
buntuè, non quod esuriant sitiantuè, sed quod
alioqui gestus moderari non possunt, nisi aut
scabant caput, aut scalpant dentes, aut gesti-
culentur manibus aut ludant cultello, aut tussi-
ant, aut screent, aut expuant. Ea res à rustico
pudore profecta nonnullam insanie speciem
habet. Auscultandis aliorum sermonibus fallē-
dū est hoc tediū, si nō datur oportunitas loquē-
di. Inciuile est cogitabundum in mensa accum-
bere. Quosdam aut uideas adeo stupentes, ut
nec audiant quid ab alijs dicatur, nec se comes-
dere sentiant, & si nominatim appelles, uelut
ē somno excitari uideantur. Adeo totus ani-
mus est in patinis. Inurbanū est oculis circum-

C actis

DE CIVILITATE

actis obseruare quid quisq; comedat, nec decet
 in quenq; conuiuaru diutius intetos habere ocu-
 los: inurbanius etiam transuersim hircus intue-
 ri, qui in eodem accumbunt latere: inurbani-
 mum, retorto in tergum capite contemplari, quid
 rerum geratur in altera mensa. Effutire si quid
 liberius inter pocula dictum factumue sit, nulli
 decorum est, nedum puero. Puer cum natu maiori-
 bus accumbens nunquam loquatur, nisi aut cogat
 necessitas, aut abs quoquam inuitetur. Lepide dis-
 ctis modice arrideat, obscene dictis ne quando
 arrideat, sed nec frontem contrahat si precellit
 dignitate qui dixit, sed ita uultus habitum
 temperet, ut aut non audisse aut certe non in-
 tellexisse uideatur. Mulieres ornat silentium,
 sed magis pueritiam.

Quidam respondent priusquam orationem
 finierit qui compellat, ita sepe fit, ut aliena res
 sponte sit risui, detque ueteri locum prouerbio,
 ἡ μάσκα πᾶσι. Docet hoc rex ille sapientissimus

MORVM PVERILIVM.

mus stultitiæ tribuēs respondere priusquam at
 dias, non audit autē qui non intellexit. Si mi
 nus intellexit percontantem, paulisper obtice
 scat, donec ille quod dixit sponte repetat. Id si
 non facit, sed responsum urget, blande ueniam
 præfatus puer, oret ut quod dixerat dicat de
 nuo, Intellecta percontatiōe, paululum interpo
 nat moræ, deinde tum paucis respōdeat, tum
 iucunde. In conuiuio nihil effutiendū quod offu
 scet hilaritatem: Absentium famam ibi ledere
 piaculum est. Nec cuiquam illic suus refrican
 dus est dolor. Vituperare quod appositum
 est, inciuitati datur & ingratum est conuis
 uatori. Si de tuo præbetur conuiuium ut excu
 sare tenuitatē apparatus urbanum, ita laudas
 re aut commemorare quanti singula consti
 terint insuaue profecto condimentum est ac
 cumbentibus. Deniq; si quid à quoquam
 in conuiuio fit rusticius per imperitiam, ciui
 liter dissimulandum potius quam irridendum.

DE CIVILITATE

Decet cōpotationē libertas. Turpe est subdiū,
 ut ait Flaccus, rapere, si quid cui super cœnā
 excidit incogitantius. Quod ibi fit diciturūē,
 uinō inscribendum ne audias, μισὸν ἀνάμωνα
 συμπόταν. Si conuiuū erit quā pro puerili
 ætate prolixius, & ad luxum tendere uidebis
 tur, simul atq; senseris naturæ factū satis, aut
 clam, aut ueniam præcatus te subducito. Qui
 puerilem ætatē adigunt ad inediā, mea quidem
 sententia insaniunt, neq; multo minus ij qui
 pueros immodico cibo diffarciunt. Nam ut il-
 lud debilitat teneri corpusculi uiriculas, ita
 hoc animi uim obruit. Moderatio tamen sta-
 tim est discenda. Citra plenā saturitatem refi-
 ciendum est puerile corpus, magisq; crebro
 quā copiose. Quidam se saturos nesciūt, nisi
 dum ita distentus est uenterculus, ut in pericu-
 lum ueniant ne disrumpatur, aut ne per uomis-
 tum reiciant onus. Oderunt liberos, qui illos
 etiamnū teneros cœnis in multam noctem pro-
 ductis

MORVM PVERILIVM.

ductis perpetuo sinunt asidere. Ergo si surgendum erit à prolixiore conuiuio, quadram tuam cum reliquijs tollito, ac salutato qui uideatur inter conuiuas honoratissimus, mox et alijs simul, discedito, sed mox rediturus, ne uideare lusus aut alterius parum honestæ rei gratia te subduxisse. Reuersus ministrato si quid opus erit, aut reuerenter mensæ assistito, si quis quid iubeat expectans. Si quid apponis aut submoues, uide ne cui uestem iure perfundas. Candelam emuncturus, prius illam è mensa tollito, quodq; emunctum est, protinus aut harenæ immergito, aut solea proterito, ne quid ingrati nidoris offendat nares. Si quid porrigis infundis, leua id facias caueto. Iussus agere gratias, compone gestus, paratum te significans donec silentibus conuiuis dicēdi tempus adfuerit. Interim uultus ad conuiuio præidentem reuerenter uersus sit & constanter.

DE CONGRESSIBVS.

C 3 Si

DE CIVILITATE

Si quis occurrerit in uia, uel senio ueneran-
 dus, uel religione uenerandus, uel dignitate
 grauis, uel alioqui dignus honore, meminerit
 puer de uia decedere, reuerenter aperire ca-
 put, nonnihil etiam flexis poplitibus. Ne uero
 sic cogitet, quid mihi cum ignoto, quid cum
 nihil unquam bene de me merito? Non hic ho-
 nos tribuitur homini, non meritis, sed Deo. Sic
 Deus iussit per Solomonem, qui iussit assura-
 gere cano: Sic per Paulum qui presbyteris
 duplicatum honorem præcipit exhibere, in
 summa, omnibus præstare honorem quibus
 debetur honos, complectens etiam ethnicum
 magistratum: & si Turca, quod absit, nos
 bis imperet, peccaturi simus, si honorem ma-
 gistratui debitum illi neg. m. s. De parenti-
 bus interim nihil dico, quibus secundum Deum
 primus debetur honos. Nec minor præcepto-
 ribus, qui mentes hominum, quodammodo
 dum formant, generant. Iam & inter æquales
illud

MORVM PVERILIVM.

illud pauli locum habere debet, honore inuicem praeuenientes. Qui parem aut inferiorem honore praeuenit, non ideo fit ipse minor, sed ciuilius & ob id honoratior. Cum maioribus reuerenter loquendum & paucis, cum aequalibus amanter & comiter. Inter loquendum pileum leua teneat, dextra leuiter admota umbiculo: aut quod decentius habetur, pileum utraq; manu iuncta suspensum, pollicibus eminentibus, tegat pubis locum. Librum aut galerum sub axilla tenere rusticius habetur. Pudor adsit, sed qui decoret, non qui reddat attonitum. Oculi spectent eum cui loqueris, sed placidi simplicesq; nihil pro-cax improbumue prae se ferentes. Oculos in terram deicere quod faciunt catoblepae male consciētie suspicionem habet. Transuersim tueri, uidetur auersantis. Vultum huc illuc uolere, leuitatis argumentum est. Indecorum est interim uultum in uarios mutare habitus, ut

DE CIVILITATE

nunc corrugetur nasus, nunc cōtrahatur frōs,
 nunc attollatur supercilium, nunc distorquean-
 tur labra, nunc diducatur os, nunc prematur,
 hæc animum arguunt Protei similem. Inde-
 corum & illud, cōcusso capite iactare comā,
 sine causa tussire, screare, quemadmodum &
 manu scabere caput, scalpere aureis, emunge-
 re nasum, demulcere faciē, quod est ueluti pu-
 dorē abstergentis, suffricare occipitium, hu-
 meros adducere, quod in nōnullis uidemus Ita-
 lis. Rotato capite negare, aut reducto accer-
 sere, & ne persequar omnia, gestibus ac nus-
 tibus loqui, ut uirum interdum deceat, puerū
 minus decet. Illiberale est iactare brachia,
 gesticulari digitis, uacillare pedibus, breuiter
 non lingua, sed toto corpore loqui quod tur-
 turum esse fertur, aut mot acillarum, nec mul-
 tum abhorrens à picarum moribus. Vox sit
 mollis ac sedata, non clamosa, quod est agri-
 colarum, nec tam pressa, ut ad aures eius cui
 loqueris

MORVM PVERILIVM.

loqueris non perueniat. Sermo sit non præceptus,
 & mentem præcurrens, sed lentus & explanatus.
 Hoc etiam naturalem battarismum, aut
 hæsitantiam, si non in totum tollit, certe magna
 ex parte mitigat, quum præcipitatus sermo
 multis uicium conciliet, quod non dederat
 natura. Inter colloquendum subinde titulum
 honorificum eius quæ appellas repetere, ciuilitatis
 est. Patris ac matris uocabulo nihil honorificentius,
 nihil dulcius. Fratris sororis uè nomine
 nihil amabilius. Si te fugiunt tituli pedestres:
 omnes eruditi sint tibi præceptores obseruandi:
 omnes sacerdotes ac monachi reuerendi patres:
 oēs æquales fratres & amici: breuiter omnes
 ignoti domini, ignota domina. Ex ore pueri
 turpiter auditur iusiurandum, siue iocus sit,
 siue res seria. Quid enim turpius eo more,
 quod apud nationes quasdam ad tertium quoddam
 uerbum deierant etiam puellæ, per panem,
 per uinum, per candelam, per quod

C S non?

DE CIVILITATE

non? Obscænis dictis nec linguam præbeat ingenuus puer, nec aures accommodet. Deniq; quicquid inhoneste nudatur oculis hominum, indecenter ingeritur auribus. Si res exi- gat, ut aliquod membrum pudendum nomine- tur, circumitione uerecunda rem notet. Rur- sus si quid inciderit, quod auditori nauseam- ciere possit, uelut si quis narret uomitum, aut latrinam, aut oletum, præfetur benorem auri- bus. Si quid refellendū erit, caue dicat, haud uera prædicat, præsertim si loquatur grandis- ori natu, sed præfatus pacem, dicat, mihi sea- cus narratum est a tali. Puer ingenuus cum nemine contentionem suscipiat, ne cum æqua- libus quidem, sed cedat potius uictoriam, si res ad iurgium ueniat, aut ad arbitrum pro- uocet. Ne cui se præferat, ne sua iactet, ne cuiusquam institutum reprehendat, aut ullius nationis ingenium more suè suggillet, ne quid arcani creditum euulget, ne nouos spargat
rumores

MORVM PVERILIVM.

rumores, ne cuius obtrechet fama, ne cui pro-
 bro det uitium natura insitum. Id enim non so-
 lum contumeliosum est, & inhumanum, sed
 etiam stultum, ueluti si quis luscum appellet lus-
 scum, aut loripedem loripedem, aut strabum
 strabum, aut nothum nothum. His rationibus
 fiet, ut sine inuidia laudem inueniat, & amicos
 paret. Interpellare loquentem antequam fabu-
 lam absoluerit, inurbanum est. Cum nemine
 similitatem suscipiat, comitatem exhibeat
 omnibus, per paucos tamen ad interiorem fa-
 miliaritatem recipiat, eosq; cum delectu. Ne
 cui tamē credat quod tacitū uelit, Ridiculum
 enim est ab alio silentij fidē expectare, quam
 ipse tibi non praestes. Nullus autem est adeo
 linguae continentis, ut non habeat aliquem in-
 quem transfundat arcanum. Futilissimum autē
 est nihil admittere, cuius te pudeat si profes-
 ratur. Alienarum rerum ne fueris curiosus &
 si quid forte conspexeris audiueris, fac quod
 scis

DE CIVILITATE

Scis nescias. Literas tibi non oblatas limis intruere parum ciuile est. Si fors te presente scrinium suum aperit aliquis subducito te. Nam inurbanum est inspicere, contrectare aliquid inurbanus. Item si senseris inter aliquos secretius oriri colloquium submoue te dissimulanter, & in eiusmodi colloquium ne te met ingeras non accitus.

DE LVSV.

In lusibus liberalibus adsit alacritas, absit peruicacia rixarum parens, absit dolus, ac mendacium, Nam ab his rudimentis proficiscitur ad maiores iniurias. Pulchrius uincit qui cedit contentioni, quam qui palmam obtinet. Arbitris ne reclamita. Si cum imperitioribus certamen est, possisq; semper uincere, nonnunquam te uinci patere, quo ludus sit alacrior. Sic cum inferioribus luditur, ibi te superiorem esse nescias. Animi causa ludendum est, non lucri gratia. Aiunt puerorum indolem

MORVM PVERILIVM.

indolem nusquam magis apparere, quam in
lusu. Si cui ad dolos, ad mendacium, ad ris
xam, ad iram, ad uiolentiam, ad arrogantiam,
propensius ingenium, hic emicat naturæ uis
cium. Proinde puer ingenuus non minus in
ludo quàm in conuiuio sui similis sit.

D E C U B I C U L O.

In cubiculo laudatur silentium & uere
cundia. Certe clamor & garrulitas indecor
ra est, multò magis in lecto. Siue cum exuis
te, siue cum surgis, memor uerecundiæ: caue
ne quid nudes aliorum oculis, quod nos &
natura tectum esse uoluit. Si cum sodali le
ctum habes communem, quietus iaceto, neq;
corporis iactatione uel teipsum nudes, uel so
dali detractis pallijs sis molestus. Priusquam
reclines corpus in cervical, frontem & pes
tus signa crucis imagine, breui precatiunc
cula temet Christo commendans, Idem fas
cito quum mane primum temet erigis, à pre
catiuncula

DE CIVILITATE

caciuncula diem auspicans. Non enim potes
 ab omine *fœliciore*. Simul ac *exoneraueris*
aluum, ne quid agas nisi prius *lota* facie ma-
 nibusq; & ore *proluto*. Quibus *cotigit* be-
 ne *nasci*, hīs turpe est generi suo non respon-
 dere moribus. Quos *fortuna* uoluit esse *ples-*
beios, *humiles* aut etiam *rurestres* his im-
 pensius etiam *adnitendum* est, ut quod *sors* in-
 uidit, *morum* *elegantia* pensent. *Nemo* sibi
parentes aut *patriam* eligere potest, at *inge-*
nium *moresq;* sibi quisq; potest *fingere*. *Co-*
lophonis uice *addam* *præcatiunculam*, quæ
 mihi uidetur *propemodum* primo *digna* loco.
Maxima *ciuitatis* pars est, quum ipse nus-
 quam *delinquas*, *aliorum* *delictis* facile *ignos-*
scere, nec ideo *sodalem* minus *habere* *charum*,
 si quos *habet* *mores* *inconditiores*. *Sunt* enim
 qui *morum* *ruditatem* alijs *compensent* *dotis*
bus, *Neq;* hæc ita *præcipiuntur*, quasi *sine* his
nemo *bonus* esse possit. Quod si *sodalis* per
inscitiam

MORVM PVERILIVM.

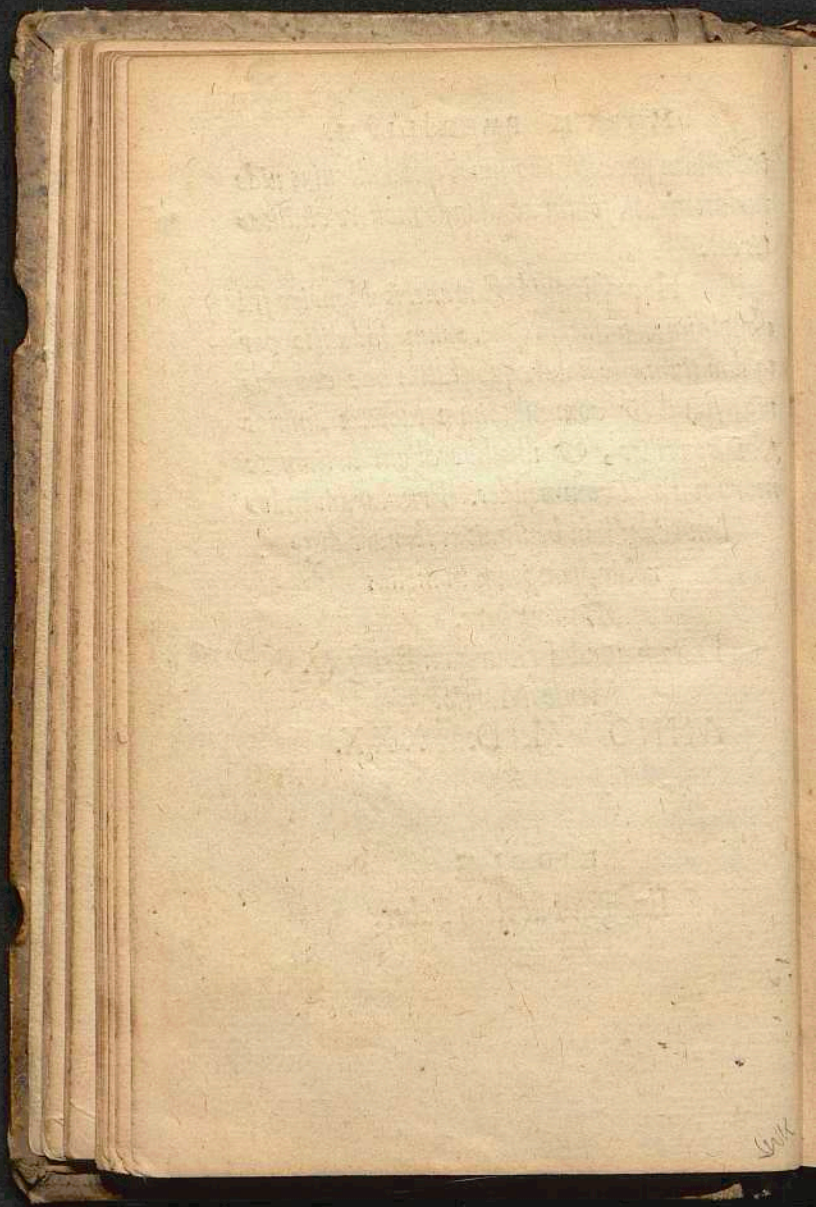
Inscitiam peccet in eo sane, quod alicuius uide-
tur momenti, solum ac blande monere ciuilitas
tis est.

Hoc quicquid est muneris Henrice fili
charissime, uniuerso puerorum sodalitis per
te donatum esse uolui, quo statim hoc congia-
rio, simul & commilitonum tuorum animos
tibi concilies, & illis liberalium artium ac
morum studia commendes. Præclaram indo-
lem tuam lesu benignitas seruare dig-
netur, semperq; in melius
prouehere.

Datum apud Friburgum Brisgoiæ.
Mense Martio.

ANNO M. D. XXX.

LIPSIÆ
Excussit Nicolaus Faber.

61

25

PIETAS PVE
RILIS EX DIVER
SIS DOCTORVM
MONVMENT
TIS.

COLLECTA

AB ADAMO SIBERO.

LIPSIAE

IN OFFICINA VALENTINI
PAPAE.

ANNO

M. D. LI.

PIETAS PAE
RILEY EX DIVERTS
SIA BOGORMA
MONTANA
TIN

A in 48/74/11366(6)
COLLECTA

WE ADDED SIBRO

L. P. 1111

IN GERMANY

2. 11. 11

M. 11. 11

26

IOACHIMVS CAME
RARIVS PABERG. ADAMO
SIBERO SCOLÆ ILLVSTRIS
MAGISTRO CREMÆ.

VEM longo uenerans iam tempore
diligo, propter
Ingenij ac morum probitatem &
Apollinis artes,

Nuper decreram cum nostro ad te proficisci
Stramburgo dubijs perspecto rebus amico
Et quo nec melior nec clarior est uir, Adame:
Sed pituita fuit cupidum remorata molesto
Cum brancho & tusi. Interea tua carmina trado
Nostro edenda Papæ, tum me uirtute tuæq;
Consolor constante operæ studijq; labore.
Nanq; fatebor enim, prope iam mihi pectore ab ipso
Vsq; pedes animus trepidat delapsus ad imos,
Et desperantis procul ingenium refugit, dum
Nulla mihi reliquum iam nunc facit auxilium spes
Pacis, & inceptas uideo pertexere telas
Teutonidos furias terræ. Rursum æra sonare
Audio & armatas in castra coire cohortes.
Non obstant hiemis bellorum frigora cladi,
Et calcat glaciem per campos miles apertos,
Naturæq; modum & uincit legem improba uirtus.
Sic uetus euicit glaciales Hannibal alpes
Et niuium silua flagrante liquauit acervos

A 2 Et

Et feruente udas rupes molliuit aceto.
Ipse quoq; insanos ne Martis Iuppiter ausus
Impediat retro finit hunc præcurrere cedens
Nec propior rabidas pugnarum mitigat iras
Illustri rutilos aut sidere temperat ignes.
Hic & Apollineæ tendit de limite metæ
Ledeæ ad sobolis rursumq; reuertitur astrum
Libera Gradiui donec fax æthere summo
Ardeat & terris incendia desuper addat.
Hinc ne discedat cito caussas undiq; querit,
Progressusq; parum rursum se deinde retorquet,
Insistensq; abiensq; iterum sic conficit astrum.
O dura Aonidum hoc in tempore fata sororum
Et quibus ingenui studij sunt ocia cordi:
Non locus his toto prope iam patet ullus in orbe
Barbariæ exclusis rabie, pulcrum esse uidetur,
Omnibus ad belli se conuertisse furores,
Nulla exempla placent præsentia mitia uite,
Nec ratio magis inceptas humana gerit res
Consiliumue ualet uel cura est ordinis ulla:
Sed feritas audax petulansq; insania mentes
Insedit, uersatq; uices temeraria rerum
Ambitio, & præceps inflat cor gloria uanum.
Vna salus miseris, spes unica restat egenis
Auxilij, uox sancta precum, gemitusq; fidelis
Pectoris, & lacrimæ nunquam pietatis inanes.
Procidat ante Deum nostræ confessio culpæ,
Et uenia oretur, celebrent quoque carmina prisca
Nostra simul bonitatis opus, præq; omnibus unum
Patronum mediumq; fides hominumq; Deiq;

Appreæ

97

Apprehendat teneatq; Dei te Christe parentis
Aeternam sobolem, Qui nostræ crimina carnis
Purgasti, auertens peccati tristia damna,
Iusticiæq; decus reparans. Nunc tollere rursus
In celum ora licet culpæ secura prioris.
Nunc sanctus, meritisq; tuis fit quilibet insons,
Mortiferæ ante Dei pœnis obnoxius iræ.
Hanc dum curam opera adiutas studioque fideli,
Officium & ueræ monstras pietatis Adame,
Et teneri coetus celesti pectora comples
Relligione, facis quod te decet. Et Deus ipse
Talia facta probat, forte & placatus ad huius
Summissum pietatis opus, cum barbariæ se
Tum fraudum opponet pesti scelerumque furori,
Atque aliqua innocuis concedens oia Musis,
Hospitium studijsq; pijs seruabit in oris
Misiacis artiq; bonæ. quod tūque tūque
Nos nostriq; simul uobiscum oramus Adame.

XI. Calend. Decembris.

A 3 AVTO

AVTORVM NOMINA.

Adamus Sîberus.
Blasius Fabricius.
Eobanus Hessus.
Erasmus Roterodamus.
Euricius Cordus.
Georgius Aemilius.
Georgius Fabricius.
Hermannus Buschius.
Hiobus Madeburgus.
Iacobus Micyllus.
Ioachimus Camerarius.
Ioannes Gîgas.
Ioannes Riuius.
Ioannes Sauromannus.
Ioannes Stigelius.
Ioannes Sturnus.
Lucas Gauricus
Ludouicus Bigus Pictorius.
Marcus Hieronymus Vidas.
Matthias Marcus Dabercusius.
Nicolaus Borbonius.
Petrus Suederus.
Philippus Melanthon.
Salmonius Macrinus.
Thomas Venatorius.

A D A M I

28

ADAMI SIBERI ELE
GIA DE CONIVNGENDA
PIETATE CVM LITERIS.
AD PVEROS STV=
DIOSOS.

QUæ docta ingrederis Musarum templa iuuen=
Aonióq; sitim fonte leuare cupis: (tus,
Res præclara quidem est linguas didicisse disertas,
Artibus & cultum pectus habere bonis.
Namq; animalia erit quantum inter cetera nósque
Qui creti humano semine cunq; sumus,
Si liquide claro rationis lumine casti,
Naturæ proprias non tueamur opes?
Abstergent nostris cœnum caliginis artes,
Dântq; oculis clara luce uidere diem.
Iudicium formant, simul ignorantia ueri,
Barbariesq; animo, quæ fuit ante, fugit.
Tollitur asperitas, quæ res pulcherrima, mores
Naturæ culti conuenienter eunt,
Plus quàm dimidia est ut homo qui bellua parte,
Sic hominis nomen totus habere queat.
Nec tamen hæc ueræ contendere gloria laudi,
Altera qua nequeat maior & esse, potest.
Laus est uera trahi pulchro pietatis amore, “
Maxima cum CHRISTO gloria nosse Deum. “
Hoc sine quid prodest, sua si tibi carmina donet
Phœbus, & Aoniam Calliopea chelyn?
Quid magni scriptis animum emendasse Platonis,
Et Stagera tui dogmata nosse senis?

Esse quid instructum prodest Demosthenis armis,
 Grande quid Ausonio cum Cicerone loqui?
 Artibus ornatus nempe omnibus ibis ad orcum,
 Iratique grauis te manet ira Dei.
 Non satis ergo puta, Phæbi lustrare recessus,
 Castaliámque umbram, Pieridúmque choros.
 Sit tua cura Deum cognoscere prima parentem,
 Ista tibi noctes auferat, ista dies.
 Húc tamen ut noris, studeas cognoscere CHRISTUM,
 „ Qui nouit CHRISTVM, nouit & ille patrem.
 Huic te commenda precibus, tuáque omnia soli,
 Huic grates memori pectore semper age.
 Det, pete, sacra tibi diuini munera flatus,
 Qui uitium ex animo diluat omne tuo.
 Mente Dei pura uerbum perdiscere, quidquid
 De ueráque docet relligione, queas.
 Qualia & hæc, paruo quæ nunc ingesta libello,
 Non parua ingenij dat tibi cura mei.
 Huic tua se bonitas homines diffundat in omnes,
 Quáq; alios poteris parte iuuare, iuua.
 Quám pietate decet iusta coluisse parentes,
 Quosque loco patrum iusserit esse Deus.
 Quám decet & dictis & factis esse modestum,
 Officio assiduam muneris inq; sui.
 „ Sobria uita, animi patientia, dextra benigna,
 „ Munera sunt mentis signaque certa pie.
 Ad quæ si linguas, & iunges sedulus artes,
 Et bonus & iustus, non modo doctus eris.
 Quúmque alios rursus de relligione docebis,
 Ad celi monstrans Sydera qua sit iter.

Tum surgens olim rediituo corpore, CHRISTE

Ad uocem, busto quo tua membra cubant,

Vt celso fulgent nitidissima Sydera caelo,

Inter fulgebis clarus & ipse pios.

Maxima perpetuae lucratus gaudia uitae:

In CHRISTO doctos gloria tanta manet.

cc

cc

AD EOSDEM.

Prima bonae mentis sit cura, sit altera morum,

Tertia litterulas perdidicisse bonas.

Quae uirtute caret, non est doctrina putanda,

Et CHRISTVM ignorans bellua totus homo est.

cc

cc

A 5 CAPITA

CAPITA CHRISTIANAE
 PIETATIS ORATIONE
 NUMEROSA DIVERSORVM STILO
 EXPOSITA.

SYMBOLVM APOSTOLORVM
 ERASMI ROTEMDAMI.

I.

Onfiteor primum ore pio, uenerorque fideli
 Mentem Deum Patrem, uel nutu
 cuncta potentem,
 Hunc, qui stelligeri spacioſa uo-
 lumina cœli,

Et ſolidum omniparæ telluris condidit orbem.

II.

Eius item gnatum IESVM, cognomine CHRISTUM,
 Quem Dominum nobis agnoſcimus & ueneramur.
 Hunc Maria afflatu diuini numinis, aluo
 Conceptit Virgo, peperit puriſſima Virgo.
 Et graue ſupplicium immeritus damnante Pilato,
 Pertulit, infami ſuffixus in arbore mortem
 Oppetiit, tumulatus humo eſt, clauſuſq; ſepulchro,
 Interea penetrat populator ad infera regna.
 Mox ubi tertia lux mœſto ſe prompſer at orbi,
 Emerſit tumulo ſuperas rediuiuus in auras.
 Inde palam ætheream ſcandit ſublimis in arcem:
 Illic iam dexter patri aſidet omnipotenti,

Inde

30

Inde olim rediturus, ut omnem iudicet orbem,
Et uiuos pariter, uitáque & lumine cassos.
Te quoq; credo fide simili Spirabile numen,
Halitus, afflatusq; Dei sacer, omnia lustrans.
Et te confiteor sanctissima concio, qua gens
Christigena, arcano nexu coit omnis in unum
Corpus, & unanimes capiti sociatur IESV:
Hinc proprium nescit, sed habet communia cuncta.
Hoc credo in cœtu sancto peccata remitti.
Nec dubito quin exanimata cadauera rursus
In uitam redeant, animas sortita priores.
Vtraque pars nostri, corpúsq; animúsque deinceps
Iuncta simul, uitam ducent sine fine beatam.

III.

IACOBI MICYLLI.

PRincipio Patrem cœli terræq; potentem,
Ingenitum, æternum credimus esse Deum. I.
Cuius in immensum patet, & sine fine potestas,
Qui regit ac pascit, quidquid ubique uides.
Credimus et sanctum, CHRISTI cognomine natū, II.
Prædictum oraclis, carminibúsque Deum.
Quem Mariæ clauso concepit spiritus aluo,
Mox hominem peperit nescia Virgo uiri.
Qui quondam diræ passus ludibria mortis,
In cruce pro nobis uictima facta Patri est.
Venit & ad Stygios, tumultato corpore, manes,
Infernásque nouo terruit ore domos.
Mox iterum superas abiit rediuius in auras,
Tertia cum Phœbi redderet ora dies.

Firmatisq;

Firmatisque suis, cœlum conscendit, & alta
Scandibilem nobis fecit ad astra uiam.
Hic cum Patre sedens regnat, dum luce suprema
Pro merito prauos iudicet, atque bonos:
Tunc cum flagrantem rapiens incendia mundum,
Et stabunt tumulis corpora uiua suis.

- I II. Numen & amborum de numine credimus illum,
Qui super æquoreas Spiritus ibat aquas.
Idem qui mentes regat & conseruet in æuum,
CHRISTI quas eadem iunxit amore fides.
Hinc ueniam culpæ factam, clauésque relictas,
Soluere quæ noxas, quæq; ligare ualent.
Et reduces animas in corpora morte redempta,
Ultima cum summum finiet hora diem.
Ac tandem sine fine datam per secula uitam,
Gaudiâq; in tempus mentibus esse pijs.

PETRI SVEDERI.

- I. **V** Num mente Deum credo ueneror que fideli,
Qui regit arbitrio cuncta creata suo.
II. Quémq; innupta Deum concepit fœmina CHRISTÛ,
Numinis afflatu uiuificante sacri.
Qui, ne tartaream cuncti ingrederemur Abyssum,
Pro nobis mortem durâq; fata tulit.
Morteq; deuicta, fractoq; Acheronte triumphans,
Astra grauis index, post rediturus, adit.
III. Te quoq; credo fide simili Spirabile numen,
Omnia sanctificas qui bonitate tua.
Et te communi, sanctissima concio, uerbo
Tristia peccati soluere uincla reor.

31

Nec dubito reducem deserta ad corpora uitam,
Vitam, quæ stabili lege perennis erit. |

IOANNIS SAVROZ
MANNI.

Credo pia in nostrū ratione Deūmq; Patrēmq; I.
Omnia quem statuo numine posse suo.
Qui nitidis stellis clarum fabricauit Olympum,
Cuius & est uerbo terra creata pio.
Credo quoq; in CHRISTVM simili pietate colendū, II.
Vnicus est nostri Filius ille Dei.
Omnis huic patrij est subiecta potentia regni,
Qui regit arbitrio cuncta creata suo.
Penē fide maius, fuerat conceptus in aluo
Virginis, afflatu numinis ille sacro.
Postmodo conceptum peperit purissima Virgo,
Quæ Maria est certo nomine dicta suo.
Quique fuit passus sub iniquo multa Pilato,
Præsīde Iudæi Cesareo populi. —
Affixusque cruci miseranda morte necatus,
More palæstina deinde sepultus humo.
Interea uindex ad tartara cæca recessit,
Ius adimens nigris, imperiūque Deis.
Tērque ubi præbuerat mundo sua lumina Titan,
Surrexit per se uiribus ipse suis.
Stelligeras scanditque domos, ubi cuncta potentis
Proximus ad dextram nunc sedet usq; Patris.
Inde redibit, ut & uiuos, uitæque carentes
Iudicet, & toto quæ sit in orbe fides. ✓

Inq;

III. Inq; Dei flatum credo, Spirabile numen,
 Cuius agunt uitam flamine cuncta suam.
 Confiteor sanctos homines, coetumque piorum,
 In quibus est ueri cultus, amorque Dei.
 Quos quòd habent IESV communia dogmata
 Communi dicas nomine Christicolas. (CHRISTI,
 Omnia per CHRISTVM fateor peccata remitti,
 Omnibus his quibus est indubitata fides.
 Credo quòd hæc olim rursus caro nostra resurget,
 Quòdque procul dubio uita perennis erit.

GEORGII AEMILII.

- I. **C**redimus esse Deum, cæli terræq; parentem,
 Qui sine fine manet, principioque caret.
 Cuius in immensum protenditur alma potestas,
 Nec bonitas metam, qua teneatur, habet.
 Iusticiæ qui fons, à quo sapientia manat,
 Cuius ab afflatu prouenit omne bonum.
 Ille suo cælum nutu terramque creauit,
 Et ualida seruat cuncta creata manu. /
- II. Credimus et CHRISTVM patrio de numine natū,
 Qui saluatoris nomen IESVS habet.
 Natus ab æterno soboles æterna parente,
 Supremi Verbum dicitur ille Dei.
 Est etenim uere diuinæ mentis imago,
 In quo cognosci uultque potestque Pater.
 Hic genus humanum per tristia crimina lapsum,
 Possset ut in priscum restituisset genus. /

Venit

Venit in hanc nostram cœli de culmine carnem,

Et Deus assumpto est corpore factus homo.

Nec tamen humano conceptus more, modoque,

Diuina genitus sed ratione fuit /

Spiritus è cœlo ueniens, in Virginis aluum,

Afflatu subijt uiscera casta suo.

Intactumque replens diuino semine uentrem,

Reddidit, ut mater uirgo Maria foret.

Filius hinc summi CHRISTVS uirtute parentis

Nascitur, atque Deus nomen homóque tenet.

Venerat ad nostram cœlesti sede salutem,

Æternis cupiens nos reparare bonis.

Pro pietate sua tali, & bonitate, sed illi

Reddita eheu quàm non gratia digna fuit?

Nam Iudæa uirum insontem gens impia cepit,

Irarum furijs exagitata malis.

Criminibus falsis onerant, unumque necari

Iniustis studijs uirque puérque rogant.

Quis memoret plagas, conuicia, uulnera, sannas,

Quæ patiens animo pertulit ille pio?

Talia Romano sub præside facta fuerunt,

Pontius huic nomen forte Pilatus erat.

Ille suo tandem populo damnauit IESVM,

Quamlibet insontem cerneret esse uirum.

Ergo cruci affixus moritur, qui criminis expers,

Crimina fert uere corpore nostra suo.

Quinetiam gemini pendent utrinque latrones,

In quibus ut summum prominet ille scelus.

Testantur cœlum tenebris, manésque sepulchris,

Terra, petra, uelum, morte perire Deum.

Impositum

Impositum corpus tumulo fuit inde recenti,
Concessum uotis Arimathæe tuis.
Interea CHRISTI dum membra sepulta quiescunt,
Spiritus infernas cœpit adire domos.
Hic erebi dominum uicit, regnũque subegit
Illius, & priscis uincula dempsit auis.
Tertia iamq; dies claro surgebat Olympo,
Atque nouum Phœbi lumine mane fuit,
Cum redijt CHRISTVS superas rediuiuus in auras,
Deuictæ mortis conscia signa gerens.
Sponte sua clauso lapides cessere sepulchro,
Inde fugam uigiles arripuere uiri.
Deniq; discipulos cum confirmasset IESVS,
Venerat & decimus iam quater inde dies,
Montis oliuarum conscenso culmine, sursum
Ad superas scandens transijt ille domos.
Spectantẽsque uiros medio sermone reliquit,
Nube caua assumptum circumeunte Deum.
Angelici cœtus Dominum comitantur euntem,
Ille triumphato uictor ab orbe redit.
Captiuosque trahens spolijs cum fortibus hostes,
Humano generi munera distribuit.
Atria se Domino uenienti lucida pandunt,
Excipit & reducem cœlica turba Deum.
Hic uero ad dextram chari sedet ille parentis,
Cum quo summa tenens, imãque cuncta regit.
Vna eadem Patri rerum, natõque potestas,
Par decus ambobus, gloria parq; manet,
Imperium sine fine tenent, paritẽrque gubernant,
Est cœlum sedes, terrãq; fulcra pedum.

Hinc

33

Hinc iterum CHRISTVS ueniens sub fine dierum,
Buccina terribilem cum dabit alta sonum,
Quando resurgentes homines sua membra resument,
Ut ueniant summi iudicis ante thronum.
Iudicium toto Dominus celebrabit in orbe,
Letificum rectis, luctificumque malis.
Cornigerosque pijs hircos discernet ab agnis,
Et sua pro merito præmia cuiq; dabit.
Euitanda uenit nulli sententia, siue
Viuus adhuc, seu iam morte solutus erit.
Credimus & sanctum cœli Spirabile numen,
Vnum cum nato, cumque parente Deum.
A Patre procedens qui Spiritus exit ab æuo,
Omnia uiuificans luminis igne sui.
Ille Prophetarum, Patrûmque per ora locutus,
Edidit æterni cœlica iussa patris.
Venturumque Dei natum prædixit in orbem,
Deleat ut mundi crimina morte sua.
Filius hunc cœlum repetens dimisit ab alto,
Excitet ut ueram cordibus ille fidem.
Hoc duce colligitur per totum Ecclesia mundum,
Vnanimi CHRISTVM religione colens.
In qua sinceri resonat uox unica uerbi,
Suntq; pares cultus, est eademq; fides.
Quamlibet hic cœtus totum sit sparsus in orbem,
Omnibus in CHRISTO mens tamen una manet.
Hunc saluatorem credunt cunctiq; fatentur
Esse redemptorem, iusticiamq; suam.
Nec diuina deest animis communio sanctis,
Communis pietas quos ligat, atq; fides.

B

Hic

Hic peccata solent cunctis admissa remitti,
 Gratia quos CHRISTI munere parta iuuat.
 Namq; duas clauas uerbi dedit ille ministris,
 Claudere quis possint & referare polos.
 Quidquid ab his fuerit resolutum, siue ligatum,
 Hoc etiam in cœlo credimus esse ratum.
 Nec magnum est adeo crimen, mediator IESVS
 Quod tibi si credas, non abolere queat.
 Deniq; post mortem quondam caro nostra resurget,
 Primâq; ut accepit, corpora reddet humus.
 Hoc uirtute Dei fiet, qui reddere uitam
 Numine defunctis omnipotente ualet.
 Hinc tandem æternæ speramus gaudia uitæ,
 Quæq; manent cunctos cœlica regna pios.
 Atq; hæc sunt fidei certissima Symbola nostræ,
 Credere quæ CHRISTVM corda professa decet.
 Ille fidem nostram confirmet & augeat, olim
 Omnibus in cœlum quò patefiat iter.
 Hoc Pater, & Natus iubeant, quibus æqua potestas,
 Hoc uelit amborum Spiritus esse ratum.

ADAMI SIBERI.

- I. **C**redo in Deum Patrem, creauit omnia
 Qui præpotens uerbo suo e' nihilo, tuens
 Et nunc regit, tellurem, aquas, & æthera.
- II. Et Filium credo unicum Dei Patris
 In CHRISTVM IESVM, Dominus omnium sa=
 Conceptus est qui Spiritus de numine, (cri
 Homòque Maria natus est ex Virgine.
 Sub Pontio passus Pilato præside,

Pendens

34

Pendens latrones inter, affectus cruce.
Qui mortuus, sepultus est, ad inferos
Descendit, è tumulo diè que tertia
Surrexit, ad cœlumque conscendit, sedet
Ad dextram ubi Patris Dei, uenturus est
Et inde uiuos iudicare & mortuos.
In Spiritum sanctum Dei credo, Deum
Cum Patre uerum Filió que, catholicam
Ecclesiam credo: pijs communia
Remissionemque, ueniámque criminum:
Et carnis excitationem à mortuis:
Vitámque seclis quæ manebit omnibus.

III.

ORATIO DOMINI

CA, MATTHAEI VI.

LVCÆ XI.

MARCI HIERONYMI VIDÆ.

O Mnipotens genitor, sedes cui lucidus æther, Sic nomen, laudésque tuæ celebrentur ubiqs,	I.
Et promissa orbi incipiant procedere lustra:	II.
Cum tua non minus in terris gens iussa faceſſat	III.
Mortalis, quàm cœlicolæ tibi in æthere parent.	
Nos diuina hodie cœlo dape refice ab alto.	IIII.
Parce dehinc bonus, ut nostris ignoscimus ipsi	V.
Hostibus, ac nullis aduersis obijce inermes	VI.
Tentando, prohibe à nobis sed cuncta pericla.	VII.

B 2 IACOBI

IACOBI MICYLLI.

O Pater, ô rerum sola atque aeterna potestas,
Sub pedibus cuius sidera clara micant.

- I.** Da precor, ut sancto cuncti uenerentur honore,
Nomen in hoc toto, quâ patet, orbe tuum.
- II.** Da, quò te uera tandem pietate colentes,
Fiamus regni pars quotacunque tui.
- III.** Ac pariter toto cœlo, totùmque per orbem,
Cuncta tuo arbitrio conuenienter eant.
- IIII.** Nec non presenti uictum Pater optime uitæ
Suffice, & hæc solito corpora pasce cibo.
- V.** Atque ut nos alijs, tua sic commissa uicissim,
Et nostrum nobis, quæso remitte nefas.
- VI.** Nec nos tentari patiaris ab hoste, nec ultra
Quàm tolerant uires, pectora nostra premi.
- VII.** Sed simul à cunctis uitæq; animæq; periclis,
Præsidio fretos ipse tuere tuo.
Solus enim regnas, soli tibi summa potestas,
Gloriæque in nullos emoritura dies.

SALMONII MA CRINI.

- I.** **Q**ui cœlos habitas omnipotens Pater,
Sit sanctum usq; tuum nomen amabile.
- II.** Promissa adueniant secla fidelibus.
- III.** Terris iussa homines sic peragant tua,
In cœlo illa facit cœtus ut aliger.
- IIII.** Nos diuina hodie pasce bonus dape.
- V.** Et nostris uitijs parce, uti parcimus

illis,

Illis, quorum opera ledimur hostibus.
Tentando neque nos destituas malis,
Sed pellas opifer cuncta pericula.

35

VI.
VII.

GEORGII FABRI CIL.

O Pater omnipotens, cœli qui lucida torques
Sydera, sit sanctum nomen ubiq; tuum.
In cœlo & terra fiat tua magna uoluntas,
Et regnum adueniat Rex uenerande tuum.
Panem etiam & uitæ nobis alimenta caduce,
Atque suas animæ da Pater alme dapes.
Fratribus ut nostris peccata remittimus: Et sic
Debita propitius nostra remitte quoq;
Ac ne crudeli nimium tentemur ab hoste,
Istum da contra fortia corda malum.

I.
II.
III.
IIII.
V.
VI.
VII.

GEORGII AEMILII.

Svmme parens, qui tecta tenes sublimia cœli:
Effice diuinum quo sanctificetur in omni
Orbe tuum nomen: uelut est super omnia sanctum.
Adueniant hominum generi cœlestia regna.
In terris etiam fiat tua sola uoluntas:
Angelici tanquam parent ad iussa ministri.
Hinc panem uitæ miseris largire precamur
Quotidie. Tum nostra pius peccata remittas:
Debita nos alijs ceu cuncta remittimus ipsi.
Nec pater induci miseros patiaris ab hoste,
Vexat ubi nostras curis tentatio mentes:

I.
II.
III.
IIII.
V.
VI.

VII. Sed nos fida malo tua dextera liberet omni:
Ut letis animis coelestia regna petamus.

LVCAE GAVRICI.

- O** Pater omnipotens, resides qui in culmine caeli:
I. Sanctificent omnes nomen ubiq; tuum.
II. Adueniâtque tuum regnum:fiâtque uoluntas
III. Vsq; tua, in terris non secus atque polo.
IIII. Dâque hodie panem nostrum, cunctisque diebus,
Qui uires foueat corporis atque animæ.
V. Nominibus nostris uelutique remittimus ipsi:
Debita sic nobis nostra remitte precor.
VI. Ne nos inducas tentemur ab hoste maligno:
VII. Liberet à cunctis sed tua dextrâ malis.

ADAMI SIBERI.

- O** Summe, qui caeli incolis domum Pater,
I. Nomen locis celebretur omnibus tuum.
II. Regnum tuum adueniat: uelut caelo solet
III. Fieri, Voluntas fiat in terris tua.
IIII. Fragili cibum dona benignus corpori.
V. Bonus remitte admissa nobis crimina:
Ut cuncta nostris fratribus remittimus.
VI. Ne nos sinas tentari ab hoste, qui sitit
VII. Nostram salutem: Sed periculis omnibus
Et corporis, animæq; libera malis.
Quia est tuum regnum, tua est potentia,
Et ab omni in omnem aeternitatem gloria.

IOANNIS SAURO

MANNI.

C lare pater, summi residens super æthera cœli: Clareseat sanctum ubiq; tuum.	I.
Adueniant magnum late tua regna per orbem:	II.
Nosque regat sanctus Spiritus ipse tuus.	
Fiat & in terris itidem tua rite uoluntas:	III.
Atq; solet fieri sedibus æthereis.	
Da nobis hodie potumq; cibumq; salubrem:	IIII.
Erudias uerbo pectora nostra tuo.	
Da ueniam, nostræ dimittens debita culpæ:	V.
Nos siquidem facimus debita missa alijs.	
Ne nos tam grauibus feriat tentatio curis,	VI.
Cogat ut his nostram succubuisse fidem.	
Sed quæcunq; solent nostræ contingere uitæ,	VII.
Omnibus eripias nos Pater oro malis.	

BLASII FABRICII.

C onditor mundi, Dominusque rerum, Qui Pater noster cupis inuocari, Et super cœlos moderaris imis Omnia terris.	
Quæso fac gentes habeant honorem Nomini sancto, quia laude dignum Maxima, cuncti paueant, amentque Te Pater alme.	I.
Spiritu sancto rege corda nostra, Ut tuum regnum properans sequatur: Tecum & heredes habitemus alti Culmen olympi.	II.
B 4 Deniq;	

- III. Deniq; ut cœlo tua fit uoluntas,
 Angeliq; implent pia iussa sponte,
 Sic in hac terra simili ligemur
 Fœdere cuncti.
- III. Corpori, & nostris alimenta membris
 Poscimus, panemq; animæ salubrem,
 Atq; quod sanctis super alta donas
 Sydera nectar.
- V. Nos quoq; eramus miseri malique,
 Sed tua fac nos bonitate iustos:
 Omnibus rursus ueniam daturi
 Tempore quouis.
- VI. Utq; Getulis leo rugit aruis,
 Cum grege inuadens pauidos magistras:
 Sic tuum terret trepidum cruentus
 Hostis ouile.
- VII. Cuius è diro bone pastor ore
 Libera, qui te miseris querelis
 Inuocant, sic nos hilari Amen, Amen
 Voce canemus.

LVDOVICI BIGI
 PICTORII.

Quid rogo Syderei potui dominator Olympi,
 In natum recipi promeruisse tuum?
 Cur seruum tanto Rex dignareris honore,
 Scrutari humana quis ratione queat?
 Cum referas te summa citi colere atria mundi,
 Innuis, ut tantum dona superna petam.

Scilicet

Scilicet astrorum Dominum terrena rogarim,
Quæ plerunq; hominem præcipitare solent.

Sed qua spe, & quali cœlestia fronte precari
Ausim, de fragili uas ego uile luto?

Euhoe certa mihi datur hinc fiducia, cum te
Omnibus esse Patris confiteare loco.

Præcipuis igitur petimus super omnia uotis,
Ut tuus in cunctis semper ametur honos.

I.

Nam si res aliqua ipsarum bonitate creatas
Diligimus, poteris cui satis ipse coli?

Ipsa etenim es bonitas, & ut optimus ipse, creasti
Cuncta bona, & durent in bonitate facis.

Ergo nihil tua respiciens opera, ut tibi nullo
Debita reddatur gloria sine, precor.

Quòdq; mea intersit, me dirige, quâ tibi maior
Crescat honos, uel si me stygia adire uelis.

Nil queror, en adsum, licet id me duriter angat,
Quod te in tartareo carcere nullus amat.

Cum tamen æternum tota ui mentis in æuum,
Sit desiderium te coluisse meum.

Sic tua sese homines clementia fundat in omnes,
Currat & ad ueram gens aliena fidem.

Îamque tuum mandans regnum aduentare, flagello
Parce, per inuictæ signa uerenda crucis.

II.

Quod si malueris pœna adfecisse nocentes,
Quod placet hic, supera sicut in arce iube.

III.

Nam si uno angelicæ grauiter cecidere cateruæ
Flagitio, è summis ima sub antra polis:

Dedecet an scelerum plenos, dignosq; sub orco
Supplicio, hic aliquod nos subiisse malum?

Perde pecus, subuerte casas, atque obrue natos,
Viuâque fac scateant corpora uermiculis.
Laudari te malo mea ob dispendia, quâ quis
In requie tantum marmuret esse reum.

IIII. Vt prius ergo tuos optauî grati honores:
Fas ita sit nostrum dehinc cupiisse bonum.
Non ego diuitias Crœsi, non robur Achillis
Posco, nec Aonijs congrua pleetra sonis.
Da precor ut liceat, qui uiuus ab æthere fulsit,
Perpetuo nobis tempore pane frui.
O hominum tandem felicia pabula, quando est
Huius ab aduentu nostra renata salus.
Cuncta prius densis fuerant immersa tenebris,
Optatum nobis attulit iste iubar.

Cùmq; suo tunc pane carens humanus obiret
Spiritus, æternos nunc habet inde dies.
» Hunc mandet, uesci quicumque salubriter optat,
Non secus ac animo præmeditante cruce[m].
Vtq; salutari bene digerat ordine, plangat
Corde sui opprobrijs compatiante ducis.
Eius & exemplo (quod perficit omnia) uitam
Transigat, & lata non amet ire uia.

V. Quod ne delictis cunctanter agamus onusti:
Crimina nostra tuo sanguine CHRISTE laua.
Heu quoties luxu, quàm sæpe cupidine fama,
Quàm misere lesi te pede, uoce, manu.
Sed quotus est dolor inde tamen meus? obsecro, mecû
Mortis agas recolens præmia sola tuæ.
Nos etiam rabidis ueniam damus hostibus, & ne
Quam cupiunt, renuas ferre rogamus opem.

Quod

Quod reliquum est, concede simul, ne carnis amore VI.
 Seu mundi, inceptum destituamus iter.
 Auafroque rudes Erebi Ioue protege sensus, VII.
 Meque prius, uitam quam male, quaeso, neca.

IOANNIS STIGELII.

Hastibi corde preces Deus optime maxime fundo,
 Tempore in extremo, dubio in discrimine mundi,
 Impia dum Geticum sumens in foedera cornu
 Bestia, sic ueteris stimulante furore Draconis,
 Exitium mundo molitur, & omnia turbat.
 Hei quam parua manus, numerus quam paruus eorum est,
 Ex animo cupiunt qui fratrem agnoscere CHRISTVM.
 Teque Patris coluisse loco: Sed respice partem
 Hanc quamcunq; tuam, tua qui sacra uerba profesti
 Esse tui cupimus, nisi mens uiciosa repugnet.
 Illa quidem antiquam iam pridem ab origine labem
 Pressa trahens, oculis quaedam uestigia cernit
 Mandati ueneranda tui: Sed uiribus impar
 Necquidquam propria uirtute placere laborat.
 At tu summe Deus, fons rerum & dulcis origo,
 Mens aeterna, potens, sapiens, sola omnia praestans,
 Omnibus in rebus cuius uestigia monstrat
 Autoris natura memor, qui solus & unus
 Omnia perpetua Dominus ratione gubernas,
 Quae caelum, quae terra tenet: qui conscia fati
 Consentire iubes terrenis Sydera rebus,
 Ne casu soluatur opus: qui tempora certis
 Distinguis uicibus, facis omnia, & omnia seruas.
 Tu nos de generes uultu miseratus amico.

A nobis

A nobis audire Pater dignaris, & orbi
Sponte tuum mittis fraterna in fœdera natum,
Abluat ut sordes nostras, & crimina tollat,
Et reddat merita dulcem pro morte salutem.

I. DA Pater ut possim te uero agnoscere cultu
Et nomen celebrare tuum, ueròq; timore
Te Patrem sentire Deum, da gloria sicut
Sancta tua est per se, sic uero semper honore
Luceat in nobis, tua qui nos membra fitemur.
Ne leuis ambitio, ne uani gloria mundi
Transuersos rapiat, rebus sed in omnibus uni
Semper honos, nomenque tibi laudèsq; ferantur.
Impia corrupti cedant uestigia cultus,
Stultaque fictilibus fidens reuerentia diuis,
Et pietas omnis fucatæ conscia curæ.
Me nutu dignare tuo, ne forte recusem
Imperio parère tuo, tua iura uereri.

II. PERGE tuum late populis extendere regnum,
In quo non strepitus pompose splendidus aule,
Non aurum, non arma sonant, non quidquid inert
Blanditur mundo, fucòque arridet inani:
Sed colit unanimes regem cõcordia CHRISTVM,
Propagâtque pios simplex Ecclesia cultus
Angelicis adiuta choris. Da nescia frangi
Pectora, da uires animis tua dona professis.
Et flammis accende tuis, ut fortiter ausi
Vera repugnanti inculcent tua dogmata mundo.
Insidias prohibe Sathanae, compesce tyrannos,
Atq; suum turbam turpi quæ squalida cœno
In gemmas ruit ecce tuas: dele omnia uita

Exempla

37

Exempla impurae, sacra cordibus instrue templa,
Quae resonent CHRISTI noctesq; diesq; triumphos,
Expectentque simul rediturum, atq; omnia mundi
Censurum scelera, & meritis noua regna daturum.

ET quoniam affectus nobis natura reliquit XII.
Principio corrupta malos, nec nostra uoluntas
Per se grata tibi est, semper contraria caelo
Et uerbo aduersata tuo: tua sancta uoluntas
Nos regat, & factio primum spectetur in omni.
Fac nihil incipiam, nisi quod confidere possim
Ante tibi placitum, dignumque fauore uideri.
Sint tibi sacra Deus cunctarum exordia rerum,
Euentusque simul, qui primum exordia rebus
Principio ipse carens fecisti, atq; omnibus idem
Das finem, qui sine cares. Da uincere morbos
Herentes animis, lesae & contagia mentis.
Da uelut agnoscunt tua iussa, tremuntq; uerendum
Imperium unanimes, & sanctum nomen adorant,
Qui sociata colunt caeli commercia ciues,
Siue chori angelici, siue e tellure recepti:
Sic quoq; nos misera mundi qui ualle tenemur,
Spemque animis alimus caeli, regni que paterni,
In te compositi unanimes uiuamus, & uno
Consensu tua uerba pij, tua iussa colamus.
Omnibus in te sit pietas, amor omnibus idem.

DA Pater haec etiam, uitae quorum indiget usus, XIII.
Demensum da cuiq; suum, quo corpus alatur,
Qui uolucres pascis magnum per inane uolantes.
Qui flores etiam decoras, & lilia campi.
Hei pereant, quos urget amor sceleratus habendi,
Quos

Quos iuuat artificum passim ditescere fraude,
Qui specie sua furta tegunt, alijsq; rapaces
Inuigilant opibus, quam quas Deus omnibus offert.
Da uictum nos posse tuo sperare fauore
Officij memores, iussos prestare labores,
Et curam mandare tibi, tibi reddere grates.
Hoc etiam ex animo petimus, da libera uerbo
Incrementa tuo, da qui sincera professi
Dogmata nos doceant, rectaq; ad sidera ducant.
Ipse magistratus presens tua munera serua,
Iusticiaeq; illis, uerae & pietatis amorem
Inspira, placidae da nobis tempora pacis,
Ut uigeant artes de te instrumenta docendi.

V. EN Deus infecti peccantis ab ubere matris,
Quotidie iustam nos te irritamus ad iram:
Respice nos bonitate tua, qui mitis in omnes
Et solem, & pluuias iustisq; malisq; ministras.
Nostra trahens quoties ueteris contagia culpae
Deficit à recto studijs mens lapsa sinistris:
Degeneris miserere Deus, succurre labanti,
Affectus compeste malos, siue ira furorem
Præcipitat, roditq; niger præcordia sanguis:
Seu dolor inuidiae, seu nos uindicta lacepsit,
Siue odio ardentem ferimur, seu dira libido
Ingenium à uero cœpta in contraria uersat:
Da ueniam miseris, nec noxam iure coerce.
Quod si ex iure manu confertum poscere mens est:
Nos caussa cadere, & longe ante perire necesse est.
Ignoscas miseris, ut nos ignoscimus illis;
A quibus offensis nobis iniuria facta est.

Hei nimium merita securi in tempora pœne,
 Quorum sunt ueniam præcordia clausa precanti.
 Ille suis ueniam nequidquam erroribus orat,
 In quem sic hebetis cadit obduratio mentis,
 Nesciat ut læsus lædenti ignoscere culpam:
 Hanc Deus ô procul hinc dignere auertere pestem,
 Da ueniam danti ueniam, ne uè amplius erret,
 Corruptæ uicium dignere extinguere mentis.

VI.

E C C E cateruatim nos undiq; & undiq; tentat
 Insidijs coluber, primum non passus Adamum
 Conditione frui, quam te donante tenebat.
 Quos non ille dolos, quas non excogitat artes?
 Ut genus humanum tenebris inuoluat, & omnem
 Eripiat lucem miseris, & numina uerbi
 Noticiamq; tui, quæ non incendia miscet?
 Quas scelerum causas non inuenit? ille rapinas,
 Ille mouet lites, pestes, homicidia, morbos.
 Ut lupus esuriens, uentris stimulante dolore
 Per nemora & saltus, per flumina, iugera, rupes
 Sæuus abit, ponitq; uago uestigia lustris,
 Donec oues tandem pleno deprendit ouili:
 Tum furor exacuit dentes, & duplicat iram,
 Irruit in numerum grassator, & omnia turbat:
 Sic (si immane licet paruo componere monstrum),
 Spiritus immundus mille ingeniosus ad artes,
 Mille opifex fraudum, scelerumq; magister & autor,
 In nos grassatur, tua qui mandata professi
 Te colimus, natumq; tuum, numenq; fatemur.
 In prædãq; inhiat, uoluit caligine mentes,
 Seducitq; homines non hæc ad munera factos.

Hic

est.
 Hei

Hic uires effunde tuas, hinc pectora firma,
Angelicas hic excubias, hinc fulmina uerbi
Certa tui largire Deus, quibus obruat hostem
In te nostra fides, & uinci nescia uirtus.
Non ego dura pati discrimina mille recusō,
Dum tua constanti tueor mandata labore:
Sed ne deficiam, ne sauo uincar ab hoste,
Tu mihi sis praesto, tu suffice robora presso.

VII. DENIQ; ab aduersis nos eripe, & assere rebus
Omnibus, huius habet series quas impia mundi.
Nos uultu defende tuo, seu nominis hostis
Degener ille tui mendax, homicidāq; mentes
Obruit insidijs, scelerūmq; in retia uersat:
Seu nos sollicitat pietati inimica tyrannis.
Ecce fremunt, & bella petunt funesta tyranni:
Inuisum quibus est fidei, & damnabile nomen,
Qui faciunt turpes uera ē pietate cothurnos
Quando libet, solōq; colunt tua dogmata fūco.
Ecce ruit, fœdātq; tuas sus horrida gemmas,
Illa infanda, procax, meretrix Babilonica, coniunx
Harrendi Sathanae, cui septem guttura pendent,
Et totidem capita, hei diris suffusa uenenis.
Monstrum immane, ingens, pietatis lumine cassum,
Quōdq; sua mundo mouet impietate stuporem.
Hei quas hoc furias secum trahit: omnia diro
Qua uenit infestat uicio, labemq; nefandam
Euomit, infestum spirans ad sidera uirus.
Tu tamen hinc aliquem pateris Deus optime talent,
Quiq; tuo ē populis de nato dogmata tollit,
Quiq; ferox animo sanctos sibi sumit honores,

41

Qui tibi debentur, falsoque superbit honore?
 Sæque supra reges extollit, & omnia mundi
 Imperia, & fastu tumidus late omnia complet,
 Vnanimos rupto diuellens fœdere reges,
 Inspiratq; illis rabiem, mortisq; furorem,
 Orbis & afflicti rabido sitit ore cruorem,
 Imperio infestus, pacis violator & hostis.
 Illius insidias, funestamq; illius iram
 Blasphemæq; dolos lingue, technasq; nocentes,
 A nobis te iuste Deus profitentibus arce.
 Aut sua cum tandem mors iura nouissima poscet,
 Deuicto hoc monstro, superato Demone, & omni
 Curarum ingluuie, da mollem in funera somnum,
 Composito da sine mori, membrisque solutus
 Fac reddam patrio uitæ spiracula cœlo.

DECALOGVS EXODI XX.

IO ANNIS SAVROMANNI.

N on aliena tuis uenerabere numina uotis.	I.
Sume Deiq; tui uanos nec numen in usus.	II.
Septima sacra coles, opera feriatuſ ab omni.	III.
Semper honore tuos merito reuerere parentes.	IIII.
Non hominem quenquam crudeli morte necabis.	V.
Alterius caueas lectum temerare iugalem.	VI.
Non furtum facies, digitos cohibebis ab illo.	VII.
Testis es accitus, nihil attestabere falso.	VIII.
Nullius adfectes spaciosum tecta per orbem,	IX.
Alterius nuptam, seruum, famulas, & asellos.	X.

C A V T O

AUTORIS INCERTI.

- I. **N**E diuinum alijs tribuas ingratus honorem,
Sed qui te feci me uereare Deum.
- II. Me quoq; blasphemis dictis offendere noli,
Sed nomen sanctum fac uenerere meum.
- III. Dogmata nostra pio studio complectere, sitq;
Septima lux operi dedita tota sacro.
- IIII. Et colito charos qui progenuere parentes:
Illud enim ratio te, pietasq; iubet.
- V. Non ulli iugulum mucrone resoluere debes,
Nec iustam innocua tingere caede manum.
- VI. Alterius noli castum uiolare cubile,
Neue oculis placeat foemina pulchra tuis.
- VII. Non facies furtum, sed eris contentus eisdem,
Que tibi non digno dat mea larga manus.
- VIII. Et de fratre tuo mendacia nulla loquere,
Iudice nec coram testis iniquus eris.
- IX. Te nunquam perducatur amor sceleratus habendi,
Ut cupias propriam fratris habere domum.
- X. Nec domino famulas, nec fidos abstrahere seruos,
Et ne fraternis insidiere bonis.

ADAMI SIBERI.

- I. **E**GO Deus, aliena numina ne colas.
- II. Non peiera, nec abutere Dei nomine.
- III. Deo uacans quiesce luce septima.
- IIII. Honorem habe, ut uiuas diu, parentibus.
- V. Non auferas uitam alteri. Non seruiens

*Lasciuia, marita frange fœdera.
 Afferre proximi bonis manum caue.
 Mendacium testis malus ne dixeris.
 Non concupisces proximi domum tui.
 Non concupisces coniugem, non seruulos,
 A sinum, bouem, nec quidquid ille possidet.*

VI.
 VII.
 VIII.
 IX.
 X.

EX DECEM PRÆCEPTIS ORATIO AD DEVM.

GEORGII FABRICII.

O Immense Deus, populi seruator Hebræi,
 Tum furor incensus cum Pharaonis erat:
 Per medios populum deducens fortiter hostes,
 Præbebat siccis cui maris unda uias.
 O Deus exagitans ingenti crimina pœna,
 Audax cum sequitur facta paterna nepos,
 Idem æterna homini persoluens præmia iusto,
 Illius inq; beans secula mille genus.
 Te præter uenerer nil, seu quod terra, fretumq;
 Seu quod habent superis lucida signa plagis.
 Sis mihi sole Deus solius numen adorem,
 Te metuam, & toto pectore semper amem.
 In te uno sperem, tibi me meaq; omnia credam,
 Inq; tuis ponam pinguia thura focis.
 Improba contemniam ueterum mendacia uatum,
 Quosq; error fecit credulus esse Deos.
 Non tribuam iussos illis insanus honores,
 Nec flectam timidum corde pauente genu,
 Perfidiæ magicas non uertar plenus ad artes,
 Aut rerum indicia, aut temporis ulla notem.

1.

- II.** Vsurpem sanctos diuinum nomen ad usus,
 Pectora quem sapiunt, uox sonet, ora colant.
 Te celebrem ut multa charum pietate parentem,
 Quem colo non falsa religione Deum.
 Te quoq; cónsítear uitæq; necisq; potentem,
 Et tua non ullo iussa uetante sequar.
 Sit mihi dulce pati propter tua nomina sancta,
 Et pro lege tua sit mihi dulce mori.
- III.** Non uiolem externo sanctissima sabbata cultu,
 Nec festi uideant acta prophana dies.
 Luce sacra requiescat ager, ponatur aratrum,
 Et Dominus seruo triste remittat opus.
 In tua conueniam laudes tibi dicere templa,
 Verbáq; mandati discere sancta tui.
 Exemplo anteferam reliquis quasi lumen honesto,
 Defendámq; tui membra relicta gregis.
 Sim pia cura bonis doctoribus, adiuuem & ipsos
 Qua uolo, quaúe mihi parte iuuare datur.
 Hos motus nostris accensos cordibus, auge
 Inuocet ut uerum linguáq; mensq; Deum.
 Ut maneat constans ac firma professio nostra,
 Et sit mandatis consona uita tuis.
 Ac benefacta Dei postquam sunt cognita nobis,
 Luceat ardenti nostra in amore fides.
 Ut pax seruetur multorum in mentibus una,
 Atq; ut ciuilis sit sine labe status.
- IIII.** Sim gratus, meritóq; colam pietatis honore,
 Quis das magnifica sceptrá tenenda manu.
 » Namq; magistratus, Pater est quasi publicus, omnis,
 » Atq; uicem summi sustinet ipse Dei.

Tum uenerer charos, qui me genuere, parentes,
Custo des uitæ quiq; fuere meæ.

Illis sim præsto tarda ueniente senecta,
Infirmisq; leuem grande laboris onus.

Sic mea promissis candescant tempora canis,
Sic memorem pueris secla uetusta senex.

Non odio flagrem, nulli sim caussa doloris, V.
Non subita illatum uindictet ira malum.

Non dictis famam, non lædam uulnere corpus
Alterius, litis femina nulla seram.

Non fera bella sequar, non unq; arma impia sumam,
Ut possim innocuas cædis habere manus.

Nec Cerere extendam, repleam nec corpus Iaccho,
In quis luxuriæ fomes inesse solet.

Ne mea non licitis flagrent præcordia flammis, VI.
Suspirétq; uagos bruta libido thoros.

Non oculi peccent, non lubrica lingua, manusq;
Ne uiolem templum pectoris ipse mei.

Coniugium felix, & sint sine crimine nati,
Castaq; legitimus corpora iungat amor. VII.

Non alios spoliem grassantum more latronum,
Nec tacite infamis nomina furis amem.

Sacrilegos ausus fugiam, templiq; rapinas,
Inq; usus uertam rite parata bonos.

Execrer usuras, nec abutar pondere iusto,
Prodiga nec nimium sit, nec auara manus.

In mihi commisso non cessem munere tardus,
Neue apium fucus roscida mella legam.

Non fallam innocuum mentito iure clientem, VIII.
Nec testis mendax crimina ficta loquar.

» Quid prodest liuor, quid sæua calumnia tandem
 » Quæ latuere diu proferet una dies.
 Recta etiam doceam, uentosa nec efferat aura,
 Nec sermo ancipiti subdolos ore fluat.
 Non faueam ingenijs petulantibus: omne proteruum
 Et fallax, curæ mando Sophista tue.
 Ac tetrico simulans incedat Hypocrisis ore,
 Pectora nostra probis stent ad aperta uiris.

IX. Non inuadam alias ædes possessor iniquus,
 Nec trahat alterius cæca cupido boni.
 Non ultra saliam concessum limitem auarus,
 Nec pellam patria pignora parua domo.
 Sit sua cuiq; domus, sit tutus terminus agri,
 Et per me saluas quisq; reponat opes.
 Contentusq; meo, traducam tempora uitæ,
 Ac tegat in modico tuta senecta lare.

X. Non aliena petam connubia fraude, doloûe,
 Non ancilla mea sit peregrina domo.
 Quisq; suos per me famulos, iumentaq; seruet,
 Pondiferumq; asinum, ruricolamq; bouem.
 Utq; in me cesset uetita, & corrupta cupido,
 Atq; nocendi alijs perniciosus amor:
 Tu Pater ex imo radicem uelle malorum
 Pectore, quæ lapsu est fixa potenter Adæ.
 Tetra ferant nostri ne quando absinthia campi,
 Ne uerubo, & spinis turpis abundet ager.
 Nulla animum impictas uiciet, lasciuiâ corpus,
 Irati ut fugiam uindictis ora Dei.

44

DE SACRO BAPTIS-
MO MATTHAEI ET MARCI
VLTIMO.

IOANNIS SAVROMANNI.

CHRISTVS ad æthereas cum uellet scandere
Dixit discipulis talia uerba suis. (sedes,
Ite per extremas, ò uos mea uiscera, gentes,
Cunctos doctrinam rite docete meam.
Inq; Patris, Natiq; & Flatus nomine sancti,
Mortales undis sponte lauate sacris.
Nam qui crediderit, lotusq; erit amne salubri,
Hunc bona perpetuo uita, salusq; beant.
Qui sine saluifica fuerit pietate, fideq;
Hunc bona destituet uita, salusq; simul.

GEORGII AEMILII.

ITe per immensum, quacunq; habitabilis, orbem,
Atq; Euangelium gentes efferte per omnes,
Quas Deus ut mundum possent habitare creauit.
Quisquis crediderit, sacrâq; lauabitur unda,
Hunc æterna salus & cœlica uita manebit.
Verum crediderit qui non, damnatus ad orcum,
Perferet æterni stimulos flammâsq; doloris.

ADAMI SIBERI.

Soli potestas est mihi data à Patre,
Stellure quæ cœloq; sunt rerum omnium:
Ergo ite in omnes, quæ patent, mundi plagas,
Euangelij perferete nuncium omnibus,

C 4 Cunctas

*Cunctas facite gentesque discipulos mihi.
In nomine Patris, Filij atq; Spiritus
Sancti lauantes, ut renati pareant
Deo, meis obtemperentque legibus.
Quicumq; credet & sacri lauabitur
In fontis unda, uiuet omni tempore
Beatus: at quicumq; non credet, luet
Apud inferos in igne pœnas perpeti.*

DE SACROSANCTA
COENA DOMINI. MATTH.
XXVI. MAR. XIII. LVC. XXII.
I. CORINTH. XI.

MARCI HIERONYMI
VIDÆ.

Ipsè heros puras fruges, properatq; liba
Accipiens, frangensq; manu, partitur in omnes.
Inde mero impleuit pateram, mox talia fatur:
Corporis hæc nostri est, hæc uera cruoris imago,
Vnus pro cunctis quem fundam sacra parenti
Hostia, ut antiquæ noxæ contagia tollam.
Vos ideo, quoties positas accedere mensas
Contigerit, sacrâsq; dapes libamina iussa:
Funeris his nostrum mœsti referetis honorem,
Et nunquam istius abolescet gloria facti.

45

IOANNIS SAURO
MANNI.

Nocte Sacramentum Dominus qua traditus ho-
Instituit firmæ fœdus amicitia: (sti,
Accipit panem, gratésque ubi rite peregit,
Discipulis tribuit, sic referendo suis:
Hunc, caro namq; mea est, credentes sumite panem,
Quæ modo pro uobis morte necanda datur.
Hanc quoties editis, memores bene, clara referte
Ex æquo uitæ facta, necisq; meæ.
Sic ubi cœnauit, uinique liquore repleta
Apprendit manibus pocula deinde pijs,
Vtq; Patri grates solita pietate peregit,
Porrexit socijs illa bibenda uiris,
Atq; ait, hoc iubeo, cuncti simul inde bibatis,
Munera sunt ueri sanguinis ista mei,
Quem modo pro uobis, crucifixo corpore fundam,
Quo sit peccati gratia cuiq; sui.
Hunc quoties bibitis, memores bene clara referte
Ex æquo uitæ facta, necisq; meæ.

GEORGII AEMILII.

Nocte sub extrema, Solymo qua traditus hosti
Proditione fuit scelerati CHRISTVS Iudæ:
Accipit panem digitis, gratésq; peregit,
Discipulisq; dedit frangens, ac talia dixit:
Accipite unanimes, cupidisq; absumite linguis,
Hoc uere est nostrum, panis sub tegmine, corpus,

C 5 Quod

Quod modo pro uobis morti tradetur acerba.
Sumitis hoc quoties (feri nam sepe iubemus)
Voce meam mortem toties memorate fideli,
Qualia pro uobisq; tuli feciq; referte.
Hinc ubi pulsa fames, & cœna peracta fuisset:
Accepit calicem, grates iterumq; peregit,
Discipulisq; dedit communi nomine dicens:
Hunc omnes cyathum sacri gustate liquoris:
Iste calix nostri monumentum, & pignus amoris,
Quem damus, est uere nostro de sanguine plenus:
Qui modo fundetur precium pro crimine uestro.
Hunc igitur quoties bibitis, memorate fideli
Ore meam mortem, uestraq; piamina culpæ,
Nostrâq; concordia studio benefacta referte.

ADAMI SIBERI.

Dominus IESVS CHRISTVS hostibus suis
Qua nocte Iudæa proditus dolo fuit, (is
Capiens manu panem sacra, Deo Patri
Gratèsq; agens, fregit, suisq; porrigens,
Accipite, dixit, edite, corpus hoc meum est,
Quod deditur salute pro uestra: in mei
Hoc facite memoriam, meiq; funeris
Celebrate honorem. Poculum simili modo
Capiens manu, gratèsq; agens Deo Patri,
Socijs dedit, dixitq; bibite singuli:
Hoc est nouum fœdus meum per sanguinem,
Ablutionem in crimum qui funditur.
Hoc facite quotiescunq; bibitis in mei
Memores honorem, & prædicate meam necem.

Preces

46

PRECES MATVTI

NAE. PVEREVO-
CATOR.

IOACHIMI CAMERARII.

Lucidus fulgor tenebrosum per orbem, lampadis
Phœbeæ relucet, & uago suum cœlo iubar
Spargit, at Diana dudum euanidas iactat faces:
Stellulae maris sub alti fluctibus sonantibus
Eluuntur, ut futura nocte rursus splendeant.
Surgite, o pueri, diei iam uolucres audio,
Conuenite, agite frequentes, non prius iam nostrum
Ordinemur, hymnos atq; balbulis labellis (opus
Numini cantauerimus magno, & æterno Patri.
Da benigne, cum nouo splendore cumq; sydere,
In tenellis ut animis tuum emicet lumen, Pater:
Et fuget caliginem lux uera nostri pectoris.
Mole donec solis ignes conteguntur terrea:
Mundus horret, atq; aspectu cuncta terribili silent.
Dum sacri latet lucerna occulta sermonis tui:
Occupat fraus cœca mentem & nigra nox mendacij,
Sed renidens flamma solis phosphori cum præuia
Nuncium attulit diei, læta fiunt omnia:
Cum tuum salubre affulsit cordis atris nubibus
Lumen, exultat tenebris liberum pectus malis.

PVERI SVRGENTES

EIVSDEM.

Nunc iterum nos iucundam das cernere lucem,
Neq; Pater tenebris sancte uidere diem.

Nox

Nox abiit, splendor circum se tollit Olympum,
Stellâq; vicini præuia lucis adest.
Et nunc rara nitent Phœbea lampade pulsa,
Quæq; nitent modicum sydera lumen habent.
Iam nos è stratis exciuit mollibus ales,
Quæ tacitum nullum tempus abire sinit.
Ergo ad consuetas operas, studiûmq; redimus,
Nostrâq; iam recipit pensa diurna manus.
O Pater usq; tua præsens ope sancte gubernas,
Quod sumus, et quod mox aggrediemur opus.
Et fac ingressum nos sic decurrere solem,
Laudis uti simus pars quotacunq; tuæ.

PVERIORANTES
IACOBI MICYLLI.

CHRISTE potens rerum, melioris conditor æui,
Qui mundo lucem sufficis, atque diem:
Accipe nos tenebris iterum, somnôq; solutos,
Et serua incolumes numine sancte tuo:
Utq; diem, pulsa cœcæ caligine noctis,
Excipiunt, orto lumine sole noua.
Sic tenebras animi, sic nubila discute mentis,
Pectorâq; illustra lumine nostra tuo.

GEORGII FABRI
CII.

EXeruit mundo clarus sua lumina Titan,
Depulsaq; redit nocte, serena dies.

Nempe

Nempe quod attribuit tempus natura labori,
 Hoc alijs totum seruiat atq; Deo.
 Dicantur pia uota Deo, tribuantur honores:
 Namq; pericla labor plura diurnus habet.
 Fortius incurrit totus cum demone mundus,
 Carnéq; uix capimus luxuriante modum.
 Sed tu CHRISTE adsis miseris mitissime rebus,
 Cuius turba, crucis morte redempta, sumus.
 Nil possit mundus, tristis succumbat Auernus,
 Audiat imperium seditiosa caro.
 Ut cum contingat per te uictoria nobis,
 Ac uerbo iaceant impia monstra tuo:
 Nos grate sanctas omnes uoluamur ad aras,
 Ponentes humili magna trophœa prece.

MEDITATIO SVR
 GENTIS.

NVnc ad opus lux queng; suum, uariósq; labores
 Euocat, & lecto membra leuare iubet:
 Ast olim superas nos CHRISTE resuscita ad aras,
 Angat ubi nullus gaudia nostra labor.

IOANNIS STIGELII.

Conditor ô rerum, rerum seruator ab æuo,
 Extra quem non est ullus ubiq; Deus.
 Quod redeunte fruar post actas luce tenebras
 Gaudeo, & agnosco munus id esse tuum.
 Tu genus humanum primum sine labe creasti,
 Ut sancte uultus uiueret ante tuos.

Quàm

Quàm male desciiuit, quàm turpiter excidit illud,
In mortem propria dum leuitate ruit.
At bonus es solus, iustámq; ut concipis iram:
Sic illam patria pro pietate premis.
Ergo admiranda natum pietate dedisti,
Innocuus nostrum ferret ut ille scelus.
Qui percussa fuit pro nostra uictima culpa,
Et uetus à nobis abluit omne nefas.
Ingentes igitur toto tibi pectore grates,
Perpetuus doni debitor huius ago.
Teq; precor supplex dilecti nomine nati,
Me rege, me totum numine flecte tuo.
Auspice principium te spectet, & auspice finem,
Quidquid agam uitæ dirige cœpta meæ.
Ipse magistratus etiam, cœtusq; piorum,
Vt tua conseruent dogmata sancta, rege.
Da pacem, uictúmq; tuis: compefice tyrannos,
Vt maneat uerbi gloria iusta tui.
Hac ego spe fretus, quod uitæ postulat usus,
Suscepti aggrediar dulce laboris onus.

EIVSDEM.

OMnipotens, æterne Deus, mens edita nullo
Principio, mens sine carens, mens omnia com-
Omnia qui uerbo motum spirante creasti. (plens,
Alme Pater, triplici simplex in numine numen,
Qui culpam humanam, & casum miseratus acerbum,
Mente tua genitum CHRISTVM, cordisq; paterni
Effigiem, misero placide largitus es orbi,
Vt Deus accipiens humani corporis artus

Victima

Victima pro nostra caderet non noxia culpa.
 Illum etenim mittens cœlesti uoce dedisti
 Signa animi manifesta tui, cum clangit æther
 Hunc audite, mihi dilectus Filius hic est,
 In quo læticia est, in quo mihi sancta uoluptas,
 Sancte Deus, sapiens, fortis, mitissime iudex,
 Caste, potens, liber, qui præstas omnia solus,
 Ut tua non aliquem bonitas habet inclyta finem,
 Sic uotis ades, oro, meis. En omnia culpæ
 Agnosco monumenta meæ, pœnâsq; pauesco,
 Et doleo peccasse miser, cupioq; renasci.
 Respice me miserum, culpam miserere fatentis.
 Tu siquidem es uiua miseris sic uoce loquutus:
 Viuo ego uiuo Deus, lapsi non expeto mortem,
 Sed uolo conuersum salua respiscere uita.
 Quinetiam ille tuus, qui tecum tantus & idem,
 Prostrator mortis CHRISTVS, mitisq; Sacerdos,
 Per nomen tua dona suum nos poscere iussit.
 Hunc propter miserere mei, mea pectora purga
 Vi spirante tua, labemq; absterge nocentem,
 Ut sint pura tui templa, atq; habitacula uerbi.
 Tum linguam regere atque animum dignare uagana
 Ne uelit illa loqui, tua quod diuina uoluntas (tem,
 Non probet, & meritam quod te succendat in iram.
 Neue hic degeneris securus in ocia uitæ
 Lapsus, ab angusto defleat tramite ueri.
 Collige, redde, soue, rege, respice, flecte, gubernas,
 Exiguum hunc cœtum, qui uero agnoscere cultu
 Te didicit, natumq; tuum ceu debet honorat.
 Hæc etiam studia & dextras quas discimus artes

Fac tueare Deus, quibus instrumenta docendi
Perficit, & leges uiuendi suppetit usus.
Inde tuum uerbum recte tractare facultas,
Inde tibi æternas resonans Ecclesia laudes.
Gaude anima uis tota mee, mihi præbuit aures
Qui nescit duro fidentem fallere uultu.
Iamq; opus incepto mihi rideat omne labore,
Totaq; lux abeat faustis feliciter horis.

ADAMI SIBERI.

Ales dedit cantum diei nuncius,
Cedunt tenebræ, cogit albis sydera
Bigis, & exit Lucifer nouissimus
Statione cœli: Nos refectis uiribus
Quiete dulci, munere creator tuo,
Ad solita uitæ nunc redimus munia.
O sis bonus, & hac nocte quos tutatus es:
Ista die prohibe periculis omnibus.
Ne callidus prædetur hostis, ut uoret
Qui nos, Leo ceu rugiens obambulat.
Nos Spiritu tuo gubernas, pectoris
Caliginem splendore gratiæ tuæ
Nostri Pater, cœcasq; tenebras discute.
Ut te Deum discamus æternum, & tibi
Cum Spiritu sancto coæuum Filium:
Ut studia nostra, ut tota uita seruiat
Laudi tuæ, atq; proximorum commodis.

IOANNIS GIGAN⁴⁹

TIS.

Optime CHRISTE potens uita reparator ademptæ,
Suscipe non rigida supplicis aure preces.
Da Pater ut semper tibi, quas ego debeo grates
Cordibus ex imis officiosus agam.
Factibi sincera possim confidere mente,
Et fac ne seuo pressus ab hoste cadam.
Dux sis, atq; comes rerum pie CHRISTE mearum,
Me rege per totum pro pietate diem.

PVER IN LVDVM

VOCANS.

GEORGII FABRICII.

Iam uocat ad ludum nos hora: ite, ite frequentes
O pueri, studij mutua cura mei.
Sint nitidæ uestes, facies sit lota, manûsq;
Et facite arma libros ut sua quisq; ferat.
Nemo tamen properet, qui non perlegerit ante,
Quæ discenda isto computat esse die.
In primis alacres ad uestros ferte magistros
Mentes, & studij continuatæ uices.
Assiduis præsto Deus est, idem odit inertes,
Et sua dat nullis absq; labore bona.
In ludo linguis animisq; fauete modesti,
Præsentemq; illic esse putate Deum:
Qui secum angelicas deducit mille cateruas,
Custodes teneri præsidiumq; gregis.

D Hec

Hæc nunc ante oculos uobis præponite uestros,
Impleat officij munera quisq; sui.

PVER LVDVM PE
TENS. EIVSDEM.

CHriste Puer, matris dilectæ immensa uoluptas,
Æterni soboles Patris:
Doctores inter qui uoce silentia rumpis,
Et primo positus loco,
Scripta Prophetarum, & summi mandata parentis
Admirantibus explicas:
Ut discam ingenuas, tua munera, sedulus artes,
Da de fonte aquulam tuo,
Ingenium, mores, & totam dirige uitam:
Vni deditus ut tibi
Et uiuam, & studeam, non segni pectore, crescens
Ætate, & sapientia.

PVER ANTE LECTI
ONEM.

ADAMI SIBERI.

ATerno soboles amata Patri,
Quem uox æthere missa, mandat unum
Audiriq; coliq; CHRISTE, qui nos
Ad te uoce iubes uenire blanda,
Affirmans pueros Deo placere:
Da sanctum mihi Spiritum, magistro
Ut monstrante uiam ingredi, Redemptor

Ad te qua liceat uenire, possim.
 Da cum moribus, artibusq; honestis
 Sacri dogmata puriora uerbi
 Addiscam, sapientiâque & annis
 Ut crescens, tibi plurimos & ipse
 Olim adducere, quæ facit beatos,
 Doctrinâque alios docere possim.
 Hæc est summa mei caputq; uoti,
 Quod ratum iubeas ut esse, per te
 Ipsum CHRISTE rogo, tuumq; nomen,
 AETerno soboles amata Patri.

**MAGISTER DISCI
 PVLOS AD STVDIA LITE
 RARVM COHORTANS.**

PHILIPPI MELANTHONIS.

Vos ad se pueri primis inuitat ab annis,
 Atq; sua CHRISTVS uoce uenire iubet.
 Præmiâq; ostendit uobis uenientibus ampla,
 Sic uos o pueri curat, amatq; Deus.
 Vos igitur læti properate, occurrite CHRISTO,
 Prima sit hæc CHRISTVM noscere cura Deum.
 Sed tamen ut Dominum possis cognoscere CHRISTÛ,
 Ingenuas artes discito parue puer.
 Hoc illi gratum officium est, hoc gaudet honore,
 Infantum fieri notior ore cupit.
 Quare nobiscum studium ad commune uenite,
 Ad CHRISTVM monstrat nam schola nostra

(uiam.

D 2 PVER

PVER AD SOCIOS

STVDIORVM.

NICOLAI BORBONII.

IN primis pueri CHRISTVM discamus amare,
Hic fons est, à quo uita, salusq; fluunt.
Displiceat nobis scelus omne: superbia, liuor,
Torpor, mollicies, ira, cupido, gula.
Cordibus in nostris Dominum pingamus IESVM,
Primus hic est nobis conciliandus amor.
Obsecro uos pueri, uiuamus crimine puri,
Non amat impuros uirginis ille Puer.
» CHRISTO nulla potest melior doctrina parari,
» Debet ad hunc acies tendere nostra scopum.
CHRISTVM laudemus semper, semperq; prece=
In Stygios casses ne cadat ægra caro: (mur,
Ne post hanc miseram, & peiorem carcere uitam,
Demur tartareis præda uoranda rogis.

CHORVS PVERILIS

SCHOLASTICVS.

GEORGII FABRICII.

Quot quot habet pueros hic noster ludus, adeste,
Grates agamus principi iustas Deo.
» Sancta placent superis, humili cum mente uenite,
Animisq; puris auspicamini preces.
Gratia cœlesti dicatur maxima regi,
Quod nos creauit: quòdq; sublimes dedit

Vultus:

51

Vultus: de que sua formauit imagine: quod nos
 Aetate molles, imbecilles uiribus
 Seruat, alitq; sua, dictu mirabile, cura,
 Interq; syrtes huius æui contegit.
 Quod nobis facilis tribuit pietate parentes,
 Qui litteris, linguisq; curent imbui:
 Doctores etiam, quorum bonitasq; fidesq;
 Morum, atq; uitæ prauitatem corrigat.
 Deniq; contigerit misero quod tempore Princeps,
 Qui nostra alit, fouetq; mitis ocia.
 Cetera quis memoret diuinæ munera dextræ?
 Non uocis, aut puerilis ingeni est opus.
 Pro tantis meritis Pater optime soluimus hymnum,
 Et corde, & ore, quod negatum est uiribus.
 Agmina propitius puerilis respice turba,
 Audiq; uoces supplices canentium.
 Quorum cura sumus, sint patres, atq; magistri,
 Princepsq; felix, nosq; conserua simul.
 Tum studijs præbe stationem, ac littus amicum,
 Perituri in orbis turbulentis fluctibus.
 Ne nos ascendens aduersum Turca per Istrum,
 Charis parentum uellat à complexibus:
 Detq; lupis canibusq; feris hæc corpora prædam,
 Escamue monstris horridæ Propontidis,
 Auerte hoc auerte Pater, cætusq; piorum,
 Scholâsq; nostras mitis ex alto uide.
 Hinc abeant nunquam, culpa & leuitate fugati,
 Patris intuentes ora cœlitus Angeli:
 Vt postquam in studio, & pietate adoleuerit ætas:
 Tui efferamus nominis præconia.

PVER FINITA LE
CTIONE.

ADAMI SIBERI.

Quas grates tibi quas agam Redemptor?
Rudem uoce quod instruis magistri
Amantérque fidelitérque, tradis
Viuidique uiam, & uiam loquendi.
O da que didici tenere firmo
Comprehensa animo queam, laboris
Da constanter onus feram, nec unquam
Aut cessem piger, aut peritiorem
Quàm cui discere sit necesse, credam.
Me totum rege, me guberna, ut unè
Consecrem tibi, proximóque totam
Quam uitam tribuis mihi Redemptor.

PVER EX LVDO
REVERTENS.

GEORGII FABRICII.

Quam multa audiui menti seruanda tenellæ,
De moribus, de literis?
Quàmque meos cupide uidi aduertisse sodales,
Monita docentis omnia.
At tu cunctorum largitor CHRISTE bonorum,
Sensus iacentes excita:
Vt bona percipiant, & sicut cera sequantur,
Fingentis artificis manum.
Fac nihil à studijs unquam diuellat honestis,
Non frigus, æstus, non fames.
Quantulacung; pij perdurem portio coctus,
Tuæq; membrum Ecclesie.

PVER

PVER IENS IN
TEMPLVM.
EIVSDEM.

Dulce tui Pater est habitare sacraria templi,
Dulce tue uocis percipere aure sonum.

In magnó que tibi grates persoluere cœtu,
Iungere communes cum populóq; preces.

Tum celebrare tui benefacta pijsissima nati,
Atq; omni illius tollere laude crucem.

Ille salus solus: cui quisquis credit, habebit
Æternas felix non moriturus opes.

Da Pater alme bonum sit ut illud, queso, perenne,
Mêq; tui partem corporis esse sine.

Sum puer, ingenio rudis, atq; etate tenellus:
Non uis in proprijs uiribus ulla boni.

Naturam primæ corruptam ab origine culpæ,
Atq; meo impuram crimine CHRISTE traho.

Tu potes æternum mihi conciliare parentem,
Delestiq; mali pectoris omne nefas.

Sim tuus, ut Patris es cœlestis Filius, utq;
Pro me de casta Virgine factus homo es.

Me rege sacrati ductu, & spiramine flatus,
Sitq; tuus uitæ regula sermo meæ:

Da tua dicta sequar, tua discam iussa libenter,
Têq; colam ritu per tua festa sacro.

Ne sine dispergi tales mitissime coctus,
Ferre sit his summam quisq; paratus opem.

Vna dies homini melior tua templa colenti,
Quàm sine te, reliquis secula mille locis.

CHORVS PVERILIS
IN TEMPLO.

ADAMI SIBERI.

PAruula turba sacris humiles aduoluimur aris,
Laudibus ora tuis nostra resoluere Deum.
Ut gaudes puerum genitor qui uoce uocari,
Concelebret nomen balbula lingua tuum.
Vnde tamen nostræ sument exordia Musæ,
Aut quæ pars meriti prima cauenda Dei?
Cum nihil essemus, nobis tua matris in aluo
Humanos uultus orâq; dextra dedit.
Auxit ab ætherea, deducto munere, sede
Mentis, & effigiem iussit habere tuam.
Illa quidem exprimeret magis, authorémq; referret,
Peccato fœde ni uitiatâ foret:
Peccato, à Sathana decepti culpa parentis
Primigeni, miseros quo facit esse reos.
Hoc tamen, ô bonitas, damnum meliorem rependit
Sorte, Pater tua quæ gratia sine caret.
Sanguine nam CHRISTI sacrata fontis in undâ
A nobis maculas, & lauis omne scelus.
Esse iubes natos, Sathanas quos fecerat hostes,
Cum CHRISTO hæredes instituisq; tuo.
Nostra moues sancto mollissimâ pectora flatu,
Et iuuat in tenero corde habitare Deum.
At quæ das animis nostris alimenta, beato
Quàm pascis mentes cordâque nostra cibo?
» Sermo tuus cibus est animæ, quo pastus abunde
» Qui fuerit, nullam sentiet ille famem.

Quid

Quid uero doctas linguas memoremus & artes
 Ingenuas, quarum non finis esse rudes?
 Dum te nequaquam pietate, fideq; magistri,
 Barbariem nostra mente fugare pudet.
 Quid? das Angelicos nobis quod mille ministros,
 Custodes teneri, praesidiumq; gregis.
 Ne nos humani generis seuisimus hostis,
 Incautos laqueis implicuisse queat.
 Abstrahat in noctem secum miserosq; profundam,
 Luridus obscuris qua fluit orcus aquis.
 Quid? Meccœnatem quod das, facilémq; patronum,
 Et studij nobis ocia tuta sequi.
 Quod uires tribuis, uestes uictumq; ministras,
 Et quibus hæc alijs corpora rebus egent.
 Sed neq; cuncta Pater referant tua munera linguae
 Nostræ, uno quamuis gutture mille sonent.
 Nostamen, o placeat tibi quod mitissime, grates
 Pro cunctis balbo dicimus ore Deus.
 At quia iam nil non nascet cum Demone mundus,
 Relligio ut pessum praecipitanter eat:
 Ut pereant artesq; bonæ, linguaeq; disertæ,
 Et quidquid regnis impietatis obest:
 Tu miserere tui populi: tua uerba professos
 Protege, proq; pijs in statione manens:
 Ne patere ut meretrix tollat tua munera templis,
 Immunda nomen quæ Babylonis habet.
 Aut sacro Odrysius latro pro numine CHRISTI
 Abdarida statuât numina ficta sui.
 Sint tua cura pij quotquot regesq; ducésq;
 Synceræ laudem relligionis habent.

Sint tua doctores, sancti tua cura magistri,
 Qui sacra uerba rudes, litterulasque docent.
 Sit locus, exiguum tua nidum Ecclesia turtur
 Quo struat, & pullis paruula tecta pareat:
 Pullis, excludit quos gratia numinis alma,
 Exclusosq; tuus Spiritus ipse fouet.
 Da pacem, liceat templi coluisse beati
 Tecta, sonat uerbi uox ubi sancta tui.
 In magnâq; tibi liceat benedicere turba,
 Et populi uotis addere uota pij.
 Nec minus in nostris studijs tua sancta precamur,
 Dexterâ perficiat quod bene cœpit opus.
 E nostro ut possis aliquando sumere cœtu,
 Qui uerbi fiant turba ministra tui,
 Qui doceant CHRISTI de religione minores,
 Imperij fines amplificentq; tui.
 Malumus esse tue pars contemptissima turbae,
 Liminâque ad templi sancta sedere Dei,
 Atria quàm CHRISTO spoliata habitare columnis
 Marmoreis. CHRISTO nam sine nulla salus.

PVER E TEMPLO
REDIENS.

GEORGII FABRICII.

GRatia magna Dei, laus & uictoria CHRISTO,
 Spirituiq; sacro persoluatur honor.
 Angelicas inter medius mihi stare cateruas
 Visus, & aetherea prosperitate frui.
 Audiui ut sancti diuina oracula uerbi,
 Et meritis nullis iustificare fidem:

Vt sacra illa suo tractarier ordine uidi,
 Quis lauat, & pascit pectora nostra Deum.
 O maneat fragilis tanto mihi tempore uita,
 Quam doctrina manet non temerata diu.
 Viuere quis cupiat sublato munere CHRISTI?
 Damnatas toties quis uelit ire uias?
 Pulchra uelut spinas inter rosa surgit acutas,
 Gloria sic uerbi floreat alma tui.
 Pendet ut aëria suspensus ab arbore nidus,
 Currit & ingenti parua carina mari,
 Nec timet hæc Euros, nec uulturis ille furorem:
 Sic tua te maneat uindice salua domus.
 Auersos uincat fluctus, irasq; potentum,
 Perstet & auspicijs inuiolata tuis.
 Quidquid in hoc cepi, docto spargente ministro,
 O cadat in fœtam nobile semen humum,
 Producatq; suo numerosos tempore fructus,
 Et plenas messes arca leta ferat.
 Quæ CHRISTVM nouit, quæ præstat commoda cœ
 Hæc merito dici uita beata potest. (multis, cœ

PRECES ANTE CI-
 BVM. PVER DAPIFER.

EIVSDEM.

QVI dat iumentis, mutisq; natantibus escam,
 Non solito pascat corpora nostra cibo?
 Verum hæc cœlestis munus cognoscite Patris,
 O pueri: ingratos uindicat ipse Deus.
 Quod sit diuinæ nutritus munere dextræ,
 Ifacides, grates iam moriturus agit.

Ne

- Ne uero ô socij uos tanti muneris este
 » Immemores: res est spernere dira Deum.
 Non lutulentus uti ruit ad præsepia porcus,
 In data sic auidas mittite dona manus.
 Nec lacerate, uelut prædam sæui ira leonis,
 Barbarus alterius præripit ore dapes.
 Conuenit huic autem pudor atq; modestia mensæ,
 » Turpe gula, & nimio corda grauare cibo.
 » Arma neci multos demittunt: crapula plures,
 » Luxuria ingenijs est inimica bonis.
 » Sobria uita decet studiosos, sancta professos
 » CHRISTVM, cui nostri est turba dicata gregis.
 Agrestes primum socij componite mores,
 Incipiat sanctas postea lingua preces.

PVER MAZONOMOS IOACHIMI CAMERARII.

Omnipotens genitor mūdi quadruplicis autor,
 Cuius quod fecit continet omne manus.
 Qui pictam aëria pascis sub nube columbam,
 Suppeditans uictus tempore quoq; suos:
 Piscis in æquoreis per te non interit undis,
 Inuenit & muto, quem legat ore cibum.
 Quidquid habet tellus, per te genus omne ferarum,
 In præfinito uiuit, agitque loco.
 Vere nouo serpens cæcis profibilat antris,
 Ante tamen brumæ frigore, nutrit humus.
 Quid memorem nihili, contempta animalcula uermes,
 In ferro, saxis, gramine, fronde, luto?

55

En dapibus, plenis paruis, tua numina, mensis
Grex uocat, infanti te canit ore Deum.
Qui factos facis esse tuos, quos educat alma
Dextra, his perpetuo fac Pater esse uelis.

CHORVS PVERILIS EIVSDEM.

HAEC tua sancte Pater diuinæ munera dextræ
Quæ das, paruo iterum des alimenta gregi.
Per te sublimes spectamus sidera uultu,
Per te agit æthereus corpora nostra uigor.
Per te præteritos feliciter egimus annos,
Quod superest, per te fac bene tempus eat.
Sic ut præcipue te casta mente colamus,
Æternumq; Deum, propitiūq; Patrem.
Utq; tuum nullus peruertat casus amorem,
Duret amor, mistus duret amore timor.
O Pater igne tuo pueriles ure medullas,
Te præter sapiat mens nihil, ora sonent.
Excipiat nostræ cursum tua gloria uitæ,
In laudes studium desinat omne Dei.
Hæc est summa Pater uoti sanctissime nostri.
Cætera sollicitos nunquam habuere nimis.
Tu tamen & uestes nobis, uictumq; ministras,
Et quibus hæc alijs tempora rebus egent.
Quæ nondum gnaris quærendi, suggeris ultro
Nullus erat nobis ista parare labor.
Neue quis addubitet, promissa fideliter addis,
Promissa exemplis nobilitata suis.

Nostros

Nostros ergo animos lenis horum cura fatigat,
Stultè sollicitos de quibus esse uetas,
Hæc dabis, illa, preces, ut des, Pater accipe nostras,
Vtiliter tantum nos ale sancte tibi.

PHILIPPI MELAN-
THONIS.

His epulis, donisq; tuis benedicito CHRISTE,
Vt foueant iussu corpora fessa tuo.
Non alit in fragili panis modo corpore uitam,
Sermo tuus uitæ tempora longa facit.

IACOBI MICYLLI.

OMnia qui pascis, quæ totus continet orbis,
Qui pascis modico millia multa cibo.
Aspice sancte Pater labentis tempora uitæ,
Atq; hæc filiolis annue dona tuis.
Vt quibus hic iterum fragiles reparabimus artus:
Sumamus grata uina, dapésq; manu.

ADAMI SIBERI.

AT tollunt ad quem uiuunt quæcunq; creator
Lumina, sperati cum uenit hora cibi:
Qui largus donas animantibus omnibus escam,
Atq; penu gratis diuite promis opes:
Vt satiata animis læti nil crastina curent,
Et munus faciant officiûmque suum:
Aspice nos propius, trahimus qui semina mentis
Cælo, quo CHRISTI morte redire datur,
Aspice, & has epulas, tua quas dat gratia, membris
Esse salutare alme iubeto Deus.

HERMANNI

HERMANNI BVSCHII.

Que nunc sumemus membris alimenta caducis,
Hæc Deus imperio sint benedicta tuo.

EVRICII CORDI.

Prestita diuino nobis alimenta fauore,
Authoris dextra sint benedicta Dei.

IOANNIS STVRNI.

Christe sacrata uelis hæc nostræ munera mensæ,
Numine cuncta tuo CHRISTE sacrata uelis.

IOANNIS GIGANTIS.

Factua CHRISTE pijs accedat gratia mensis,
Ut noscant superas pectora nostra dapes.

NICOLAI BORBONII.

O Deus appositis, apponendisq; precamur,
Et uotis placido numine dexter ades.

PRECES POST CI-

BVM. PVER TAMIAZ.

IOACHIMI CAMERARII.

Postquam exempta fames, epulisq; fugata recessit:
Ad studium redeat paruula turba suum.

Da Pater, alta, tuo tibi munere corpora crescant,
Vna sit, imperium, cura, obijssse tuum.

Neu tua cum mereant æra, haud tua iussa capeffant;

Quod iubeas, faciant: quodq; uetes, fugiant.

Sic in concordi degat mens corpore, & una

Cum ueniet, tecum sit sine fine, dies.

CHORVS

CHORVS PVERILIS EIVSDEM.

- Q**uisquis es, in quacunq; manes regione, locóq;
Et quæcunq; tuæ nomina gentis habes:
Seu tibi primus adit rediuiuo lumine Phœbus,
Lotus ab æquoreis conspiciendus aquis:
Siue uides labi postremum in Tethyos undas,
Séq; agere ante diem, post tenebrásq; sequi:
Aut latere in Leuo mundi, dextroúe locatus,
Inde calore frequens ureris, inde gelu:
» **Mente, Deo & laudes quid cessas dicere uoce?**
» **Ore, animo, cunctos hunc celebrare decet.**
Nam Pater est, & nos auditq; uidétq; benignus,
Et sũct imposta uulnera nostra manu.
Subleuat iste graues qua mansuetudine casus?
Quidquid agit, nihil hoc mitius esse potest.
Ecce cibum, quem nos nunquam quæsiuimus, offert:
Et uitæ ignaros ueste domóq; tegit.
» **Atq; hæc non mutanda Dei sententia constat,**
» **Quæ se huic credentem posse perire negat.**
Ergo simul lenis Pater est, ueráxque, bonusque,
Protegit hic, quis nos quem metuamus erit?
Nec sibi pro tantis meritis quidquam ille rependi,
Quám benefactorum commemorasse iubet:
» **Namq; aliud nihil hic, unus qui cuncta creauit,**
» **Quám grati laudes cordis, & oris amat.**

S ALIVS CHORVS. 57

EIVSDEM.

Hic magni adesto parue grex, Patris proles,
Magni Patris, magni Dei,
CHRISTO sacer, deuotus & duci CHRISTO,
Laudes feramus numini:

Versus canamus blœsulo leues ore,
Carmen, Melos, Cythara, Lyra.

En perbenigne debito cibo accepti
Redimus, & deest nihil.

Igitur aues gutture sonante, cœlestes
Complere certantes domos,
Sursum deorsum, & in uices uagabundas,
Seipsas studentes uincere.

Frustra uidemus? & sua feras uoce
Faterier opificem Deum:

Mutum nihil, tacitum uē, cuncta uel uocem,
Vel signa uocis edere,

Vt piscium leuis salit profundo gens
Amnis, maris uē in gurgite,

Et sese in auras librat, ac recipit intro,
Et quo datur laudat Deum.

At nos opus pulcerrimum Dei nostri,
Vox mente quibus ab intima

Venit, nec ore uana nascitur summo:
Nos ergo quid? tacebimus?

Istamq; laudem bestijs relinquemus?
O turba particeps Dei.

E Minime

Minime tacebimus: decetq; nos Brutis
 » Præstare, natos & suum
 » Colere parentem: gratias agere magnas
 Pectoréque uocéque consona,
 Pro tot beneficijs, & innumeris donis,
 Quorum ille nobis autor est,
 Quòd uescimur uitalibus homines auris:
 Hoc munus est primum ipsius.
 Dein quòd ipsum agnouimus Deum æternum,
 Beneficium est primum.
 Pulcérq; uiribus quod integris sexus,
 Nec alterum sumus genus,
 Quod unde edamus, uestiamur est, confert:
 Et discimus quod litteras:
 Nec corporis bonis nec ingenij expertes
 Ignobile æuum degimus.
 Quid hæc, quod educamur ad decus uitæ,
 CHRISTIQ; usus Ecclesiæ.
 Ineruditam degimus nec ætatem,
 Quæ laudis est occasio?
 Quare agite, pro se quisq; concelebrate,
 Quibus potest Patrem modis,
 Et ad suum redeat opus alacri mente:
 Sic sic Pater noster iubet.

PHILIPPI MELAN
 THONIS.

Postquam epulis exempta fames, mēsaq; remotæ:
 Dicemus grates nos tibi summe Pater.

Non hæc humanas uires alimenta iuuabunt,
 Diuina si non hæc foueantur ope.
 Namq; tuo uiuunt agitata à numine cuncta,
 Afflatu spirant cuncta, ualentq; tuo.
 Cùmq; epulas dederis rerum Pater optime nobis,
 Adde epulis uires pro bonitate tua.
 Nunc etiam gratis animis alimenta ministra,
 Atq; immortalis pectora pasce cibo.
 Et quia cura sumus tua nos Pater optime, serua
 Et studia, & uitæ tempora cuncta rege.

IACOBI MICYLLI.

Corpora qui solito satiaſti noſtra cibatu,
 Qui ſatias toto quidquid in orbe manet.
 Paſce tuo, genitor, mortalia pectora uerbo,
 Noſtraq; cœleſti neſtare corda riga.
 Quò pariter membris, pariter quò mente reſectis,
 Uſq; tua liceat nos bonitate frui.
 Tandem etiam placido uectos ſuper æthera curſu,
 Inter felices aſtra tenere choros.

ADAMI SIBERI.

Qui das iura polo, terræ, pelagiq; profundo,
 Quæq; in eis uiuunt paſcis, aliſq; Pater:
 Pabula iumentis qui præbes: pabula pullis
 Coruorum, qui te uoce gemente rogant:

Non te robur equi, non te iuuat ardua ceruix,
Non tibi membra placent, cruráq; firma uiri.
» Sunt tibi grata tuum metuunt quæ pectora numen,
» Spes omnis quibus est in bonitate tua.
Qualia, nunc quoniam cepit tua munera corpus,
Si dederis, dederis omnia summe Deus.

HERMANNI BVSCHII.

Quod sumus utilibus dapibus, potuq; refecti:
Laus tibi pro donis sit Deus alme tuis.

EVRICII CORDI.

Debile qui corpus largito pane refecit:
Et uerbo mentem recreet ille suo.

IOANNIS STVRNI.

Plurima pascenti referatur gratia **CHRISTO**
Pascentem largè gratia larga manet.

IOANNIS GIGANTIS.

Qui largo corpus, potuq; ciboq; refecit,
Pascat & eterno pectora nostra cibo.

NICOLAIBORBONII.

Quas agimus grates læta pater accipe fronte,
Qui nobis larga das alimenta manu.

PVER PRAEFECTVS ⁵⁹
AD SOCIOS LV-
DENTES.

GEORGII FABRICII.

Post studia ô pueri concessa hæc ocia nobis,
Vt fiat lusu dulcior ipse labor,
Adproperate, Deus nobis hæc ocia fecit:
Vocem eius, ludi (credite) rectôr habet.
Ludite iam socij, non est meminisse laborum
Nunc locus: ingenuis conuenit hora iocis.
Ludite, uerum absit petulantia, iurgia, clamor:
Ingenium præceps arguit ira ferum.
Vt quondam puerum audistis lusisse Tobiam,
Cursaret cœci cum patris ante pedes.
Grandæuoq; satum ridentis uiscere matris,
Qui tulit Abramo gaudia multa seni.
Vt lusit, nondum raptus, carum ante parentem
Prima Canopæi fama, decusq; soli.

PVER A LVSV RE
VOCANS.

EIVSDEM.

Ludendi tempus non ultra extendite metam,
O socij pueri.

E: 3 Elapsum

» Elapsum tempus nunquam reuocatur, & etas
 » Fluminis instar abit.
 Quod lusus agitat, breue sit: quod seria, longum
 Lex ea fixa Scholæ.
 Iam repetatur opus, redière in corpora uires,
 Mensq; leuamen habet.
 Ergo preces reuocate pias, reuocate labores,
 Quod monet hora breuis.
 Sic nostrū CHRISTVS cœtumq; scolamq; gubernet,
 Et suget omne malum.
 Cuius nos purgati undis, & morte redempti,
 Turba pusilla sumus.

PVER INSPECTOR
MORVM ET STV-
DIORVM.
EIVSDEM.

MVnere quisq; suo pueri fungamur: honore
 Deo, & magistris debito.
 » Lumina nemo Dei fallit: celare docentes,
 Sed non latere possumus.
 Assidui, & nullo simus cogente modesti,
 » Deus intuetur ipse nos.
 Tempore præscripto faciamus cuncta, locóq;
 Aptóque rebus ordine.
 » Impius est, quisquis sancitas spernere leges,
 » Molitur ausu noxio.
 Sed ne quid nostris tribuamus uiribus: alti
 Opem uocemus numinis.

60

Sancte parens æstus puerilis comprime mentis,
Tuo sacrato flamine,
A te ne cursus studiorum deuiet usquam,
Cæcis aberrans gressibus.
Sit simplex nostræ sinceræq; semita uitæ,
Te lingua, pectus, os colat.
Exemplo nulli prauo noceamus, eisdem
Discamus artes seduli.
Neue ignaua datum uiciet rubigo talentum,
Inseruiamus omnibus.
Donum quisq; suum Pueri, tibi CHRISTE, dicamus,
Tuæq; sanctæ Ecclesia.
In qua dum liceat modo uiuere, summa tenemus
Nec æstimanda munera.

CHORVS SCHOLA STICVS.

EIVSDEM.

○ Socij letas huc omnes uertite mentes,
Nostri putemus dignitatem muneris,
Ac puerum pueri simul obsecremus IESVM,
Imo uocantes corde nescit spernere.
Ille sibi placitas puerili in pectore sedes,
Eius sequente fida iussa deligit,
Materno nondum formatam corpore massam,
Vitæq; inanem, luminisq; nesciam,
Esse hominẽque iubens, & ad ipsa hæc munera seræ
Sua anteuenit ipse prouidentia. (uans,
Nos quoq; quos uicium tristi damnauerat orco,
Ireæq; natos, esse natos gratiæ

E 4 Fecit,

Fecit, & ad uiuas perduxit fluminis undas,
 Sacroq; paruos imbuit spiramine.
 Post etiam ex hominum tanta (mirabile) turba
 Hanc ad palestram literarum conuocat.
 Ex nostrisq; sibi (Pueri hoc perpendite) cœtu
 Tandem ministros eligens Ecclesiæ,
 Cœlum ipsum mandat, quia uerbi munera tradit
 Docenda: uerbum Patris ipse CHRISTVS est:
 Nos Patris, & CHRISTI, Patrem CHRISTumq; ro-
 Ut ipse pectus, ipse nostra lingua sit. (gemus,
 Simus in hac fortes socij statione, nec annos
 Spectemus, aut uires ad has increduli,
 » Non mendax Deus est, nec CHRISTVS fallera m
 » Paruisq; gaudet, ut superba conterat. (uit,
 Excitat hic puerum Samuelem, ut destruat Heli
 Domum, propage nobilem, sed impiam.
 Helchitin pueri tutatus uoce pudicam,
 Libidinosos sustulitq; iudices.
 Non fragilem ætatem, non incunabula spernit,
 Cum membra nostræ sumpserit formæ Deus.
 Et qui non solum patres dedit, atq; magistros,
 Sed intuentes ora patris Angelos,
 » Hostis erit? cesset mens, & uox impia, summus
 » Contemptus est non uelle CHRISTO credere.
 Omnia speramus, promittimus omnia nobis,
 Audacis, impijue non hoc est opus.
 Munera dant nobis indulgentissima Patres,
 Cœlestis ipse non sit mitior parens?
 Vnanimis igitur pueri contollite uoces,
 Audire uult, orare cum ipse iusserit.

Nate Dei, miseræ non horrens uisere terras,
 Mortalibusq; uerba fari mystica,
 Sit tuus ille sacer nobiscum Spiritus: ut te
 Noscamus, atq; prædicemus cognitum.
 Non sine de Patrijs tolli tua munera templis,
 Tuere collectas tibi Myrmecias.
 Non rimosa tui, sint pectora, uascula uerbi,
 Nec templa nostrum polluantur cordium.]
 Seruiat ingenium diuinæ laudis honori,
 Inanis omnis siue Deo scientia.

cc

PRECES VESPERTINAE,
 PVERI CUBITUM
 EVNTES.

IOACHIMI CAME-
 RARIL

Nunc cubitū, quoniam magna est pars acta diei,
 Tenebræq; terras occupant
 Imus, quisq; suas ædes, pensoq; soluto
 Curam diei ponimus.
 Nunc propria ò pueri occurfabit mortis imago:
 Germana leti hæc est quies.
 Discite uos patri, quanti estis, credere uestro:
 Peristis hic si negligat.
 Exiguus restat dehiscens Spiritus oris,
 Mors præter hunc ipsissima.

cc
cc
cc
cc

E 5 Ergo

Ergo prius dulcis, quàm claudat lumina somnus,
Et fessa membra recreet:
Sic geminis sursum ad nascentia sidera palmis
Tensis, precamini Deum.
O Pater hanc facilem, carpat mens leta quietem,
Et in sinu æternam tuo .

EIVSDEM.

I Am Phaëtonteos ignes populère tenebræ,
Fumantésq; egit sub mare Phœbus equos:
Vmbre iam faciunt æqualia cuncta uideri,
Omnibus in rebus cum color unus inest:
Lucibus exiguis tantum nox atra nitefcit,
Plurima qua tremulo lumine stella micat.
Aurea gemmati temones plaustra reducant,
Iamq; moues segnes tarde Boota pedes.
Ipseq; fulgentes humeros ostendit Orion,
Atq; uno pressam sub pede calcat humum.
Ibimus hinc solito capturi tempore somnum,
Ut renouet dulcis languida membra quies.
O pueri uera condemur imagine mortis,
Quisq; Dei casta uoce precemur opem.
O Pater hanc noctem, ne quo perdamur ab hoste,
Auxilio firma præsidioq; tuo .
Cúm; sopor fessos studijs recreauerit artus,
Lumina da letum cernere nostra diem .
Atq; ita seu capient nocturnam membra quietem,
Siue die iussum perficiemus opus:
Esse tuos semper facias, sempérq; manere,
Hæc Pater est nostræ summa caputq; precis.

IACOBI

IACOBI MICYLLI.

Alme parens hominum, cui rerum summa pote-
 Qui miseros noctu nos tegis, atq; die: (stas,
 Respice quos cæcis operit nox atra tenebris,
 Quosq; iterum dubiæ mortis imago premit.
 Et nos pacato facias requiescere somno,
 Tutâq; præsidio membra leuare tuo.
 Quo simul à tenebris liceat nos, atq; periclis,
 Incolumes reducem mane uidere diem.

GEORGII FABRICII.

Inclinata dies, & Sol decessit Olympo
 Aureus, ac terras nox tenebrosa premit.
 Corpora concessæ donamus fessa quieti,
 Donec ad impositum suscitetur ales opus.
 Sed non & stygij uis dura quiescit Auerni,
 Nec patitur somnos peruigil ille Draco:
 Pugnat in humanam qui toto Marte salutem,
 Quiq; struit uarijs mille pericla modis.
 Pro nobis uigiles te maxime CHRISTE rogamus,
 Sopitos sensus dum tenet alta quies.
 Sit tuus ad dextram bonus Angelus, atq; sinistram,
 Cælesti miseros qui tueatur ope.
 Tristia terrificæ qui pellat somnia noctis,
 Et quidquid trepido corda timore mouet.
 Ut cum depulerit tenebras aurora, diurnum
 Auspicijs letis aggrediamur opus.

BI

MEDI

MEDITATIO CVBII
TVMEVNTIS.

VT modo ponuntur languentia corpora somno,
Sic olim luteum morte iacebit opus.
Effice dum uenias iudex, ut **CHRISTE** quiescant,
Spiritus in cælo, relliquiæ in tuumlo.

IOANNIS STIGELII.

IAm mea declino nocturno lumina somno,
Omnia mox rigido membra sopore premar.
Nec scio num possim redituram cernere lucem,
An mihi sit, somni, mors obeunda, soror.
Sed tibi summe Deus, Deus inuictissime grates,
Quas toto possum pectore gratus ago:
Incolumem qui me uoluisti hac luce tueri,
Ne uitam premerent ulla pericla meam:
Quiq; repressisti grassantis dæmonis iram,
Qui rabido populos circuit ore tuos.
Nunc quoq; dum iaceo ueluti morientis imago,
Mi Deus, hæc nutu membra tuere tuo.
Ne lasciua meos perturbent somnia sensus,
Organa tu mentis dirige crassa meæ.
Fac tuus immanem procul Angelus arceat hostem,
Cui proprium est regni ledere membra tui.
Crastina sic cernens redeuntis tempora lucis,
Grata tibi memori carmina mente canam.

Iam cessent curæ, placidi requiescite sensus,
Tu mihi iam CHRISTO somne fauente ueni.

ADAMI SIBERI.

PHœbus peracta luce uultum condidit,
Micantq; cœlo sydera:

Nos fessa curis, & laboribus damus
Dulci quieti corpora.

Sine uitijs non uiuit ullus, & rudis
Occasiones criminum.

Non uitat ætas semper: ergo nequiter
Ignosce quæ, Pater, ægimus.

Præsto iube nobis tuus sit Angelus,
Qui nocte nos hæc protegat.

Et tu, tua quæ maxima est potentia,
Obscœna pelle somnia.

Nil iuris habeat hostis hic: simus tui
Hac nocte, qui fuimus die.

Exibit ut cum luce crastina uigil
Aquis Eois Phosphorus:

In litteris tibi seruiamus ô pater,
Et mente simul, & corpore.

ca

IOANNIS GIGANTIS.

CHriste Pater rerum, tellus cui paret, & æther,
De cuius pendet munere nostra salus:

Suscipe

Iam

Suscipe per totam miserum defendere noctem,
Suscipe me famulum CHRISTE iuuare tuum.
Ne mihi uel cœcæ metuenda pericula noctis,
Vel noceat stygij uis truculenta lupi.
Cura meæ tibi nam soli data CHRISTE salutis,
Te melius nobis nemo præesse potest.

PATER ORANS PRO
LIBERIS.

ADAMI SIBERI.

O Qui solus habes uerè, Pater unice, nobis
Dulcia quæ donas nomina ferre Patris.
Quæ tua sancta homini uox dixit crescite, prole
Nec pauca uestrum multiplicare genus:
Quàm dedit è casti iuncta mihi fœdere lecti,
Fœcundi nobis pignora grata thori.
Anne mihi ut tacitum pertentent gaudia pectus,
Ipse Patris solus læticiâq; fruatur?
Tantum corpus alam, & fragilem traducere uitam
In terris monstrem qua ratione queant.
Nec non diuitias multo illis congerat auro,
Curâq; non tenues nostra relinquat opes?
Non ita. Sed discant ut te Dominumq; Deumq;
Vulnera naturæ fœdâq; nosse suæ.
Scilicet à primo labem traxisse parente,
De facili finxit quem tua dextra luto.
Illum, dum uetita decerpit ab arbore pomum,
Ah caussam quantis, quôtq; fuisse malis.

Vt iam nemo colat, nemo ueneretur, honoret,
 Rite creatoris numina sancta sui:
 Mancipium sed homo Sathanae sit uiuus, Auerno
 Mersus, et aeternis praeda cremanda rogis.
 Ne tamen humani generis stirps tota periret,
 Quae fuerat caeli nata tenere domos:
 CHRISTVM irae iusti se subiecisse parentis,
 Nec merita nostrum morte luisse scelus.
 Hoc qui nunc fidunt, coelestes scandere sedes,
 Turbat ubi nullus pectora laeta timor.
 Hoc igitur primum, rectas coluisse per artes
 Tum mentes, linguas & didicisse uelint,
 Vt possint alios de religione docere,
 Et multis nomen notificare tuum.
 Quot tamen hoc faciunt? eheu pars maxima Patrum
 Doctrinae genus hoc crimen habere putant,
 Instillantq; suis odium pietatis, in atros
 Serpentes stygium uirus & adiiciunt.
 Quid uero reliqui? mage quam sua pignora curant
 Setigerosq; sues, ruriculasq; boues.
 At mihi da mentem contra impia secula rectam,
 Officio sancti fungar ut ipse Patris.
 Instituamq; meos, ueluti de sanguine natos
 Lamchidesq; suo, Thariadesq; suo.
 Et quia discentis nisi mens pietate trahatur,
 Cura nihil quidquam praecipientis agit:
 Sparge precor teneras coelesti rore medullas,
 Afflatúsq; tui numine corda moue,
 Vt Patris aure bibant cupida praecipita, magistri
 Quiq; tenet sanctae uirgea sceptra scholae.

Vt

Vt

Ut formatrices mollis quasi cera sequantur,
 Optima non tarde percipiendo, manus.
 Quæ faciem assidue spectat, tuâq; ora creator,
 Sit præsto angelici turba ministra chori:
 Ne stygij teneris noceat uis seu tyranni
 Mentibus, & captas sub sua iura trahat.
 Conspita sed riguo ceu plantula surgit in horto,
 Et fit frondosis arbor opaca comis:
 Iusticiæ flore, & pietatis foetibus aucti
 Succrescant, laudis pars quotacunq; tue.
 Hæc ego pro natis, quæ ne sint irrita, CHRISTI
 Per te sancte Pater facta, crucemq; rogo.

MAGISTER ORANS PRO DISCIPVLIS.

GEORGII FABRICII.

(torquens,
 O Domine atque Deus, terram & supera ardua
 Quæ Patrem credunt pectora, lingua uocat:
 Nemo tuo quidquam peragit sine numine rite,
 Seu priuata gerat, publica siue gerat.
 Nec geret illa tamen, primis nisi doctus ab annis,
 Virtutis carpatur cum pietate uiam.
 Ergo inter promissa tui tot munera nati,
 Doctores etiam nomina prima tenent.
 Hoc nunc officij cum indignus fungar honore,
 Paruâq; sit fidei tradita turba meæ:

65

Da mihi solliciti mentem, affectumque parentis,
Cura sit ut teneri fida, tenaxque gregis.
Nil doceam, uel agam, quod praua exempla sequatur,
Ne temerem CHRISTO templa sacrata tuo.
Ille suis pueros quam blande amplectitur ulnis,
Quamque ipsos lædi uoce minante uetat.
Ille suis puerum monstrans etiam ipse ministris,
Maximus esse studens, hunc imitetur, ait.
Hos mihi committis, quos nunc ego grandior annis,
Quosque alij debent simplicitate sequi.
Non ego non istum caperem Pater almæ laborem,
Sed bonitas fortem me tua magna facit.
Te mandante sequor, te defendente guberno,
Teque iuuante meum non ego segnis opus.
Quod nequeunt paruæ uires, tenuisque facultas,
Hoc scio me ardenti posse parare prece.
Expertusque almæ tot propugnacula dextræ,
Non cessabo tuam sollicitare fidem.
Ergo care parens, imbelles affere cœtus,
Inque tuum miseros suscipe sancte sinum.
Ne Paradisiacos homini furatus honores,
Decipiat solito credula corda dolo.
Inualidos defende potens, et maxime paruos,
Conserua pia quod dextra creauit opus.
Quique tuæ ætherei uigilant ante ora ministri,
Perpetua fragiles hos tueantur ope.
Ætati est error, leuitasque innata pusillæ,
Addit et ad uicium uita proterua faces.
Sæpe mali nocuere bonis, quique ante secutus
Recta fuit, captus concidit ille dolo.

F Sed

Sed quidquid uicij est, & quidquid triste timetur,
 Corrige, tolle, tua pro bonitate Deus.
 Delige de tenero tibi membra fidelia cœtu,
 Qui celebrent nomen secula cuncta tuum.
 Impelle infantum CHRISTI ad præconia linguam,
 Ingenuisq; animum moribus adde pium.
 Tu rege nutricis uix raptos lacte tenellos,
 Imbuéq; afflatu pectora parua sacro.
 Quàm thus in Libano suaues diffundit odores,
 Tam gratos fructus area culta ferat.
 Surgit ut Idalijs, uernans rosa, consita riuus,
 Ut Syrio stœrent lilia cana solo:
 Sic crescat studijs clara, & pietate iuuentus,
 Et cœtus uigeat fida ministra tui.
 Da placidos Zephyros nostræ, da uela carinæ:
 Ut contempta sumus, sic tua turba sumus.

LIBERI ET DISCIPV
 LI ORANTES PRO PARENTI
 BVS ET PRÆCEPTO=

RIBVS.

HIOBI MADEBURGI.

QVem tellus tremat, & terra sublimior orbis,
 O Deus, ô clemens accipe uota Pater.
 Pectore quâsq; damus pauido iustissime, iustas
 Exaudi nostras pro bonitate preces.

Nos tua maiestas terret ueneranda, sed illa
 Filius, ut comis, sitq; benigna, facit.
 Vnus is ad dextram tecum Deus, ipse pufillos
 Suscipit, & placida uoce uenire iubet.
 Adsumus, & precibus facilem te poscimus aurem,
 Amplius o timidis non metuende Deus.
 Nos pia te docuit uenerari cura parentum,
 Pro quibus has merito fundimus ore preces.
 Hoc pietas iubet, hoc tua non uiolanda uoluntas,
 Hoc uult pro meritis reddere gratus amor.
 Ad te igitur tot nos suspiria ducimus, in nos
 Esse quot ipsorum facta benigna solent.
 Emisit primas nos mater dulcis in auras,
 Cui graue, sed gratum tum fueramus onus.
 Huius & infantes pleno ubera duximus ore,
 Hec alimenta manu dulcia sepe dedit.
 Sæpius insomnes exegit sedula noctes,
 Dum sua uult somno pignora cara frui.
 Deniq; quod summum est, uerba ipsa precantia pri-
 Nos docuit balba uoce iterare rudes. (mum
 Maior deinde patris cura, assiduiq; labores,
 Quo uigor in nobis maior inesse solet.
 Cuius amor uitam natorum spectat in omnem,
 Proq; suis curas anxius unus agit.
 Fine carent benefacta Patris, nec nocte dieq;
 Illius nouit sollicitudo modum. cc
 Credidit hæc doctis nos nobiliore magistris
 Parte, simul iussit nomen habere Patris. cc
 Nomen dulce Patris, nomen quoq; dulce magistris, cc
 Non minus is curat, non amat ille minus. cc

Mitius ingenium, pia mens exculta per artes,
His par esse bonis gratia nulla potest.
Gratia nulla potest meritis par esse parentum,
Vix tamen, ô scelus, has unus & alter agit.
A nobis scelus hoc Deus ô prohibeto nefandum,
Et fac mente pia facta tenere patrum.
Pro quibus has memores iustas effundimus, ad te
Non dubitante Deus pectore & ore, preces.
Spiritus illorum fac sanctus corda gubernans,
Instruat in uera cognitione tui.
Syncerum puræ da religionis amorem,
Da ueram nati noticiamq; tui.
Hanc si noticiam dederis, quid cætera frustra
Expetimus, quæ tu sponte daturus eras?
Sed prece tu multa gaudes, & in hac quoq; noster
Parte erit erga ipsos officiosus amor.
Concordes petimus peragant ut tempora uitæ,
Inq; annos multos uiuat uterq; parens.
Iniusta nunquam res fraude domestica crescat,
Atq; suæ sortem conditionis ament.
Addictiq; semel studijs, cum tempus in omne
Artibus optemus posse uacare bonis,
Hanc illis mentem, & mediocres suggere sumptus,
Ne pessum, in nobis quod bene cœpit, eat.
Et quia nos fides iam commiserit magistris,
Nobiscum ô Deus hos ut tueare rogant.
Te saluasse Patrem nati per uulnera CHRISTI,
Numine nosq; sacro uiuificasse, docent.
Moribus informant iuuenilia pectora castis,
Omne simul prohibent impietatis opus.

Sed nos esse bonos quia fert male, pestimus omnis
 Autor flagitij, his sepe nocere studet.
 Despiciat hos mundus, cui uirtus sordet, inani
 Et contra fastu quod timent, illud amat.
 Quos tu summe Deus nobis defende, pusilli
 Inq; duces prohibe uimque dolumq; gregis.
 Utq; illis merito Patris attribuuntur honores,
 Illos fac patrius sic quoq; tangat amor.
 Non labor asiduus segnes, non immemoresq;
 Officij faciat mens male grata sui.
 Et tu, quod multa cura studioque merentur,
 Pro pretio dignam redde benigne uicem.
 Hac te summus amor fretus bonitate precatur,
 Nostra nec esse fides irrita uota sinit.

PRECES OMNI
 TEMPORE.

IOANNIS RIVII AT
 THENDORIENSIS.

CHRISTE summi nate Patris unice,
 Salutis autor, certa spes mortalium,
 Cuius fauore destituta sedulo
 Quid nostra, quaeso, possit imbecillitas?
 En nos tuam Pater benigne gratiam
 Miseri inuocamus, & piam clementiam:
 Adesto nunc, aureisque faciles quaesumus

Precibus iuuenta supplicibus accommoda,
Hic praeuoluta genibus ô Pater tuis,
Orantis ore pariter atq; pectore.
Ut hebetis obscuram ingeni caliginem,
Atrâsq; pectoris tenebras dissipes,
Illuminans splendore gratiæ tuæ,
Noctem profundam, cœcâque penetrabilia
Mentis: te ut unum mysticis queat abditum
In litteris dilucide cognoscere,
Efferre laudibus, & amare cognitum,
Tuisq; semper ingredi uestigijs:
Præcepta seruare tua, uitæq; unicam
Exprimere sanctis regulam te moribus.
(Aliunde neq; enim certa uitæ formula
Petenda nobis) tu scopus studij unicûs:
Ipse institutos ad te I E S V dirige
Cursus, aberret ne procul, neq; deuiet
A destinato cœca mens studij scopo.
Ne uana mundi nos procul superbia
A te reflectat, neu supercilium arrogans,
Tuis abuti muneribus cogat Pater,
Tandemq; nobis inde scateat exitij
(Quod tu precamur omen auertas Deus)
Æterni origo, spes salutis unde erat.
Rata hæc I E S V uota sint precantium
Fac quæ sumus, & hunc deditum tibi gregem
Pubis studiose rege, tuere, promoue.

MATTHIAE MARCI

D A B E R C V

SIL.

O Deus omnipotens, nati qui nomine mandas
Orare, & nomen sanctificare tuum.

Promittens certis per sacra uolumina uerbis,

Te suscepturum talia uota Pater:

Quiq; probas laudes puerili ex ore profectas,

Et lingua infantum notior esse cupis:

Quos & complexu dignatus filius olim,

Turbæ indignanti talia uerba dabat:

Quin pueros ad me permittitis ire pusillos,

Sunt quorum aeterni regna beata Patris.

His nos accensi merito, Pater optime, iussis,

Promissisq; tuam sollicitamus opem:

Qua sine nil nostræ uires, nil debile prodest

Ingenium: nostras accipe quæso preces.

Principio petimus, nos ut defendere contra

Insidias Sathanae, dirâq; tela uelis:

Qui nos à recto uitæ deducere calle,

Atq; in perniciem præcipitare cupit.

Præcipue ut numenq; tuum, præceptaq; sancta

Secure à nobis despiciantur agit.

Vt contemnantur, qui nos genuere parentes,

Præcipis eximia quos pietate coli:

Quiq; uicem illorum fungentes, pectora formant,

Artibus & rectis excoluisse student:

Quis à discipulis tanta pro dote referri,

Tantis pro meritis gratia nulla potest.

Quinetiam impellit sæpe ad mendacia, furta,
Inuidiæq; malum, disidiæq; malum,
Iram, inimicitias, fœdæq; libidinis æstus,
Et nos à studijs abstrahit usq; bonis:
Ad quæ iam pridem tu nos Pater ipse uocasti,
Donans quidquid ad hæc rite colenda facit:
Ingenium, Patres, Præceptoresque fideles,
Qui foueant miseros, instituântq; rudes.
His quoniam pueri sæuis incur sibus hostis,
Exiguus nequeunt uiribus esse pares:
Ad te confugimus solum Pater, atq; precamur,
Ut nobis adsit Spiritus ille bonus:
Quem nobis meruitq; tuus, seseq; daturum
In sacris dixit Filius ipse libris:
Naturam emendet qui prima ab origine turpem,
Ac uitij nullum qui sinat esse locum:
Luceat in nobis ut uera fidesq; timorq;,
Absq; quibus poterit nemo placere tibi.
Hinc uigeat pietas in te, pariterq; parentes,
Doctoresq; tuo quos placet esse loco.
Tum fidei fructus comitetur, corpus ut umbra,
Erga omneis homines non simulatus amor.
His ut præstemus faciles, quæcunq; uicissim
Præstari nobis ducimus esse pium.
Adiuuet ut castam & moderatam ducere uitam
Possimus, sanctos ut decet atq; probos.
Corpora ne temere contaminet ulla libido,
Templum quæ uoluit Spiritus esse sibi.
Ut quoq; discamus sentire ac dicere uera,
Nostrâq; concordent pectora, & ora simul.

Deniq; qui faciat, mens ut mandata sequatur,
 Læta uoluntati pareat atq; tuæ.
 Vnum etiam petimus, quoniam te autore uacamus
 His studijs, orsi grande laboris iter:
 In quibus absq; tuo ductu non fidimus ire
 Longius, aut ullo posse placere modo:
 Hæc ut fortunet nobis, idemq; gubernet
 Spiritus afflatu, præsidioq; pio:
 Discubis tenebris, atq; hac caligine mentis,
 Qua tenera hæc ætas obruta tota iacet:
 Primum teque Deum doceat cognoscere uerum,
 Quiq; fuit missus natus ab arce poli.
 Est namq; hæc prorsus studiorum summa bonorum,
 Est sita in hac una cognitione salus.
 Excitet in nobis etiam torpentia corda,
 Arcana ad uerbi percipienda sacri.
 Quippe hoc noticiæ thesauros continet omneis:
 Nemo sine hoc sapiens, nemo peritus erit.
 Hæc nostræ existat certissima regula uitæ,
 Dirigat hæc cæcos clara lucerna pedes.
 Artis præterea quo discere detur honestas,
 Neûe quid inceptum forte moretur opus:
 Obtusa exacuat, tardôq; sepulta ueterno
 Ingenia, ad uerum suscitet ipse diem.
 Hoc Zephyro fragilis medio uolet æquore puppis,
 Contingens portus inuiolata suos.
 Et quia non uni terrarum allabi;ur oræ,
 Linguarum uarios det quoq; nosse sonos.
 Ne qua uoluptatem labes, neûe inde uoluntas
 Segnior, aut stultos ulla cupido uocet.

ca
cc

22 Omnis linguarum studio doctrina iuuatur,
 22 Siue prophana libet discere, siue sacra.
 Deniq; sit cunctis doctoribus illa facultas,
 Quorum opera hæc nobis percipienda Pater:
 Ut teneros ipsi forment his artibus annos,
 Ac his incultos moribus erudiant:
 Quis magnúmq; tuum celebretur nomen, & olim
 Augescat nati mystica turba tui:
 Verbum hoc uulgetur, propagetúrq; per orbem,
 Monstratur miseris unde salutis iter:
 Quæq; salutare sint omnibus, atq; salubres,
 In primis patriæ comoda multa ferant.
 Hæc sunt, quæ petimus: quæ tu Pater optime nobis
 Per CHRISTI imperti nomina sancta tui.

THOMAE VENA TORII.

Floride doctor facilis iuuentæ
 Spiritus Patris, genitique Verbi,
 Mitis irroras salientis undæ
 Pectora riuus.
 Velle crescentem segetem malorum
 Cordis humani, leuibúsq; flammis
 Vre desertum, simul & nocentes
 Comprime spinas.
 Quando nascentum scelus expiantem
 Laudibus ferret Pater ille diuum:
 Tu super tincti caput insidebas
 Casta columba.

Quing

Quinq; post cursum decies dierum,
Nuper ut mortem tulerat Redemptor:

Tu super uisus pauidos, ut ignis
Lingua resulges.

Adiuua duros hominum labores,
Dâq; nos rectumq; sequi, piûmq;
Et simul nostras studijs honestis

Imbue mentes.

Scilicet Musæ redeant Maronis,

Rursus & culti Ciceronis ora,

Quidquid & quondam Clarius uidebat

Phœbus Athenis.

VENI SANCTE

SPIRITVS &c.

H. EO BANI HESSI,

Veni maxime Spiritus, tuorum
Reple corda fidelium, tuique

Accendas in eis amoris ignem.

Qui gentes fidei sub unitatem

Per discrimina multa linguarum

Solator paraclete congregasti.

Quem nunc mittere Spiritum per orbem

Digneris Pater, omnia renouabis.

O qui corda fidelium benigni

Flatu numine doctiora reddis,

Da nobis age Spiritu ex eodem

Et rectum sapere, & frequenter eius

Consolamine uiuere, ac ualere.

IACOBI

IACOBI MICYLLI.

Spiritus alme parens, triplicis pars tertia regni,
Qui noua sedisti fonte columba sacro:
Tunc cum se tingi uoluit Iordanis in anne,
Quem genitum é summa miserat arce Pater:
Huc ades, atq; animis clemens illabere nostris,
Et renoua accensos luminis igne tui.
Quo uelut omnigenæ linguarum munere gentes,
Inanimi per te conualuere fide:
Sic nostra unanimi socientur pectora pace,
Noscamus ueri nomen, opésq; Dei.

ADAMVS

71

ADAMVS SI- BERVS AD PVEROS STVDIO- SOS.

Legibus & regitur tellus, & pontus, & aether,
Et peragit certis legibus annus iter :
Regna, domus, iustis celsæ stant legibus urbes:
Quid uetat astrictas legibus esse scholas ?
In nostrum qui das ergo tua nomina ludum,
Egregieq; ardes laudis amore puer:
Exornet castos fac sancta professio mores,
Artibus & bona sit consona uita bonis. cc
Ne quas immerito nostri fera temporis ætas
Contemptas nullo prorsus honore colit : cc
Inuidia doctas oneres maiore sorores,
Ardua Parnasi quæ iuga montis amant.
Quod facere ut possis, primum prece numen adora,
Quid deceat nemo, quo nisi dante, uidet:
Tum serua scriptas quas conspicias ordine leges,
Quis mores studijs conuenienter cant.
Nam quisquis pulchræ laudis succensus amore,
Proluere Aonijs fontibus ora cupit:
Ornatus cultu uirtutum diuite pectus,
Exemplum pueri debet & esse boni.

LEGES

LEGES SCHOLASTICAE.

Primum Dei quòd initium sapientiae
Timor: absq; quo uana omnis est scientia,
Cole illum ab imo, amiq; solum pectore,
Finem laborum nec tuorum noueris
Vllum, Dei CHRISTIq; præter gloriam.

Cum lege te cognoueris Dei reum,
Contaminatae mentis ob caliginem,
Et plurimorum fœditatem criminum:
Tum propriarum dignitate uirium,
Non stare contra posse uultum uindictis,
Plenus fidè que spè que, ad aram confuge,
Aram Dei dico perennis Filium:
Qui morte tristi nostra finiuit mala,
Quem propter & misertus omnium Deus,
Spondet salutem perpetem credentibus.

At de Dei clementia iam certior,
Eius capeisse iussa toto pectore.

- » Cultus parentum, cura muneris sui,
- » Mens grata, dextra liberalis, sobrius
- » Victus, uoluntas prompta, pectus tollerans,
- » Modesta lingua, ueritatis os amans,
- » Mores pudici, uita fraudis inscia,
- » Sunt Christiani certa signa nominis.

Fides salutem dat, sequuntur hæc fidem
Non mortuam, flatus sacrati munera.

- Verbum Dei audi, pollicitisq; eius fidem
- » Habe: in sermonibus suis uerax Deus.

72
Poenas minatur maximas incredulis,
Fideiq; gaudet esse nostræ debitor.

Sanctis operare precibus omni tempore,
Seu mane surgens, seu quiescens uesperis,
Præfens ut adsit omnibus laboribus,
Mentiq; lumen præferat tuæ Deus.
Ut Principes, Ecclesiam, Scholasticos,
Coetus, Parentes, & Magistros, & pios,
Quocunq; sunt loco, gubernet & tegat.

Sed nec prius non inuocato numine
Sumas cibum: qui namq; condidit Deus,
Mortali alimenta præbet idem corpori.
Cibum modestus carpe: non lupum aut suem,
Hominem esse te memento, cogitans Dei
Pasci benigna membra nostra dextera.
Pulsâq; iam fame, dato pro munere
Grato preces eidem funde pectore.

Quid plura? quidquid incipis rerum omnium,
Præsto tibi ut numen Dei sit supplica.
Nam quas fauor gubernat, & bonitas Dei,
Res exitum solent habere prosperum.

Festis diebus concionibus sacrâs
Libenter adsis, quæq; dicuntur, pia
Exprimere uita, & moribus sanctis stude.
Nec garriendo te gere immodestius
In æde sacra, non uerens homines modo,
Deum sed ipsum, cum beatis Angelis.

Quid hortor, ut ritus colas Ecclesiæ,
Quos CHRISTVS ipse tradidit? hos qui abiicit,
Deiq; uerbum, & instituta negligit,

EX

» Ex patre Sathana natus est, non ex Deo.

Iusto parentes, sic Deus iubet, tuos
Dignare cultu, nec patres animi minus,
Qui litteris, pietate, moribus instruunt.
Ipsos iubere, te decet iussa exequi.

Ab his loco uenerare proximo senes,
Natu patres & esse maiores puta.

In litteras incumbere toto pectore,
Fortis laborum perferens molestias.

» Amariores sunt quidem radicibus

» Scientiæ, sed fructibus dulcissimæ.

Musis amica aurora, partem perficit,
Eademq; tertiam operis: ergo surgito,
Et mane tempus optimum da litteris,
Nec perde relliquum ocio segnis diem.

» Iactura nulla maior est, quam temporis.

Qui lectiones sæpe negligit, fore
Quis hunc putet doctum? uigere maxime
Nam continens in litteris solet labor.
Quod si tamen te caussa abesse iusserit,
Eam magistrum ne latere tuum uelis.

Ingressus in ludum caput nuda, locum
Et tacitus in subsellijs datum occupa.

Instructus armis, fac relictis omnibus
Agas, quod illic flagitat præsens locus.
Ab ore pendens te docentis excipe
Quæcunq; dicit, ut cotidie doctior
Fias: quis est sine namq; diligentia
Receptus unquam Pieridum sacrarijs?

Qui contumax obedientiam abijcis,
 Qui non magistris mente tota gratiam
 Persoluis, & quod te decet munus facis,
 Vel qui responsas murmurando, cum in tua
 Non inuehuntur sponte delicta acrius:
 Huius relinque limen improbus scholæ.
 Qui litteras amat, amat idem corrigi,
 Idem magistro obtemperat libens suo.

cc
cc

Ediscere quod iuberis, omne ediscito,
 Et memoria constare doctrinam puta.
 Non alterum recitantem ad aures admone,
 Susurrus ille plurimum discentium
 Cursum impedire & diligentiam solet.

Finita quando est lectio, tacitus tuum
 Conclaue adi, nulli molestus alteri.
 Nec hac nec illac cursita circum uagus,
 Nec impediatur te strepente seduli.
 Mox à magistro dicta, seu de moribus,
 Seu litteris, inscribe pectori memor.

Præcepta disce prima perfecte artium:
 Hærens in his, non audet unquam libere
 Aut scribere, aut locus si postulet, loqui.

Per omne si uis ire scriptorum genus,
 Docta monentis uoce semper utere:
 Propone quem sequaris optimum tibi,
 At cæteris utare, moneo, parcius.

Depone nunquam de manu stilum: sed hunc
 Oratione, uersione, carmine
 Exerceas, lux nulla sit absq; lineæ.
 Magister est dicendi & artifex stilus,

cc
cc

Q

G In

» In litteris sine hoc opera atq; oleum perit.

Quàm commodum est communicare sepius
Cum pluribus, communibus de litteris?

Amica sed sit illa conuersatio,

Quæ cum frequens est, tum laborem subleuat,

Ad res paratum maximas & efficit.

Ætate frueri, quæ cito cursu fugit,

Constet tibi ratio distributi temporis.

» Age ordine ac loco suo, quæcunq; agis.

A prandio cœnaue, quando ludicris

Vacant sodales, si quid est leuis rei,

Quæ non eget animi ingeniiue industria

Agendum, agas: ne quid perire temporis

Simas, quod est tuo dicatum Apollini.

Quos iungit ætas, & professio, & locus

Ama, nec ullo læde durus uerbulo:

Nec cæteros ama minus, quos copulat

Tecum fides, & caritatis regula.

Probos imitare & sedulos, ab improbis

Seiunge te: contentionem & iurgia

Quæ barbaræ sunt signa nature, fuge.

» Lapsos mone, non diligentes corrige.

» Nefas nocere uel malis ingens puta.

» Patiare potius, quàm facias iniuriam.

Quam forte si quis intulit prior tibi,

Aut perfer, aut si maior atq; indignior,

Quàm ferre debeas, magistris indica:

Homini æquus ipsi, uerum iniquus crimini.

Tu uerbera nullum, nec ulli irascitor,

Nullum execrare optando quid damni aut mali.

Non arroganti pectoris fastu tumens
Præpone te alijs, neminemq; despice.

Qui gratiam dat mitibus suam Deus,
Idem superbis iure pugnat omnibus.

Non ueste secta, non breui, non pendula
Incede, scurra sicut aut miles solet,
Aut qui feras sectatur altis montibus.

Sit apta tunica, calceus decens, toga
Qualis modesto, & non superbo conuenit.

Non ense, & armis efferus succingere:
Cum Marte Musæ nil habent commercij.

Quid ora iubeam mane lymphis ut riges?
Capillus ut sit pexus, ut mundæ manus,

Conclauæ conuersumq; composti libri,
Puræq; uestes, stragulaeq; lectuli?

Nil quàm puer non mundus est odiosius.
Cerere atq; Baccho temperanter utitor:

Luxuria uires mentis atq; corporis
Frangit, uenenum Colchicis nocentius.

Vbicunq; regnat crapula, uirtus exulat.
In publico ne turpiter te gesseris,

Aut per plateas otiosus ambulans,
Aut circulis loquendo stans forensibus,

Sed strenue, si iussus es quid, per fice.
Senex tibi si factus aliquis obuiam,

Aut publici fungens honore muneris,
Decede de uia, caputq; detege.

Interrogatus fac breuiter respondeas
Præfato honore, gestibusq; corporis,

Vultu & pudorem liberalem præferens.

Quod

G 2

Non

- » Quod Sol diei, hoc est puero modestia.
 » Latere nullum facinus occultum puta.
 » Licet remotus omni ab arbitro locus,
 » Tamen uerere ubiq; presentem Deum,
 » Oculi uident, notantq; cuius omnia.

- » *Jun* Nihil loquatur tenera lingua obscœnius,
 » Obscœna balbum uerba quomodo os decent?
 Nec garrulum esse futilemūe conuenit.
 Semper tace, aut sit sermo de rebus bonis.
 » Raros silere, lingua multos perdidit.
 Si cogitata mentis effērenda sunt,
 Fac lingua mentem ne anteuertat lubrica.
 Voce utere clara, nec nimis uolubili
 Sermone, uerbis nec moleste congruis.
 At si magistro loqueris aut æqualibus,
 Animi latine facito sensus explices.
 » Est purus index sermo diligentia,
 » At diligentia est bonæ index indolis.
 Ne riseris, cum nulla risus caussa sit,
 Nec sint tui Timonis æmuli sales.
 Aliena fraude uiq; aperta non rape.
 Nil insciente uel magistro uel patre
 Eme atq; uende, debiti nil contrabe.
 Restitue, si quid inuenis, domino suo.
 Ne quid tamen perdas tuorum, sedulo
 Vestes, libros, & quidquid est, custo dias.
 » Ne mentiare, odit Deus mendacium.
 » Vera audi, amāq; uera, uera dicito.
 » Nil est amore ueritatis pulcrius.

Cum te dabis iucunditati, turpibus

Nec utitor ludis: nec in conuiujs
Leuis choreas, aut ineptus ducito.

Ne nocte ludi tecta clanculum exiens
Aedes uae patris, furta secleris mala,
Aut poculis intentus aut lasciuiæ.
Caret pudore nox & adolescentia.

Aestate aqua caue lauare frigida,
Ne plurimis quod contigit, uitam miser
Submersus undis finias turpissime.

Domum uocatus, fac modestis moribus
Grauiq; uita te geras, ut cæteris
Des disciplinæ liberalis ac piæ
Exemplum: honori sis tibi atq; litteris.
Nec uinculis tenere sic domesticis,
Vt litterarum obliuione, debitum
Ad muneris locum recurras tardius.

Sed quid moror? fac omnibus dictis Deum
Verearis, & factis, bonisq; in litteris
Versando, ita instruas uitam, ut ne præbeas
Ansam inuidis calumniandi aut improbis.
Ne uae unius culpa audiant omnes male.
Tibi impera ipse, ad resq; honestas excita
Sensus iacentes, parte meliore utere
Mentis, perennem ex litteris ut gloriam
Olim reportes, utq; compares opes,
Quas nulla uis, & nullus eripit dies.
Nam cuncta percunt: sola perpetuo manent
Pietatis atq; mentis excultæ bona.

CHRISTVS AD APO
STOLOS DE PVERIS.
MARCI X.

GEORGII FABRICII.

AD me qui ueniunt non tristi auertite uultu,
Amplexu pueros nec prohibete meo.
Tales namq; Pater cœlestis curat, amâtaque,
Nec cœli tenero est ianua claussa gregi.
Quam qui non ueluti puer incorruptus adibit,
In surdas pulsus concidet ante fores.
Sic ait, amplexuq; fouens sancta oscula figit,
Impositâq; optat prospera cuncta manu.

MATTH. XVIII.

Nemo aliquem ex istis contemnat, m̃do, pusillis,
Nam pars est regni paruula turba mei.
Quosq; dedi pueris cœlesti in sede ministros,
Quisq; suum custos Angelus implet opus.
Adstat & ante mei faciem super æthera Patris,
Pro paruo remanens in statione grege.

DE EDVCATIONE LIBERORVM
ELEGIA ADAMI SIBERI EXPRESSA DE CAP. XXX.
IESV SIRACH.

Mollibus ex animo natum qui diligit annis,
In sanctos mores erudijse studet.

Increpat

76
Incepat, hortatur, laudat, monet, urget, & instat,

Quæ facienda iubens, quæ fugienda uetans.

Vt simul atq; illi matura adoleuerit ætas:

Ipse ferat curæ præmia digna suæ:

Præmia, læticiam, qua non implere parentis

Mentem, animumq; pij, gratior ulla potest,

Quàm si conspiciat natum uirtutibus auctum,

Nomen honoratos inter habere uiros.

Tæq; ideo liuor cruciari, gaudia mente

Sed læta iunctos sanguine ferre sibi.

Quàm si conspiciat, ueniet cum funeris hora:

In nato sese uiuere, & esse super.

Vt neq; non possit dubijs in rebus amicis

Extinctus quamuis, utilis esse suis:

Præsidiumq; illum sibi forte, suisq; relinquat,

Atris oppositum dentibus inuidiæ.

Lenis at indulget nato quicumq; puelli

Nec lachrymasq; pati, nec gemitusq; potest.

Verbera sed quamuis meritum defendit, & eheu

Causa, inquit, fletus sim ferus ipse meis?

Saxa gerit duro solidumq; in pectore ferrum,

Nomen & immerito dulce parentis habet:

Sustinet immitti puerum qui cedere uirga,

Tristiâq; ætati uerba loqui teneræ.

Stultus, qui miseræ sobolis corruptor, & osor,

Quo sese natum credit amare, nocet.

Vt duros nondum qui frenos ore momordit,

Rectorem indomitus ferre recusat equus:

Haud aliter quisquis puer indulgente parente,

In mores cœpit luxuriare malos:

Non audit præcepta deim tractabilis ulla,
 Recta ferox odio uerba monentis habet.
 Omnia ceu furijs actus contraria legum
 Mandatis, posito facta pudore facit.
 Sic & in æternum uitiorum gurgite merfus
 Exitium, patrio crimine præcipitat.
 At tu cura tui uere quem tangit alumni,
 Dum pueri est ætas mollis & apta regi:
 Ne uero indulge, ne fortia frena remitte,
 Stulticiæ illius stultior ipse fauens.
 Infectus uicijs ne quando adoleuerit, & iam
 Quæ cupiet, credet cuncta licere sibi:
 Colla iugo eripiat, disruptaq; lora relinquens,
 Mæroris patri sit tibi caussa suo.
 Ah quoties aliquis teneri corruptor alumni,
 Vidit ubi sobolis facta scelestæ suæ:
 Ah quoties gemuit, quoties suspiria ducens
 Fleuit, & heu seris ora rigauit aquis.
 » Blanda nocet teneræ menti indulgentia, iuncta
 » Verba pijs profunt imperiosa minis.
 Principijs obsta: sero conuellitur arbor
 Viribus immensum quæ stat adaucta suis.
 Sed cape lora, serôsque animos crescentibus annis,
 Ipsius & multo uerbere terga doma.
 Ille fleat potius, fædo quàm puluere canos
 Deformes, miseros dilaniésque genas.
 » Ocia dant uicijs auctus: quæ uitet ut ille,
 Da uacuo semper quod tueatur opus.
 Fac artes primo uitæ condiscat ab æuo,
 Communis quibus hæc uita carere nequit,

77
Vtilis ut patriæ sit, & officiosus amicis,
Ac generis fiat gloria magna sui.

DE EXCELLENTIA
DOCTRINAE, DEQUE ERVDI-
TAE PIETATIS VSV, ELEGIA
EIVSDEM, DE CAP.
XXXIX.

Discere rite potest diuina uolumina nemo,
Cui diuerse animum cura, laborq; trahunt.
Et nisi qui liber non plura negocia tractat,
Hæc eadem nemo rite docere potest.
Totum hominem leges, oraclaq; sancta requirunt, cc
Et uacuae requiem mentis habere uolunt. cc
Quid doceat curuo terram qui uertit aratro,
Et gaudet stimulis increpuisse boues?
Mane cui studium tardas expellere uaccas,
Et pastas stabulis claudere nocte suis.
Qui nil quam rastros, stramen, mulctralia nouit,
Nil nisi de tauris quodq; loquatur habet?
Tigna, trabes, ualuas, tabulata, sedilia, mensas,
Atq; domos totas extruit arte faber.
Circinus huic curæ est, & serra, dolabra, securis,
Arma manu noctu tractat & ista die.
Qui rigida exercet ualidis incudibus æra,
De ferro tantum cogitat ille suo.
Malleus huic circum multis sonat ictibus aures,
Ante focum frangit durâq; membra labor.

Accipit & reddit uentosis follibus auras,
 Flamma acri ferri duritiemq; domat.
 Non ueniente die, non discedente quiescens,
 Quod cœpit donec perficiatur opus.
 Sic calices, ollas, ut possit pocula, lances,
 De facili figulus composuisse luto:
 Argillam subigit, cribratam miscet arenam,
 Quæ calcans pedibus massa sit una facit:
 Tum sese inclinans toties, totiesq; reclinans,
 Partem aliquam cretæ sumit utraq; manu:
 Inde rotam impulsam pedibus contorquet in orbem,
 Nec mora, formatum fictile prodit opus:
 Incrustat uitro, uarios pigmenta colores
 Inducit, tandem durat in igne coquens.
 Tempora lucis eunt sic illi cuncta, labore
 Plurima & hoc illi tempora noctis eunt.
 Utq; fabri & figulus, sic qui uersatur in arte
 Tali, quæ lassat sordida cunq; manus:
 Arte sua fretus, nullos fugiendo labores,
 Robore membrorum quod facit, omne facit.
 Atq; equidem quæ sit felix & salua, carere
 Res opera artificum publica nulla potest.
 At nemo illorum legati munus obire,
 Nemo rudi populo reddere iura potest.
 Sacra prophetarum nemo cognoscere scripta,
 Ad cœlum nemo dicere qua sit iter.
 Hoc tantum doctas qui per caput extulit artes,
 Ingenioq; ualet iudicioq; potest.
 Ille sacrosancti diuina oracula uerbi
 Sedulus authorum uoluit & omne genus.

Nocturna uersat dextra, uersatq; diurna
 Qui referunt prisca temporis acta, libros.
 Historias ueterum rebus presentibus aptat,
 Quid recte fieri possit, & inde legit.
 Omnia digna uiro discit sapiente bonoq;
 Quamq; alij docto cultius ore loqui.
 Possit ut officio, rebus praefectus agendis,
 Praecipua fungi dexteritate, suo.
 Et regnumq; tenens folio loca iuncta, ducumq;
 Consilio patriae commoda multa ferat.
 Oratorq; bonus longinquas missus ad oras,
 Pro populo faciat uerba diserta suo.
 Et sine diuino quia nil humana fauore
 Efficere in studijs cura, laborq; potest:
 Implorat uitæ largitoremq; salutis,
 Eois quoties Phosphorus exit aquis.
 Pro se, proq; suis uerba obsecrantia fundens,
 Supplice det ueniam postulat ore sibi.
 Nec facilis non est illi, quæ recta uidere
 Iustaq; sunt, animo dat sapiente Deus.
 Dat graue consilij pectus, successibus ornat,
 Euentu careant ne bene coepta bono.
 Ille Deo gratus quidquid loquiturq; facitq;
 Vnius ad laudem dirigit omne Dei.
 Debita uirtuti nec desunt praemia, tandem
 Iustaq; cum magna gloria laude uenit.
 Ergo inter primos legitur proceresq; patresq;
 Conspicuum signis & tenet altus ebur.
 Aut regum accitum, doctrinam propter, in aulam,
 Velat honoratum purpura clara uirum.

Non

Non ille imprudens unquam rem consulit ullam
 In medium, uerbo non præeunte Dei.
 » In tenebris præfert clarissima lumina, uerbum
 » Non certis pedibus semita certa Dei.
 Intendunt aures omnes ad uerba loquentis,
 Consilium assensu quisq; probâtq; suo.
 Illum mirantur solum, uenerantur, honorant,
 Laudibus ad cælum uirq; puerq; ferunt.
 Quàm grata illius doctrinam uoce minores
 Concelebrant, cupit & prodere quisq; suis?
 Quid moror? est uere doctus quicumq; piusq;
 Fert quàm mille alij commoda plura suis.
 Nec præsens illum solum mirabitur ætas,
 Laus sed & æternæ posteritatis erit.

ORATIO REGIS MANASSAE.

O Deus omnipotens cuius regit omnia dextra
 Quæ fecit, condens opus hoc spectabile mûdi,
 Quo cæli absoluit totum leuis ambitus orbem
 Includitq; intus flammam, aëra, flumina, terram:
 Singula definita suæ regionis in ora,
 Et distincta locis, hic cunctis terminus hæret
 Præfixus sermone tuo. Cui sancta fidei
 Relligione Tharæ placuit soboles: Abrahamus
 Autor, & Isacius generis stirps altera, & ipse
 Biffena heroum fœcundus prole Iacobus,
 Cuius Iudææ, Nili, plantaria gentis

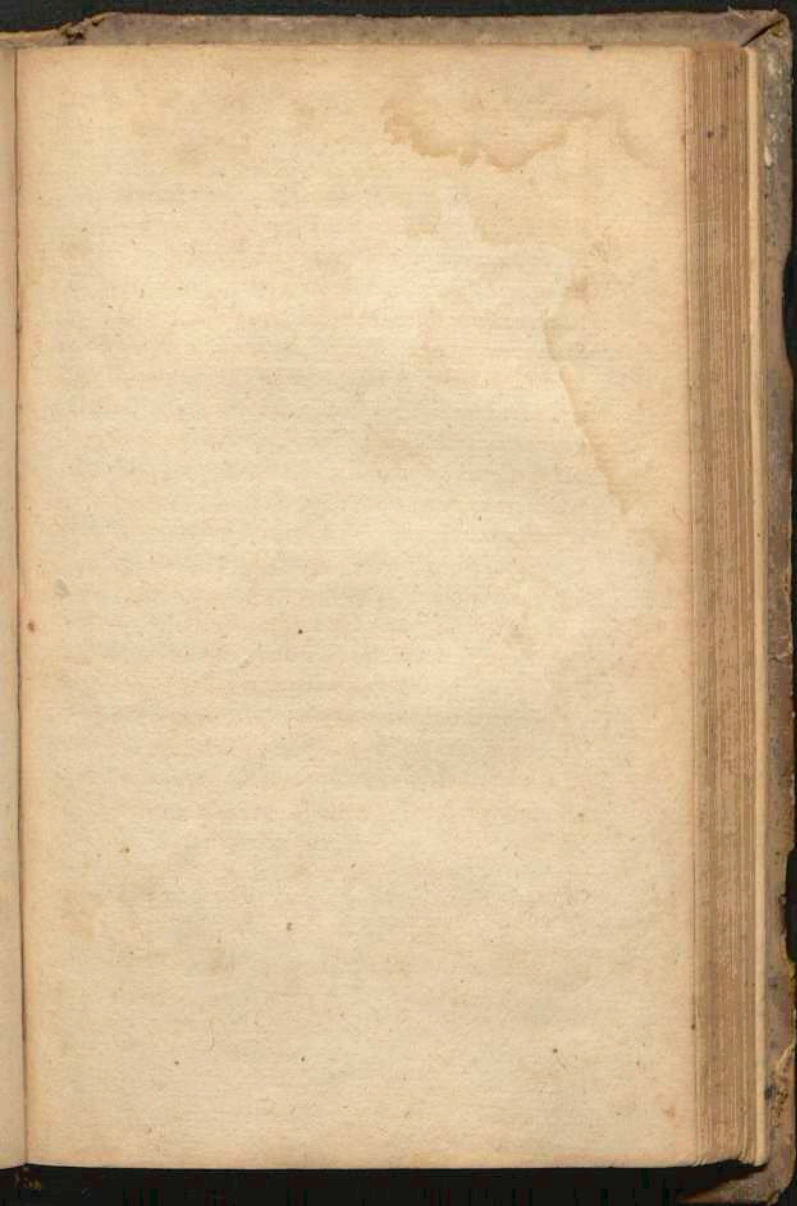
Vndæ,

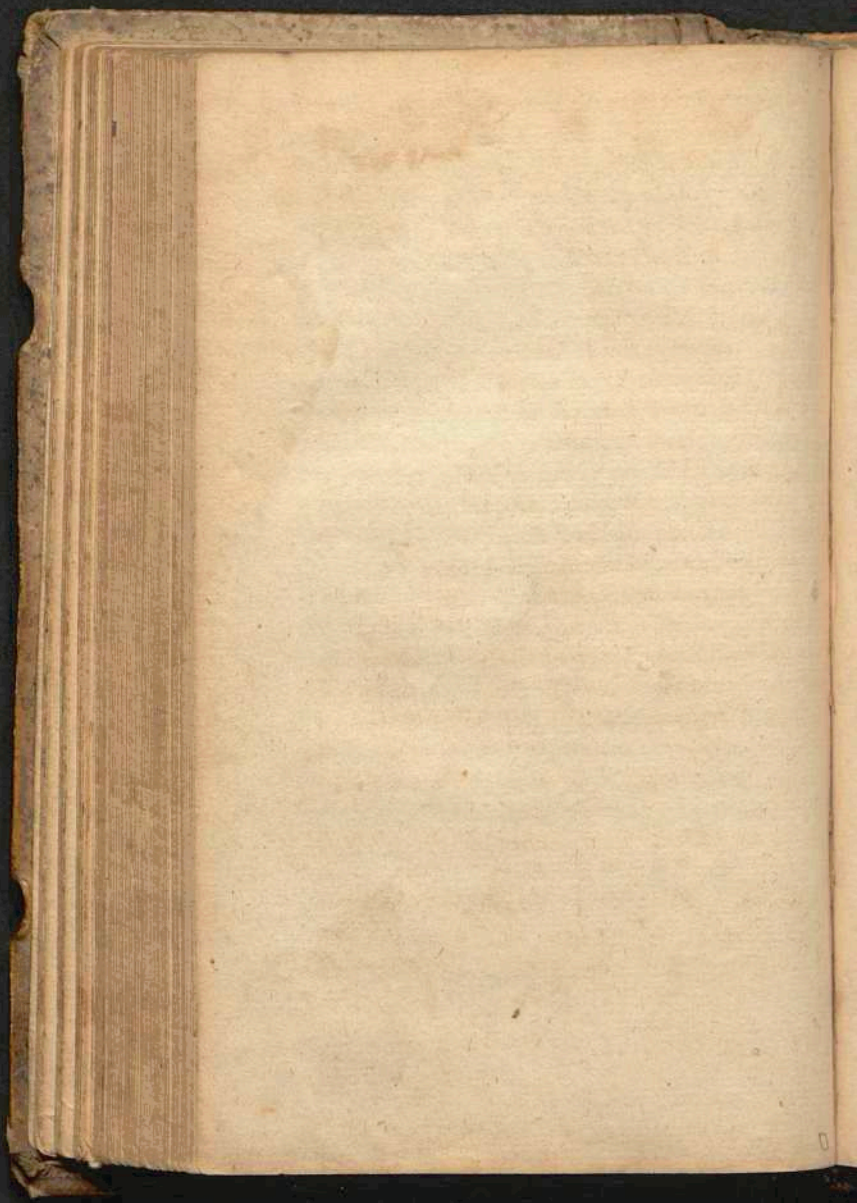
Vnda, domū undecies prope lustra per octo rigauit.
 Omnia, quæ rerum à te condita continet ordo,
 Te metuunt, trepida ad uocem fremitumq; Tonantis
 Numinis. In primis delicti conscia iustæ
 Corda minas horrent pœnæ. Sed ut illa malorum
 Formido est ingens: Ita qui pietate fideq;
 Promissæ æterno memores sermone salutis
 Te Deus alme colunt & toto pectore adorant,
 Hos tua perpetua mitis clementia seruat.
 Nam simul & regni, Deus, est tua summa potestas,
 Estq; immensa simul patientia. Te misereri,
 Parcere tēque iuuat. Tu uisq; iubesq; reuerti
 Ad te quos scelerum & fraudis malus abstulit error,
 Et lapsis offers dextram. Hæc est cura relicta
 Vulneribus mentis peccati crimine læsæ,
 Pœniteat modo commissi. Non hic Abrahami
 Corde, meo æqualis fuerat dolor. Illius ad te
 Pectora uersa semel mansere immota, fidemq;
 Nulla unquam impietas, dubitatio nulla sefellit.
 Isacii quoq; sancta, binominis atq; Iacobi
 Vita fuit, rectumq; iter officiosa secuta est.
 At me tot peccata agitant, tot crimina uexant,
 Quot pelagi feriunt commoti littora fluctus,
 Aut fundo maris undosi uersantur arenæ.
 Hæc dorsum incuruant pressi, ceu uincula captum
 Ferrea, dehiscens refugit quoq; Spiritus oris:
 Quod uiolata fides, quod ruptum fœdus, & à te
 Versa mali iritat quod mens studiosa furorem,
 Quod simulacra tuo statui sancto impia templo,
 Atq; meo exemplo iocui compluribus. Et quæ

Summa est, deserui quod te Rex maxime Regum,
Nostræ & ab antiquo Pater ô mitissime gentis.
Quodq; meus multos furor & petulantia lesit.
Et nunc flecto genu ante mei te cordis, adorans
Clementemq; bonumq; Deû prece supplice, poscens
Te peccatorum ueniam, miserere fatentis,
Et ser opem ignoscens sceleri pœnasq; remittens,
Ne peream proprijs delictorum obrutus ausis.
Scilicet indignum, sed me seruabis egentem
Auxilij, immensæ laus mansuetudinis hæc est
Alme tuæ, Deus, & fâsis peccata benignæ
Perpetuo mentis, quam nunc quoq; mole grauatum
Me scelerum sentire uelis. Tunc grata sonabit
Lingua tuæ merite præconia debita laudis,
Nec bonitatis opus, nec munera tanta silebit,
Donec ab hoc uegetus procedet Spiritus ore.
Te celebrat claro resplendens lumine cœlum,
Ipse tuo mundi nutu qui uertitur orbis
Officium tibi persoluit ueræ undiq; laudis.
Nam Deus es solus, iustus, bonus atq; beatus,
Expers principij & finis, quem summa potestas
Est penes, & decorat non fluxa gloria fama
Roboris inuicti, clemens, placabile, sanctum,
Omnipotens omni uenerabile tempore Numen.

I. C. F.

F I N I S.

CATONIS
DISTICHA MORALIA,
CVM SCHOLIIS AVCTIS
ERASMI ROTERO-
DAMI.

APOPHTHEGMATA GRÆ-
cie sapientum, interprete Erasmo.

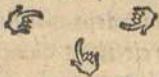
EADEM PER AVSONIVM,
cum scholijs Erasmi.

MIMI PVBLIANI CVM EIVS-
dem scholijs auctis recogniti.

INSTITVTVM HOMINIS CHRI-
stiani carmine per eundem Erasmus
Roterodamum.

ISOCRATIS PARÆNESIS AD
Demonicum, denuo cum Græcis collata
per Erasmus Roterod.

Amendis pluribus, quibus scatebant, uindi-
cata.

L I P S I Æ
EXCVDEBANT HAEREDES
NICOLAI FABRI.

A N N O
D. M. LV.

2 an 48/74/17366(6)

ERASMVS

ROTERODAMVS, M. IOANNI

Neuio Hondiscotano, Lilianorum apud

Inclytum Louanium Gymnasti-

archæ S. D.

DISTICHA MORALIA, VVLGO
Catonis inscripta titulo, Neuī Theologorū do-
cus, primū diligenter à mendis repurgauimus,
collata Planudis interpretatione, tamen si Graeculus illi
Romani carminis sententiam se penumero non asse-
ritur. Addidimus & scholia per breuia quidē illa, sed ad
quanto commodiora, ni fallor, ijs commentarijs, quib.
duo quidā opusculum hoc contaminauerant, quorum
alter insulsissimè rhetoricatur, homo ipsa infantior
fantia, alter ineptissimè philosophatur, uterq; ouēdy
negē ēwog loquitur. Porro cuius auctoris sit hoc opus
& utrum unius an plurium, non admodum referre po-
to Catonis ob id tantum arbitror dici, quod sententia
habeat Catone dignas. Adieciq; his Mimos Publilanos
falso inscriptos Senecæ prouerbia. Atq; his quoq; euffi-
gatis (offendimus enim deprauatissimos) adscriptissima
breuissima scholia, reiectis ijs quæ per perā erant ad-
mixta ex aliorum libris, tum appositis aliquot ex Aulo
Gelij notis, & Senecæ controuersijs. Sed interim
clamabit utilitigator aliquis, hui Theologum in tā
uolis uersari nugis? Primū ego nihil fastidiedum duco
quantumuis humile, quod ad bonas pertineat literas,
nedum

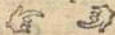
81

nedum hosce uersus tanta Romani sermonis mundicie,
tamq; ad bonos mores conducibiles. Quanquā cur me
pudeat in hoc genere pauculus horas collocare, in quo
non pauci scriptores Græci nō mediocri cū laude sunt
uersari. Nam extant & hodie Theognidis sententiæ,
Phocylidis, & Pythagoræ præcepta, nō abs re aurea
dicta. Deniq; si mihi indecorum esse uolunt, emendasse
hæc tam humilia & explanasse, multò scædius erit eadē
& deprauata fuisse, & (quod ex ipsorum liquet
cōmentarijs) ista tā puerilia nō intellecta fuisse ab ijs
uiris, qui se nihil nescire putāt. Nā Publij Minos quis
cōtemnat, quos Aulus Gellius lepidissimos, Seneca di-
fertissimos uocat, cuiusq; sententias (ut idē testatur) nō
piguit summos etiā retores æmulari. Addidimus et se-
ptē sapientū celebria dicta & hominis Christiani in-
stitutum, quod nos carmine dilucido magis, quā elam-
borato suus interpretati, conscriptum antea sermo-
ne Britannico, à Ioāne Colecto, quo uiro nō aliū habet,
mea quidem sententiā, florentissimū Anglorū Imperiū
uel magis piū, uel qui Christū uerius sapiat. Hoc quic-
quid est laboris, tibi nuncupandū duximus, mi Neui or-
natissime, simul ut habeas, qd' tuis prælegi cures alum-
nis, quos nulla neq; literarum neq; morū barbarie sinitis
infici, simul ut hoc qualecunq; monumentum non sitat
nostram necessitudinem intermori. Non me elam est, q̄
sit hoc plus, quā Leuidense munusculum, impar mag-
nitudini tuæ, qui cum eruditione rara, tum moribus nō
minus integris quā festiuis, & ornas ornatissimum
Theologorū ordinē, et illustrissimā Louaniensiu scho-

Iam illustras. Verum confidebam fore, ut optimo uir
libellum quantumuis pusillum ipsa commendaret utili
tas. Bene Vale. Louanij. Anno 1514.
Calend. Augusti.

LIBELLVS

ELEGANTISSIMVS, QVI IN
scribitur Cato, de præceptis uitæ communis,
Erasmo Roterodamo castigatore
& interprete.

Um animaduertem quàm plu
rimos homines grauitè errare
in uia morum, succurrendū &
consulendum eorum opinioni
re existimaui, maxime ut gloria
se uiuerent, & honorem con
tingerent. Nunc te fili charissi
me docebo, quo pacto mores animi tui componas. Igitur
præcepta mea ita legas, ut intelligas. Legere enim
& non intelligere, negligere est.

Itaq; Deo supplica. Parentes ama.
Prima pietas est in Deum. Proxima in parentes.
Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo sa
crificijs Amamus parètes, dum obseruamus & obsequi
mur. Colimus cognatos officijs & consuetudine uitæ.

Magis

Magistrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris pædagogus, quæ uerentur, hunc magistrum uocant. Et animaduerte uerborum proprietatem. Deo supplicandum est. Parentes amandi. Cognati colendi. Magister metuendus, quippe seruus plerumq; iuxta ueterem consuetudinem.

Datum serua.

Quod tuæ ereditum est fidei id serua uelut depositum.

Foro te para.

Id est, his artibus te exerceas, ut possis in foro uersari, hoc est, in causis agendis. Nam hic erat olim primus gradus ad honores summos. Legi in quibusdã uetustissimis codicibus, foro para. id est, accomoda te rebus presentibus, quemadmodum dicimus, uti foro. Cum hoc interpretamento consentit Græcus Plaudes, neq; dubium est, quin hæc sit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primum talem te iudicabunt, cum quibus conspexerint te consuetudine agere, deinde honorum conuictu redderis melior. Ad consilium ne accesseris antequam uoceris.

Ne ingeras te ipsum alienis negocijs, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neq; sordidus, neq; luxuriosus, sed eleganti mundicie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas et affabilitas, multorum

C A T O N I S

beneuolentiam, & alit partam.

Maiori cede.

Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli scire in eos qui sunt inferiores, sed illi concede nonnihil.

Rem tuam custodi.

Ne profundas temere facultates tuas, ne uel turpius ter egeas, uel turpius rem pares.

Verecundiam terua.

Id est, serua te incontaminatum ac purum ab inquinamenti libidinum. Castum enim uerecundum dicitur. Est autem etatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimum ualet. Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his cito discitur, quod longo usu uitae uti assequi queas.

Quos legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingerentes, neque quicquam in seculum in memoriam.

Familiam cura.

Domestica negotia tibi curanda sunt, non aliena.

Blandus esto.

Id est, comis in congressu.

Iraisci ab re noli.

Non sis morosus. Nam omnino non commoueri.

pit

LIBER PRIMVS.

pitius est potius quàm hominis.

Neminem irriseris.

Est enim argumentum arrogantis stultitiæ.

Vel miterum ne irriteris.

Sic enim quidam codices habent, hoc est, animi uitia
videri merentur, calamitas misericordiam meretur po
tius quàm nasum.

Mutuuum dato. Cui des videto.

Est quidem aliquando danda pecunia mutuo, sed nõ
quibuslibet, sed reddituris bona fide, & dignis officio.
Deniq; aliquibus non graueris & dono dare.

Iudicio adesto.

Adsint aduocati, & id erat olim officium præcipu
um in amico, adesse in iudicijs.

Conuiuare raro.

Sæpius uocare ad conuiuium, exhaurit substantiã,
sæpius ire ad conuiuũ, sordidũ est. At rarius utrũq; fa
cere, humanitatis est.

Quod satis est dormi

Hoc est, nõ ad uoluptatem, sed necessitatẽ nature.

Iusiurandum serua.

Non est temerè iurandum, quod autem iuraris, præ
standum est, nisi scelus sit quod iuraris.

Vino te tempera.

Esto moderatus in uino, uel abstine à uino. Nam
adolescenti dare uinum, est oleum igni addere.

Pugna pro patria

Pugnandum est non pro quauis re, sed pro defensione

C A T O N I S

ne patriæ. Nam Carum more, mercède pugnare tur-
pissimum est, & plus quàm gladiatorium.

Nil temerè credideris.

Id est, ne facilis sis ad credendum quævis, quæ di-
dicuntur.

Tu te consule.

A te ipso pete consilium, qui te, tuâq; optimè nosti.

Aur, tuto consule.

Id est, caue à constijs periculosiss, tuta consilia se-
quere. Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge. Literas discè.

Ætas enim prima studio literarum optimè coerces-
tur à fortis.

Nil mentiri debes.

Turpe in puero ingenuo omne mendacium.

Bonis benefacito.

Beneficia non sunt conferenda, nisi in bonos, alio-
qui pereunt.

Maledicus ne esto.

Id est, à vitijs tempera; neq; carpas uitam alicuius.

Existimatiõnem retine.

Bonam famam tuere, ne perdas, perit enim facile,
at non facile sarcitur.

Æquum iudica.

Id est, non ad lucrum aut gratiam, sed ad regulam
æquitatis.

Parentes patientia vince.

Verendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficij

LIBER PRIMVS

Beneficij accepti memor esto.

Nā dati pulchrū est obliuisci, accepti memnisse deet.

Ad prætorium stato. Consultus esto.

Multa enim discuntur in agendis causis, id est, cal-
leas scientiā & morem iuris, ut possis amicis opitulari.

Vtere virtute.

Non uirtibus neq; dolo.

Iracundiā tempera.

Ante monuit non esse irascendum sine causa. Nunc
admonet, iustam iram moderandam esse.

Trocho lude. Aleas fuge.

Trochus cōuenit pueris. Alea infamis erat & apud
gentiles. Nunc principum Christianorum lusus est,
imò quorundam etiam sacerdotum delitiæ.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est, respicere quantum possis, nō
quantum liceat.

Minorem te ne contempseris.

Ne fastidias inferiorē te, quod est elati, non cordati.

Aliena concupiscere noli.

Esto contentus tuis.

Coniugem amā.

Vt omnium fortunarum sociam.

Liberos crudi.

Filios castiga & institue.

Patere legem, quam ipse tuleris.

Quam conditionem præseribis alijs, eadem utere
ipse in alios.

C A T O N I S

Pauca in conuiuio loquere.

Vt sit alijs etiam loquendi locus.

Illud stude quod iustum est.

Quod turpe factu est, id ne adsectes.

Amorem libenter ferto.

Odium omnibus modis fugiendum est. Amor ample
stendus, etiam si quis parum dignus est qui red ametur,
tamen amari te patere.

F I N I S.

Disticha dicta Catonis.

SI Deus est animus nobis vt carmina dicunt,
Hic tibi præcipue sit pura mente colendus.
Vulgus existimabat Deū placari uictimis pecudū,
rebusq; corporeis. Verum cum Deus ipse sit animus,
hoc est, meus, nō corpus. Et consentaneū est simile gas
dere simili, nimiru a potissimum colendus est puritate
mentis. Quin & hodie uulgus Christianorum corpo
reus quibusdā ceremonijs colit Deū, cū gratissimus cul
tus sit animi pietas. Tales enim adoratores querit pa
ter, qui in spiritu adorent, cum ipse sit spiritus. Nulla
gratior pietas diuis, quam si uitam illorū imiteris, hoc
est, tollerantiā consuetudinē, castimoniam. Atqui hæc
animi sunt. Animus est Deus, fac quantum potes, a cor
pore te abducas, & ad illum quantum potes, accedis,
& gratissimum immolaris sacrificium. Pura mente.
Nam uulgus lotis manib; ac pedibus ad sacrum accede
bat, tu mentem purga, huius sordes Deum offendunt,

qui

qui uidet ea q̄ sunt in animo, non in corpore. Si Deus) si, hic nō dubitantis est, sed ratiocinātis. Vt carmina.) Nam Virg. in sexto, Deum, spiritum & mentē uocat. Præcipue ut intelligas non damnari cultū corporalē, sed hunc tamen, nempe animi, esse Deo gratissimum. Plus uigila semper, nec somno deditus esto, Nam diuturna quies, uitæ alimenta ministrat.

Sensus est, cum uita uigilia sit, iuxta Plinium cauendum est, ne maximam uitæ partem somno perdamus, præsertim cum è somnolentia uitia multa nascantur, & corporis & animi.

Virtutē primam esse puta cōpescere linguam, Proximus illi Deo, qui scit ratione tacere.

Prima, id est, summa maximaq; uirtus est, moderari linguam, ne quid temerè loquaris. Deus enim qui sapientissimus est, raro loquitur, & non nisi necessaria, cum nihil nō uideat, nihil non intelligat. Ita proximus est Deo, qui sapienter & animi iudicio nouit tacere.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse, Conueniet nulli qui secum disidet ipse.

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constat, hic cum alijs conuenire nō potest, hoc est, qui moribus est inæqualibus, nec ullo certæ uitæ instituto, is non est aptus ad aliorum consuetudinem.

Si vitam inspiciat hominum, si deniq; mores, Cum culpent alios, nemo sine crimine uiuit.

Mortales aliorū notāt uitia, sua nemo uidet, cū nullus uitæ careat, si quis, ppius uitā ac mores excutiat.

Que

C A T O N I S

Quæ nocitura tenes, quâuis sint chara relinque
Vtilitas opibus præponi tempore debet.

Aliquoties expedit, in loco res charissimas abijcere,
si periculum adferant, ueluti gemmas & aurum, quo
uita sit in tuto, aut uoluptates, qua ualetudini consula
mus. Non enim uoluptas spectari debet, sed utilitas.

Constans & lenis ut res expostulat, esto,
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Pro tempore licet alios atq; alios mores sumere, ut
modo grauis sis, modo lenis, hoc est, placidus ac remissi
sus, pro re, proq; loco. Vide num legendû sit lenis pro
lenis, quod magis respondet ad constans, ut sit sensus,
aliquando persistendum in sententia, aliquando muta
tandum consilium pro tempore.

Porro uersus constabit, si legas. Constans & lenis, ut
res eunq; expostulat, esto. Neq; dubitem affirmare hæc
germanam esse lectionem. Tametsi Planudes priorem
sequitur sententiã, quippe qui uerterit in hunc modum
Εὐσεβίου ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ὡς τὰ πρᾶγματα ἀπαιτεῖται.
Id est, Seuerus esto ac placidus, pro ut res postulant.

Nil temere uxori de seruis crede querenti,
Sæpe etenim mulier quem cõiunx diligit, odit.

Nihil uxoribus sermè tam peculiare est, nisi ut ma
ritos instigent in seruos, Vnde monet, ne temerè fidem
habeant huiusmodi querelis.

Cumq; mones aliquè, nec se velit ipse moneri,
Si tibi sit charus, noli desistere cœptis.

Non facis est leniter admonere peccantem amicum,
urgens.

urgendum est, insistendū ut uel improbitate uineas, si
quid erit, quod ad famam illius, aut salutem pertineat.

Contra verbosos noli contendere verbis,
Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Si cum cordatis agas, non est opus multis uerbis. Si
cum stulto, frustra contendis, propterea quod stultitia
uerbosissima sit.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus,
Sic bonus esto bonis ne te mala damna sequantur.

Sic amicis utere, ut ipse tibi sis proximus. Sic alijs
benefac, ne tibi ipsi noceas. In priore uersu, est uenu-
sta redditio similium, in dilige & amicus. In secundo
contrariorum, bonis & mala.

Rumores fuge, ne incipias nouus autor haberi
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Ne quid in uulgus sparseris, propterea quod ru-
mor sæpenumero in eius caput recidit à quo profectus
est, si rumor nihil habet periculi, tamen nihil nocet si
luisse, si quid habet, nocet locutum esse.

Rem tibi promissam certo promittere noli,
Rara fides, ideo, quia multi multa loquuntur.

Noli certo promittere cuiquam alieni promissi fi-
ducia. Quod in te situm est, prestare potes, alienam fi-
dem prestare non potes. Et uulgus hominum ad polli-
cendum facilimum, præstando sæpe fallit.

Cum quis te laudet, iudex tuus esse memento,
Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli.

Noli te ipsum aestimare aliorum laudatione, sed tua
ipsum

C A T O N I S

ipſius conſcientia. Te ipſum interroga qualis ſis & ſi
animus tibi reſponderit, te longè alium eſſe, quàm hic
aut ille te facit, magis credere debes tibi ipſi, cui notior
eſ, quàm alijs.

Officium altotius multis narrare memento,
Atq; alijs cum tu benefeceris ipſe, ſilero.

Beneficij accepti meminiffe oportet, obliuiſci dati.
Qui dat beneficium, eius eſt diſſimulare ſe deſiſſe, ne
commemorando uideatur approbare Eius qui accepti
è paſſim prædicare, ne uideatur ingratus et immemor.
Multorum cum facta ſenex & dicta recenſes,
Fac tibi ſuccurrant, iuuenis quæ feceris ipſe.

Senes qui multa uiderunt & audierunt, multorum
dicta factaq; ſolent referre. Sed curandū eſt, ut ita nos
geramus in iuuentute, ut in ſenectute ſuccurrat nobis,
non ſolum quid alij rectè dixerint ac fecerunt, uerum
etiam quid noſ ipſi.

Ne cures ſi quis tacito ſermone loquatur,
Conſcius ipſe ſibi, de ſe putat omnia dici.

Cum uideris quosdā inter ſe ſereto colloqui, ne ſu-
tim ſuſpiceris eos malè de te loqui. Nam id ſignum eſt
homini malè ſibi conſcij.

Cum fueris felix, quæ ſunt aduerſa caueto,
Non eodem curſu reſpondent ultima primis,

In rebus ſecundis, ne quid accidat aduerſi cauendū
eſt. Solet enim fortuna ſæpius uerti in aduerſum, & lu-
tis initijs addere triſtem exitū. Ergo cum res ſecundæ
ſunt maxime, tum maxime meditandū eſt, quo paſſi-
aduer

87

LIBER PRIMVS.

aduersam fortunam feras. Ne si inexpectata uenerit,
 & improuisum te oppresserit calamitas, succumbas.
 Cum dubia & fragilis sit nobis uita tributa,
 In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.

Legendum est hoc heredipedis, & qui testamentis
 inhiant. Fit enim saepenumero, ut qui mortem alterius
 expectabat, prior ipse moriatur, etiam si iunior, aut
 robustior fuerit. Nam ipsa hominis uita fragilis & in-
 certa res est, & quouis casu abrumpitur.

Exiguum munus enim dat tibi pauper amicus,
 Accipito placide, plene & laudare memento.

Munera sunt aestimanda non suo precio, sed animo
 donantis. Ita legimus summos principes aquam eua
 manu haustam, & malum oblatum, summa cum alacri-
 tate perinde ut maximum munus accepisse. Accipito
 placide) alacri uultu, ut ostendas tibi gratum esse. Et
 plene) id est, non maligne, sed candidè, ut prae te feras
 pro exiguo munere te multum debere.

Infantem nudum cum te natura crearit,
 Paupertatis onus patienter ferre memento.

Cum nos natura nudos produxerit, satis intelligen-
 re possumus diuitias alienas esse, neque secundum homi-
 nis naturam. Si membrum perdis, est fortasse quod do-
 leas, aliquid tui decessit, sin opes auferuntur, aut non
 contingunt, noli ualde cruciari. Si quidem in his quae
 uere sunt hominis, nihilo plus habent reges, quam tu
 pauper. Vis scire quid uere tuum sit? Cogita quid ha-
 bueris cum nascereris.

Ne

Ne timeas illam, quæ vitæ est vltima finis,
 Quî mortē metuit, quod viuit perdit idipsum,

Qui mortem timet, non solum non effugit mortem,
 sed insuper hoc ipsum vitæ quod datur perdit. Nā anxie uiuere non est uiuere.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus,
 Incusare Deum noli, sed te ipse coerce.

Nihil est acerbius, quàm amicus ingratus. Quod tamen si acciderit, non est imputandum Deo, tanquàm illius acciderit culpa. Quin potius te ipsum coerce, ne denuo benefacias ingratis. Quidam enim si benefacias tibus fortuna nõ respondet, superos incusant, dicentes eos non habere rationem recte factorum, cum eius acciderit culpa, qui sine delectu contulit beneficium.

Ne tibi quid desit, quæsitis vttere parcè,
 Vtq; quod est serues, semper tibi deesse putato

Vttere parcè, id est modicè, non profusc. Quæsitus id est, partis. Et ut serues, quod habes, semper imaginare tibi deesse, ut semper aliquid addas. Sera autem (ut inquit Hesiodus) in fundo parsimonia est.

Quod præstare potes, ne bis promiseris ulli,
 Ne sis ventosus, dum vis urbanus haberi.

Quod nõ possis efficere, ne semel quidē est promittendū, ne temerè facias. Porro quod præstare possis, id iterū atq; iterū pmittere, iactantiæ est, non humanitatis. Molesta est uerbosa pmissio, molestior exprobratio. Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus. Tu quoq; fac simile, sic ars deluditur arte.

88

LIBER PRIMVS.

Erga eum qui fuco utitur, tu item cōtra utere fuco
 & iuxta prouerbium, Cretiza contra Cretensem. Sa-
 tius est retinere simulatum amicū, quā reddere aper-
 tum inimicū, id enim fiet, si ostenderit te sentire fucum.
 Noli homines blādos nimīū sermone probare,
 Fittula dulce canit, volucrē dū decipit auceps.

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia. Nec aesti-
 mes hominem ex bonis dictis, sed ex beneficiis. Insidia
 tur tibi quisquis admodū blandus est. Memento sic ca-
 pi & illici aues, uidelicet imitatione uocis. Et assenta-
 tione maxima pars hominum capitur, dum adulator
 sese ad omnes affectus attemperat.

Si tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos
 Instrue, quo possint inopem defendere vitam.

Artem, ut habet prouerbium, non solum quæuis ter-
 ra, sed quæuis etiam alit fortuna, unde certissimū uia-
 ticum ars est, quæ, quocunq; terrarum uenias, defen-
 dit ab egestate. At nunc uulgus liberos suos diuitum
 aut principum ministerijs dedicat, ubi duo simul ma-
 xima discunt mala, luxum & ocium. Porro quod hic
 præcepit pauperibus esse faciendum, id ego sua serina
 diuitibus quoq; ut liberos suos iubeant artem aliquam
 discere, unde geminum commodum consequantur.
 Primum, prima illa ætas artificio occupata, longē
 paucioribus inficietur uitijs. Deinde si fortuna ab-
 stulerit opes, non erit cur uel mendicent, uel ad sordia-
 das aut fœdas artes adigantur, puta turpē ministeri-
 am aut militiam.

B Quod

Quod vile est charum, qđ charū est vile putāto.
Sic tibi nec parcus, nec auarus habebereis vllis.

Quod vulgus magnificat, tu cōten. ne, quod vulgus negligit, tu magnificato. Ita fiet, ut nec tibi sit parcus, Audebis enim uti, quæ non magnificat. Neq; cuiquam videaris auarus, cum non expetes auidē, neq; seruabis attentē, quæ cupiūt illi. Vulgus plurimi facit diuitias, minimi facit probitatem & eruditionem. Tu inueneris estimationem. Res autem cuiq; tales sunt, qualis est de his opinio. Vulgus lautam rem putat pauonem de rhombum. Tu cōtra uilem rem putato, & puta es rem lautissimam, ouum gallinæ recens, lactucam, pulum gallinaceum. Ita nec tibi uideberis sordidus, cum habes lauta tuo iudicio, nec aliorum expectes lautitias, quæ tibi uiles sunt.

Quæ culpāre soles, ea tu ne feceris ipse,
Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.
Turpe est cōmittere te, quod doces alios non esse cōmittendum. Vita turpis abrogat auctoritatem docti.
Quod iustū est petito, vel qđ videatur honestū.
Nam stultū est petere, quod possit iure negari.

Quod inhonestū est, à nemine petendum est. Nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut qđ quod iniustum est. Id est, quod non debetur, iure negari potest. Ergo non à quouis petas, sed ab eo, cui officium est prestare quod petis, neq; quiduis, sed qđ cum honestate coniunctū est. Nam id petitur aliquando & ab his, qui non debent.

Ignotum tibi nolito praeponere notis,
Cognita iudicio constans, incognita casu.

Ne facile commutes nota cum ignotis, puta amicū,
uel rem, uel uitae genus. Notis enim cōmodius uteris, de
quibus iudicare potes, quae si bona sunt, rectius uteris.
Sin mala, facilius tolerabis. Quandoquidē iuxta Plau-
tum. Nota mala, mala nō sunt, ignota uero cuiusmodi
futura sint, incertum est. Fit autē saepenumero, ut quae
in expetendo putaris prima, in experiendo repudies.
Cum dubia incertis uersetur vita periculis,
Pro lucro tibi pone diem quicumq; laboras.

Planudes Graecus legit in certis, ut sint duae dictio-
nes. Sic enim uertit.

τὸ βίαι ἀμειβοῦντα φασαροῖς ἐπὶ πῆμασι πρὸς οὐτὸ
πῶς μοχθῶμεν πρὸς κέρδιον, κέρδιον ὅπως ζῆσι ἡ γῆ.

Cum igitur uitia p se incerta uersentur in periculis
incertis, unumquemq; uitae diem in lucro deputa, unus
quisq; enim dies poterat esse ultimus, & incertum erat
an tibi cōtingeret. Ergo in tot uitae periculis, quicumq;
dies non eripitur, is in lucro est imputandus. Quicumq;
laboras, id est, quicumq; sollicitus es, & angeris huius ui-
tae malis. Tamen si, ut dixi, non ignoro Planudem secus
exposuisse, sed non est sententia illum per omnia sequi.
Nam mihi magis probatur, ut legamus incertis, unica
dictione, ad hunc modum. Cum uita dubia uersetur, id
est, iactetur. Incertis periculis, id est, casibus. Nā peri-
cula hoc minus à nobis uitari possunt, quod incerta sunt.
Vitasti naufragium, nō uitasti ruinam, uitasti bellum,

C A T O N I S

incidis in latrones, uitasti pestem, morderis à uiperis
Mille periculis obnoxia est hominis uita, atq; his quibus
dem incertis, & ob id inuitabilibus.

Vincere cum possis, interdum cede sodali,
Obsequio quoniam dulces retinentur amici.

Nihil hoc disticho elegantius fingi potuit. Obsequium
dandum aliquoties amicis & de tuo iure concedendum
siquidem ea facilitas & morigeratio retinet amicos
amicitiis. Contra, quidam dum obstinatè rixantur de le-
na caprina, malunt amicitiam rescindere, quam ulla
re obsequi animo amici.

Ne dubites cum magna petas, impendere parum
His etenim rebus coniungit gratia charos.

Amicitia constat officijs mutuis, & iuxta prouer-
bium, Manus manum fricat. Gratiam hic uocat Deum
beneuolentiam.

Litem inferre caue, cum quae tibi gratia iuncta est,
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cauendum est, ne per iracundiam lis incidat cum
amico, propterea quod ex iurgio resident in animo
uestigia quaedam, quae beneuolentiam uertunt aliquo-
ties in odium. Et non optimè coire solet semel recepta
concordia. Ergo morositas omnis & asperitas debet
abesse ab amicitia.

Seruorum ob culpam, cum te dolor urget in iram,
Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis.

Ne punitas seruum aut discipulum, quamdiu senserit
te ira commotum, Pessimus enim auctor rerum gesserit

90

LIBER PRIMVS.

rum ira, sed prius temperes animo tuo, ut sedata iracundia, uel ignosceas uel mitius punias. Ita Philosophus quidam. Punirem te, inquit serue, ni iratus essem. Et Plato sublato in seruū baculo, rogatus quid ageret. Ego, inquit, castigo hunc intemperantem, seipsum significans ira concitum.

Quæ superare potes, interdum vince ferendo, Maxima enim morum semper patiētia uirtus.

Maximi animi est cum possis uincere, pati tamē ut uincaris, & negligere aduersarium. Hac uirtute inter mortales non alia præstantior.

Conserua potius, quæ iam sunt parua labore, Cū labor in damno est, crescit mortalis egestas.

Facilius ac tutius est seruare, quod tuo labore quæsitum est, quàm sarcire quod profusione diminueris ac detraxeris. Cum enim laboratur integra re, facile defenditur inopia. Verum cum laboratur in damno sarciendo, increscit & obruit nos egestas.

Dapsilis interdum notis, charis, & amicis, Cum fueris felix, semper tibi proximus esto.

Cum tu felix, hoc est, lauta fortuna. Fueris interdum dapsilis. id est, liberalis, notis, charis & amicis. Notis, ut uicinis, Charis, quos diligis, Amicis ut cognatis. Semper tibi proximus esto. Interdum in illos sis beneficus, in teipsum semper. Et ita amicis sis amicus, ut tibi ipsi sis amicissimus.

LIBER SECVNDVS.

Elluris si forte velis cognos-
 scete cultus,
 Virgiliū legito, quod si ma-
 ge nosse laboras,
 Herbarum vires, Macer tibi
 carmine dicet.

Si Romana cupis & Punica

noscere bella,

Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet,
 Si quid amare libet, vel discere amare legēdo,
 Nasonem petito, sin autem cura tibi hæc est,
 Ut sapiens viuas, audi, quo discere possis.

Per quæ semotum vitij traducitur æuum.
 Ergo ades, & quæ sit sapientia, discere legendo,

*Hec est, ex alijs Poëtis alia licebit cognoscere. Vir-
 gilius in libris Georgicōn docet agriculturam. Macer
 tradit vires herbarum, quanquā alius quispiā fuit hic
 Macer, quàm is quem habemus vulgo. Ni fallor Lue-
 nus narrat Romanorum ciuilia bella, ubi legendum ar-
 bitror ciuica pro punica. Nihil enim de Punicis bella
 scripsisse legitur Lucanus. Ouidius tradit artem ama-
 di, Et in elegijs docet amores. Quod si cupis artē & ri-
 tionem rectē beateq; uiuendi cognoscere, hunc librum
 legito. Is te non vulgares artes, & nugas docebit, sed
 quo pacto vitam exigas semotam, id est, liberam et im-
 munem à vitijs.*

Si potes ignotis etiam prodesse memento,
 Vtilius regno, meritjs acquirere amicos.

Non solum in amicos oportet esse beneficium, uerum ignoti quoq; conciliandi sunt ac deuincendi beneficia, si modo possis prodesse. Vtilius enim est, quam plurimos amicos parare. Meritis. Id est benefactis, quam parare regnum. Regnum enim eripi potest, amici succurrunt eiecto, & firmiores sunt, quos beneficio adiunxeris, quam quos potestate premas.

Mitte arcana Dei, cœlumq; inquirere quid sit, Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.

Iuxta socratis sententiam. Quæ supra nos, nihil ad nos, admonet, ut amisso studio naturalis Philosophiæ, ea curemus, quæ ad uitam humanam pertinent, hoc est, ad mores componendos, & animum malis purgandum adfectibus.

Linqe metû Lethi, nã stultû ē tēpore in omni, Dum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.

Eandem sententiam legis in priori libro. Pro amittis arbitror legendum amittere. Qui mortis metu semper anxius uiuit stultus facit. Primum enim nõ uitat id quod timet, deinde si quid habet hæc uita incunditatis, eam suo uitio perdit.

Iratus de re incerta contendere noli, Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Pyrrhus admonere solitus est tyrones, ne irascerentur, at multo magis oportet cauere iracundiam eos qui disputant. Melius enim iudicat qui uacat ira, contra, ira obstat animi iudicio.

Fac sumptum propere, cum res desiderat ipsa,

Dandum etenim est aliquid, cum tempus postulat aut res.

Equidem opinor promptè legendum, pro propriis sumptibus, qui necessario faciendus est, libenter et prompto facito, ne uidearis grauatim facere. Nam aliquid omnino insumendum est, non passim, sed quoties tempus aut causa postulat, hoc est, in nuptiis, in festis, item in amicis. Planudes longè aliū sensum expressit Græci.

καὶ δ' ἀπάνους ζωμειζωσιμ' ἔντε τὰ πράγματ', ἀπαντῶν,
πρὸς δὲ τὰ πράγματα καιρῶν κατανάσκει δ' ἐόντων.

Sentit enim amplos etiam sumptus faciēdos, ubi res postulat. Ceterū ad res gerendas non temerè insumendum tempus, quòd huius sumptus sit preciosissimus.

Quod nimium ē fugito, paruo gaudere memēto. Tuta magis est puppis, modico quàm flumine ferti.

Humilis fortuna tutior est, quàm excelsa, ut nauis tutior quàm in paruo est flumine, quàm quæ in pelagi fluctibus natat. Quod pudeat socios prudens cælare memēto. Ne plures culpent id, quod tibi displicet uni.

Ne indicaueris amicis, aut ne cōmittas testibus alijs, cuius te facti pudeat, ne plures reprehendāt, si scieris id quod uni tibi displicet, si solus tibi conscius fueris, hoc est, si quis peccas, peccesque absque arbitris. Nec hanc sententiam intellexit Græcus Planudes. Sic enim uertit.

πᾶν ὁ φίλοις σοῖς ἀιχὸς πρὸς ἑσὶν, μάλα κενὸν μὴ μ' ἐψυτᾶν ὅσπερ ὡλῆσαι σε μόνον ἀνιῶ.

*Id est, quod amicis tuis probrum sit allaturum, ual
de occulta, ne in hoc reprehendant plurimi, quod te so
lum cruciat.*

*Non putes paruos homines peccata lucrari,
Temporibus peccata latent, & tēpore patent.*

*Ne putes nocentes lucrari, hoc est, impune auferre
sua peccata, Latent quidem, sed ad tempus, postea pa
tent, id est, manifestantur. Tempus enim & celat &
aperit omnia.*

*Corporis exigui vires contemnere noli,
Consilio pollet, cui vim natura negauit.*

*Noli cōtemnere inimicum, licet sit pusillo corpore.
Nam sēpe quod corporis uiribus detractū est, natura
addit ingenij uiribus. Quamquam hęc sententia latius
patet, nempe hominem non aestimandum proceritate
roboreq; corporis, sed animo potius.*

*Quem scieris non esse parem tibi, tēpore cede,
Victorem à victo superari sēpe videmus.*

*Si senseris tibi rem esse cum potentiore, cede ad tem
pus, & sine penes illum esse uictoriam. Nam incidit
sēpenumero oportunitas, ut mutatis uiribus rerum,
uincat, qui uictus fuerat, & superior sit, qui fuerat in
ferior. Conuenit cum illo. Vir fugiens & denuo pu
gnabit. Quidam stulta pertinacia statim aut uincere
uolunt, aut pessundari.*

Aduersus notum noli contendere verbis,

Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Eandem sententiam & ante legisii. Cum familiari

bus rixandum non est, quod summa discordia solet
nasci ex uerbis leuissimis.

Quid Deus intendat, noli perquirere sorte,
Quid statuatur de te, sine te deliberat ipse.

Nec hanc sententiam recte uertit Planudes, uertit
enim ad hunc modum.

κλιδοσι μὴ ἴχνυε, τί βόλεται εἰς σέ δ' ἑῶρ,
ὅ πῃ γ' ὄξειε σὸ πῶι. Ὁ σέο νόσφι τελέωσι.

Quamquam pro κλιδοσι suspicior legendum κλιδοσιον.
Et tamen aliud est perficere, aliud deliberare, aut sta-
tuere. Verus autem sensus hic est. Nec sacrilegijs ac ma-
lis artibus inquiras, quid de te futurum sit. Quandoquidem
id Deus sciri non uult. Neque enim te in consilium
adhibet, cum aliquid decernit de te, quod si te uellet id
scire, nimirum accerseret te in consilium.

Inuidiam nimio cultu uirare memento,
Que si non laedit, tamen hanc sufferre molestum est.

Et hanc sententiam non recte uertit Planudes. Sic
enim reddidit.

Βασκανίῳ φιλακῆ πᾶσι τὰ μάλις φυλάσσει,
ἢ κίω μὴ βλάπῃσε φέρει γέ μ' ὅσι βαρῆα.

Planudes enim nimio cultu uertit maximo studio.
Porro germanus sensus sic habet. Nec nimio splendore
strepituque uita conflaueris tibi hominum odium. Qui tibi
meti non possunt te laedere, tamen molestum est uiuere
obnoxium odio multorum. At per se iucundum est om-
nibus esse charum, etiam si nihil utilitatis inde capias.
Esto animo forti, cum sis damnatus inique,

Nemo

Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

Ne abijctas animum, si aduersarius uicit te præter ius. Nec enim diu exultabit, sed quòd perperam pronunciauit iudex, id Deus reiudicabit.

Litis præteritæ noli maledicta referre,
Post inimicitias iram meminisse malorum est.

Post reditū in gratiā, nō oportet litis antea facta conuitia refricare, sed obliuisci superiorū iniuriarū. Finis enim similitate debet et irarū esse finis. Secus autem facere malorū est. Græci uocāt *μνησικαχία* uerbo uidelicet infami, præteritorum malorum memoriam.

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse,
Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Te ipsum nec uituperes, nec laudes, utrunq; enim ut detur affectantis inanem gloriam. Nam & qui se uituperat, ob id facere uidetur, ut refellatur ab alijs, & diuersa audiat.

Vtere quaesitis modicè, cum sumptus abundat,
Labitur exiguo, quod partū est tempore lōgo.

Sera in fundo parsimonia. Dum adhuc multum superest, incipe parcius uti, citius enim effluunt parta, quàm colliguntur.

Insipiens esto cum tempus postulat aut res,
Stultitiam simulare loco, prudētia summa est.

Aliquando deponendū est superciliū, & remittenda seueritas, ut in cōuiujs, in lusu, deponenda persona sapientis, sumenda persona stulti, præsertim inter stultos, ac ita stultum agas, ut nō stultus fias. Summa enim
[rudens]

C A T O N I S

prudētia est, seruire tempori. Loco id est, cū est oportunum. Ita Terentius, in loco uero laudo.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento, Crimen auaritiæ, nam sunt contraria fama.

Pugnant inter se luxus & auaritia. Nam alterū est profusi, alterū sordidi, utrūq; uitū iuxta fugiendū est utpote quod foedam pariat famā. Siquidem qui nimis parci sunt, audient κρυμνο πρῆσιαι, id est, cum ini sectores, & σῦκα μέγιστα, id est, ficos diuide, similiaq;. Qui luxu sua profundūt, nepotes & luronones appellantur. Noli tu quædam referenti credere semper, Exigua est tribuenda fides, qui multa loquunt.

Non statim habenda fides his, qui semper aliquid noui rumoris adferunt, deq; aliorū factis nunciant aliquid. Parum enim credendum ijs, qui multa loquūtur, propterea qd̄ huic uitio uanitas soleat esse adiuncta. Quod potu peccas ignoscere tu tibi noli, Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibētis.

Vulgus ita solet excusare sua peccata, uinum in causa fuit, bene potus hoc dixi. Verum tibi ipsi imputa, nō uino quod tuo uitio noxium fuit, non suo.

Consilium arcanum tacito committe sodali, Corporis auxilium medico commite fideli.

In rebus arcanis & tacendis, caue ne quemuis confisaris, sed eum duntaxat, cuius fidem in tacēdo perspectā habeas, ne non solum non opituletur, sed ledat etiā & infamet. Neq; enim corporis uitia cuiuis aperis, sed medico notæ fidei, qui calet & succurrat.

Successus

Successus indignos noli tu ferre molestè,
Indulget fortuna malis, vt lædere possit.

In hoc uersu multi laborant. Quidam s' elidunt in
successus, uerū ut sit tollas, TV dictionem, planè hic su-
peruacuam, nihil superest serupuli. Ne te cruciet pro-
speritas, quæ nonnunquã contigit indignis. Non enim
illis fauet fortuna, sed insidiatur, & illicit, ut postea
grauius lædat.

Prospice qui veniunt, hos casus esse ferendos,
Nam læuius lædit, quicquid præuideris ante.

Quicquid accidere potest homini, id antequã acci-
dat, tecum meditare, ut ne subitum sit, si acciderit. Mi-
nus enim cruciant mala, quæ nõ accidunt inopinanti.
Rebus in aduersis animum submittere noli,
Spē retine, spes vna hominē nec morte relinqt.

Cum fortuna fauit, suscipe te ipsum animi fortitudi-
ne, ac serua rebus secundis, nec abijcias spem quæ sola
nec morientem relinquit. Quamdiu enim anima est,
spes est. Et in pyxide Pandoræ sola spes in labro hæ-
sit. Item Ouidius:

Viuerè spe uidi, qui moriturus erat.

Rem tibi quam noscisc aptam, dimittere noli,
Fronte capillata posthæc occasio calua.

Quoties fortuna offert cōmoditatem aliquã, quæ
tibi sit apta, statim arripe. Nam occasio frontē habet
capillatam, ut ea parte teneri possit, uerum si semel se-
uertit, ab occipitio calua est, ut tū apprehēdi nequeat,
hoc est, oportunitas cum contingit teneri potest, non
redit

C A T O N I S

redit autem cum uoles, si neglexeris. Hic admonendū
illud quod Græci fingunt de Deo cæco, de quo nos co-
piose in prouerbijis.

Quod sequit̃ spectat, q̃d d̃q̃ imminet ante uideo,
illum imitare Deū, qui partem spectat utranq̃.

Ex præteritis futura collige. Ex præteritis bene se-
cūsue gestis consiliū cape, quo pacto futuris occurrat.
Exemplo Iani Dei Romani, quem bifrontem fingebat
antiquitas, quod oporteat prudentem uirū ἡγρόως
ὀπίσσω, id est, à fronte & à tergo, ut inquit Homerus
habere oculos. Illud aut̃ sequitur nos quod præterijt.
Fortior ut ualeas, interdum parciot esto,
Pauca uoluptati debentur, plura saluti.

Vita rationem moderare magis ex salutis ac bone
ualetudinis ratione quàm uoluptatis. Nō enim in mor-
bo tantum oportet ab intemperantia cauere, uerum
etiam cum recte ualemus, parcius utendum est rebus
omnibus, nempe somno, potu, cibo, Venere, lusu, ne in
morbum incidamus. Et si nonnihil dandum est uolupta-
ti, multo plus tamen saluti, qua perdita, pereunt simul
& uoluptates omnes.

Iudiciū populi nunquam contempseris vnus.
Ne nulli placeas, dum uis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini, tñ sapientia
est, nō pugnare solū aduersus uniuersos. Nam frustra
sapit, qui solus sapit, cum omnibus desipere uideatur.
Sit tibi præcipuè, q̃d primum est, cura salutis,
Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris.

LIBER TERTIVS.

75

Ante omnia bonæ ualitudinis rationem habe, ne si tua intemperantia in morbum incideris, postea pudore reiectas culpam in cœli insalubritatem, aut loci, sicuti uulgus solet. Nam pleriq; morbi nobis accidunt ex intemperantiâ uitæ.

Somnia ne cures, nã mēs humana quod optat, Cum vigilat, sperans p̄ somnũ cernit id ipsum. |

Quidam anxie obseruant sua somnia, & ex his de futuris æstimant. Cum somnia dormientium nascantur ex affectibus uigilantium, neq; significant quid sit euenturum, sed quod aliquando cogitaueris, dormienti re presentent.

LIBER TERTIVS.

O C quicunq; uelis carmen cognoscere lector,

Hęc præcepta feres, quę sunt gratisima uitæ.

Instrue præceptis animum, nec discere cesses,

Nam sine doctrina uita est quasi mortis imago.

Cōmoda multa feres, sin autem spreueris illud, Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

Hoc est proœmij loco. Absq; ratione bene uiuendi, uita non est uita, sed simulachrum mortis. Hoc carmen utilissimæ uitæ præcepta tradit, si studeas cognoscere, sin spreueris, te ipsum contempseris, non scriptorem.

Siqui-

C A T O N I S

Siquidem tua res agitur, non illius.

Cum rectè viuas, ne cures verba malorum,
Arbitrij nostri non est, quid quisq; loquatur.

Si male de te loquuntur mali, cū tu nihil facias mali, esto contentus conscientia recte factorum. Nam in te situm est, ut bene agas. Non est in te situm, quomodo de te loquatur hic aut ille.

Productus testis, saluo tamen ante pudore,
Quantumcunq; potes cæ lato crimen amici.

Si citeris testis in crimine amici, cæ labis pro uirili maleficium illius, ita tamen, ut ipse non lædas famam tuam, & tantum silentij dabis amicitie, quantum patitur & fama tua, & testimonij religio.

Sermones blandos, blesosq; vitare memento,
Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi.

Veritatis simplex est oratio, insidiosa est blandiloquentia. Proinde suspecta semp esse debet prudentibus. Segniciem fugito, quæ vitæ ignauia fertur, Nā cū animus languet, cōsumit inertia corpus.

Ignauia & ociosa uita fugienda est Nā torpor animi, corpori quoq; situm & languorem addueit. Animus exercitatio corporis quoq; ualetudini confert.

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut possis animo quemuis sufferre laborem.

Animus serijs negocijs fatigatus, aliquādo relaxandus est honestis ac moderatis uoluptatibus, ut reuincatur gratis uiribus ad ferendos labores sufficiat. Nam, quod caret alterna requie, durable non est.

Alterum

Alterius dictū aut factum, ne carperis vnquā,
 Exemplo simili, ne te derideat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab alijs, si liben-
 ter reprehendas aliorum dicta factaue, tuo exemplo
 et alij in te utentur.

Quæ tibi fors dederit tabulis suprema notato,
 Augendo serua, ne sis quem fama loquatur.

Quod tibi obuenit ex testamento tuorum, id serua,
 ne fias uulgo fabula. (Quæ fors suprema) i. hereditas
 dederit tibi, notato, id est, inscribito, tabulis testamen-
 tarijs. Vel notata) id est, scripta tabulis. Ea augendo
 serua) id est, ita serua ut augeas etiā. Vulgus .n. multa
 dicere solet in νεοπλαστῶς. i. nouas nactas diuitias.

Cum tibi diuitiæ superant in fine senectæ,
 Munificus facito uiuas, non parcus amicis.

Est initium hoc senibus peculiare, ut quo propius ac-
 cedant ad mortem, hoc sint cōtractiores. Superant) id
 est, supersunt & abūdant. In fine senectæ, id est, in ex-
 trema senectute, quam decrepitam uocant. Tum igitur
 dones, sed amicis qui te foueant obsequijs.

Vtile consilium dominus ne despice serui,
 Nullius sensum si prodest, tempseris vnquam.

Propter autoris humilitatem non est contemnenda
 salubris sententia. Nec spectandum est quis dicat, sed
 quid dicatur.

Rebus, & in censu, si non est, quod fuit ante,
 Fac uiuas contentus eò, qd tempora præbent.

Diminuta fortuna tua, nō est utendū eodē splendore

C quo

quo prius, sed contentus eris eo genere uitæ, quod præsens fortuna tibi præbet. Et quod adest, boni consules. Vxorem fuge, ne ducas sub nomine dotis, Nec retinere velis, si cœperit esse molesta.

Fuge id est, caue, ne ducas uxorem dotis causa. Et si duxeris dotatam, ne dotis respectu eam retineas, tibi grauis sit, sed contempta dote repudies. Quamquid id apud Christianos non habet locum.

Multorum discite exemplo, quæ facta sequaris, Quæ fugias, vita est nobis aliena magistra.

Qui discunt suis periculis, quod expediat, magna mercede discunt, sapiens enim ex aliorum uita sumit uivendi consilium. Hoc illi infamiam conflauit, cauebo ne quid simile faciam, hoc illi bene cecit, imitabor.

Quod potes id tentes, opis ne pondere pressus, Succumbat labor, & frustra tentata relinquant.

Prius expende uires tuas, quam aggrediare negotium, ne postea uictus difficultate, turpiter relinquant, quod temere suscepisti.

Quod nosti haud rectè factum, nolito tacere, Ne uideare malos imitari uelle tacendo.

Noli dissimulare, si quid uideris non rectè fieri, uideberis enim probare cum siles. Silentium enim aliquando consensus esse uidetur.

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato, Ipse etiam leges cupiunt, ut iure regantur.

si premeris iniqua lege, hoc est, dura et inhumana, confugias ad iudicis æquitatem. Non enim hoc est con-

tra leges, sed ex mente legū, ut ad æquitatem redigan-
tur & temperentur. Iniqua lex est, cū summo iure con-
tenditur, ueluti si pauper in uincula conieciatur, quòd
nō alat patrem, cū lex dicat. Liberi parētes alant, aut
uinciantur. Aliquando lex durior est, ut terreat, in his
iudex, hoc est, prætor, aut princeps potest succurrere,
Quod merito pateris, patiēter ferre memento,
Cumq; reus tibi sis, ipsum te iudice damna.

Incommodū q, tua culpa tibi accidit, nō imputabis
alijs quàm tibi, & eū tibi sis conscius, damna teipso n,
tuiq; iudex esto, & ea te pœna dignum existimato.
Multa legas facito, perlectis perlege multa,
Nam miranda canunt, sed nō credenda poëtæ.

Multa quidem legas, sed cum iudicio. Nec enim om-
nia uera sunt, quæ legis apud Poëtas. Fortassis pro per
lege, legendum est perline, hoc est, dele & corrige, eti-
amsi Planudes uertit μετέγραφεω.

Inter conuiuas fac sis sermone modestus,
Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

In foro locus est eloquentiæ, in cubiculo silentij, in
conuiuijs alternis ac moderatis sermonibus uti conue-
nit, ijsq; uenustis & amœnis: Quidam dum urbanitatē
adfectant, loquacitate molesti sunt reliquis conuiuijs,
quibus non relinquunt loquendi spacium.

Coniugis iratæ noli tu verba timere,
Nā lachrymæ struit insidias, dū fœmina plorat.

Vxores lachrymas habent in promptu, his expug-
nant uiros, Admonet igitur, ne qd cōmoueamur huius-

C A T O N I S

modi lachrymis. Figūt .n. eas se penumero, quo uiros suos fallant, ueluti cū simulant se cōmoueri & alotypia ut suū adulterū dissimulēt, aut iratas se fingūt ei, qui efflictim amant. Pro noli tu, legendū arbitror nolito.

Vtere quæsitis, sed ne videaris abuti,
Qui tua consumunt, cū deest, aliena sequuntur.

Vtere quæ parasti, non abutere, ne profusis bonis tuis, cogaris uel imprudēter rogare aliena, uel seruiliter ex alieno uiuere, uel periculose furari aliena.

Fac tibi proponas mortē non esse timendam,
Quæ bona si non est, finis tamē illa malorū est.

Mors uel ob hoc timenda non est, quod finis est omnium huius uitæ malorum.

Vxoris linguam, si frugi est, ferre memento,
Nāq; malū est, nil uelle pati, nec posse tacere.

In amicis leuiuscula quædam uitia ferenda sunt, si alioqui probi fuerint, uelut in uxore, si paulo sit loquacior, aut lingue procacioris, ferendum est, si alios qui pudica est & frugi, hoc est, suo fungens officio.

Maximè quod lingue morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is, qui nihil uitij ferre potest in alijs, præsertim cū res facilis sit tacere. Sic enim uxor desinet obgnire, si nihil respōdeas, quæ admodū solitus est Socrates

Dilige non ægra charos pietate parentes,
Nec matrē offendas, dū vis bonus esse parenti.

Pietas, amor & cultus est erga parentes, patriam, Deum, & si quis loco parentum est. Quidam ueluti legibus coacti colunt parentes, non ex animo. Dilige pa-

rentes

LIBER QVARTVS. 98

rentes charos, pietate non agra, id est, non coacta neq;
grauatim, sed prompte & alacriter. Et si quid incide-
rit dissidij inter parentes, ita alteri obsequaris, ut alte-
rum non offendas, sed pietas tua careat omni molestia.

LIBER QVARTVS.

Ecuram quicunq; cupis tra-
ducere vitam,
Nec vitij hærere animum,
quæ moribus obsunt.
Hæc præcepta tibi semper
relegenda memento.
Inuenies aliquid, in quo te

vrare magistro

Et hoc proœmium est quarti libri. Si vis esse liber
ab omnibus vitij, & nullius tibi mali conscius uiuere,
hæc semper habeas præ manibus, in quibus inuenies, in
quo te ipso magistro possis uti, hoc est, ut ipse reges ac
modereris uitam tuam, adiutus his præceptis.

Despice diuitias si vis animo esse beatus,
Quas qui suspiciunt, mendicant semper auari.

Non iubet abijcere diuitias, sed nõ magnificere. Ete-
nim qui has suspiciunt, hoc est, mirantur ac magnifici-
unt, dum non audent uti quæ possidēt, & semper aliqd
accumulant, semper mendicant, hoc est, egeni sunt.

Commoda naturæ, nullo tibi tempore deerunt
Si contentus eo fueris, quod postulat usus.

Si metiaris sumptus usu, hoc est, necessitate, non ama-

C A T O N I S

bitione, neq; uoluptate, nunquam tibi deerunt commo-
ditates natura, quæ paucis contenta est, cum cupidita-
tes immensum desiderent.

Cum sis incautus, nec te ratione gubernes,
Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.

Si res male tibi succedunt, tuapte negligentia, ne
conferas culpam in fortunam, ut illam cæcam appel-
les, cum ipse magis parum prospexeris. Potest accipi
bisariam quæ non est) id est, quæ nulla est. Fingunt
enim mortales hanc Deam, cum nulla sit. Aut quæ nõ
est subaudi cæca.

Dilige denarium, sed parce dilige formam,
Quã nemo sanctus nec honestus captat habere.

Amare pecuniam ad usum, prudentis est, amare ut
forma pascas oculos, auari ac dementis. Denarium uo-
lunt omnes, formam soli mali captant.

Cum fueris locuples, corpus curare memento,
Æger diues habet nũmos, sed nõ habet ipsum

Cum agitur de corporis ualitudine, ne tum parcas
diuitijs tuis. Etenim qui morbo non succurrit, ne minu-
at pecuniam, is habet quidem nummos, at seipsum non
habet, cum malè ualeat. Mauult nummos esse saluos,
quàm seipsum, & illis frui, quàm seipso.

Verbera cum tuleris disces aliquãdo magistri,
Fer patris imperium cum verbis exit in iram.

Vapulasti puer à præceptore, cum disceres literas,
multo magis ferre conuenit, cum pater te uerbis obiur-
gat. Tulisti literatoris tyrannidẽ multo seniore, sen-
748

LIBER QVARTVS.

ras & patris imperium, qui etiam cum irascitur, tamē
à uerberibus temperat.

Res age quæ profunt, rursus vitare memento,
In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

De quibus dubites, ea ne feceris. Age illa ex quibus
certa speratur utilitas. Rursus in quibus falli posses, et in
certū est p̄ futura ne sint an nocitura, ab ijs abstineas.

Quod donare potes, gratis concede roganti,
Nam rectē fecisse bonis in parte lucrorum est.

Dona libenter, si quid potes, nam lucrum est, non
damnum quod contuleris in bonos. Et beneficium dan
do accipit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore,
quod probo uiro benefeceris.

Quod tibi suspectū est, confestim discute quid sit,
Namq; solent primo quæ sunt neglecta nocere.

Quæ suspicionem habet mali, ea noli negligere, sed
statim examina et exquire cuiusmodi sint. Nam in ijs
facile medeberis, si quid mali sit, at neglecta crescunt,
ac maxime lædunt postea. Veluti si suspicaberis amicū
alieniore esse in te animo, noli negligere, quid sibi uelit
sed excute, unde hoc natum sit, & si quid est, statim
occurre nascenti malo.

Cum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est.

Caue ne duplices morbum tuum, unus enim utcumq;
fertur, duo simul ferri nō possunt. Amare dānosa res,
damnosa gula. Quod si pariter utroq; laboras malo, sis
perest ut mox ad ægestatem redigaris. Gulā uocat stu

C A T O N I S

diū exquisitorum ciborum, eamq; dicit uentris amicum
quòd per eam uenter saginatur, res et fama decrescit.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere,
Vnū hominē tibi præcipio plus esse timendum.

Cum tua sponte putas omnes seras esse timendas, meo
præcepto unū animal maxime timebis, nē pe hominē.
Nā nulla belua magis homini nocet, q̄ homo homini.

Cum tibi præualidæ fuerint in corpore vires,
Fac sapias, sic tu poteris uir fortis haberi.

Si natura dedit uires corporis, non statim uir fortis
eris, nisi adiunxeris ingenij uim, hoc est, sapientiā, qua
corporis robore rectē utaris.

Auxilium à notis petito, si fortē laboras,
Nec quisquā melior medicus, q̄ fidus amicus:

Corporis morbos apud medico. Animi morbos apud
fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic uerbis. Aliter si
quid morbi acciderit, magis amicū accersere, q̄ medicū.
Cū sis ipse nocens, moritur cur uictima pro te:
Stultitia est morte alterius sperare salutem.

Veteres credebant expiari scelus cōmissum mactata
pecude, quæ nihil commiserat. Et pro alieno peccato
innocens dabat pœnis, cum is qui peccauit, potius ma-
ctari debuerit, quam uictima. Stultē autem sperabant
alienam mortem sibi saluti fore, cum sua quisq; mala
de suo dependeat, oportet.

Cum tibi vel socium, vel fidum quæris amicū,
Non tibi fortuna est hominis, sed uita petēda.

Amicus quem uelis adiungere, non est æstimandus è
censu,

cenſu, ſed ex moribus. Idem oportet fieri in uxoribus.

*Vtere quæſitis opibus, fuge nomen auari,
Quid tibi diuitiæ proſunt, ſi pauper abundas?*

*Fruſtra paraſti diuitias, ſi partis uti non audeſ, &
inter magnas opes uiuis inops. Nihil enim reſert habere,
ſi quæ habes, nihilo plus tibi proſunt, quàm ea, quæ
non habes.*

*Si famam ſeruare cupis, dum uiuis honeſtam,
Fac fugias animo, quæ ſunt mala gaudia vitæ.*

*Si cupis honeſtam tueri famam, noli amare uoluptates
inhoneſtas, nempe gulæ, libidinis, & ſimilium.*

*Cum ſapias animo, noli irridere ſenectam,
Nam quicumq; ſenex, ſenſus puerilis in illo eſt.*

*Cum per ætatem uigeat, ingeniū tuū, & animi uis,
noli deridere ſenectutem, quæ minus animo ualeat. Deſt
piſcit enim omnis ſenex, & ad puerilē ſtultitiā redit.
Ætatis igitur uitium ferendum, non irridendum eſt.
Diſce aliquid, nam cum ſubito fortuna recedit,
Ars remanet, vitamq; hominis nō deſerit vnq;.*

*Opes ſæpenumero ſubito fortuna eripit homini, ue
luti incendio, furto, bello, naufragio, uerum ars eripi
nō poteſt. Hæc itaq; certiffima poſſeſſio eſt, quæ ſem
per & ubiq; te poſſit alere.*

*Perspiciate cuncta tacitus, qd quisq; loquatur,
Sermo hominū mores, & celat, & indicat idem.*

*Nulla res magis arguit & aperit uitam & ingeniū
hominis, quàm illius oratio. Hoc eſt certiffimum animi
ſpeculum. Igitur ſi uis hominem cuiuſmodi ſit cogno-*

Scere, perpende tecum, qualis sit illius oratio. *Seruo* in
dicat mores hominis, si loquatur ex animo, & calet
idem, si uel taceas, uel dissimulauer loquaris.

Exerce studium, quamuis perceperis artem,
Et cura ingenium, sic & manus adiuuat usum.

Ut euanescent disciplina, nisi exercitatione confirmet,
sic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.

Multum ne cures ventura tempora fati,

Non timet is mortem, qui scit cōtemnere uitā.

Si uis liber esse à metu mortis, discite uitam non mag
nifacere. Et quemadmodum eleganter docet Aristote
les, nullius rei iucunda finitio est, nisi quam aliquo mo
do contempseris.

Discite sed à doctis, indoctos ipse doceto,

Propaganda etenim rerum doctrina bonage.

Discite nō à quouis, sed ab his q possunt docere. Rur
sum qd' ab alijs didiceris, id alijs imperti. Utiliū enim
rerū scientia nō est premia, sed per manus tradēda.

Hoc bibe quod possis, si tu vis uiuere sanus,

Morbi causa mali ē homini quādoq; voluptas,

Ne biberis supra uires, breuis enim illa uiuendi uo
luptas, se penumero conciliat homini molestum & diu
turnum morbum.

Laudaris quodcunq; palam qdcunq; probaris,

Hoc uide, ne rursus leuitatis crimine damnes.

Leuis & inconstans uideris, si qd' aliquando coram
multis laudaris, idem postea damnes. Quod si mutasti
sententiam, fac sileas. Fortasse pro uide, legendum est,
fuge

fuge. Crimine id est, suspitione & cum uituperio.
Tranquillis rebus quæ sunt aduersa caueto,
Rursum in aduersis melius sperare memento.

Ne securus sis cum fortuna trāquilla est, sed tempo-
statem caue. Rursum cum fortuna sæuit, animum susti-
ne spe melioris fortunæ, quæ successura sit. In secundis
rebus timenda sunt aduersa, ne sis supinus. In aduersis
speranda sunt letiora, ne deficias animo.

Discere ne cesses, cura sapientia crescit,
Rara datur longo prudentia temporis usu.

Iuxta Solonis sententiam. Oporter senescere semper
aliquid addiscentes. Nam rara hoc est, singularis, &
eximia prudentia, contingit longo usu, id est, diutina
experientia atatis. Quanquam mihi magis probatur
hic ut sit sensus. Semper discere, studio crescit sapientia.
Nam pauci sunt qui prudentes euadūt experientia re-
rum, uel quia paucis cōtingit diu uluere, uel quia com-
plures stulticiam non exuunt hac uia. Certissima ac
breuissima ad sapientiam uia est doctrina.

Parce laudato, nam quem tu sæpe probaris,
Vna dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Ne laudes amicum effusus, cuius non feceris pericu-
lū, siquidem ille sæpius abs re laudatus, uno aliquo die
declarabit alium fuisse se, quàm tu prædicaueris.

Ne pudeat, quæ nescieris, te uelle doceri,
Scire aliqd laus est, pudor est nil discere uelle.

Quidam stulto quodam pudor malunt semper ne-
scire, quàm semel discere, cum scire pulchrum sit, &
pudens

C A T O N I S

pudendum nihil uelle discere. Ergo honestum uelle.
 Cū Venere & Bachelis est, & innēta voluptas,
 Quod lautū est animo cōplectere, sed fugelites.
 Excerpe quod inest boni, fuge quod adiunctum est
 mali. Exhilarat potatio, discunt curas, utere hac com-
 moditate, sed rursus ebrietas incitat ad iurgia, hoc ca-
 ue. Item Venus delectat, sed habet sua iurgia. Ama igitur
 absq; dissidijs.

Demissos animo ac tacitos uitare memento,
 Qua flumē placidū est, forsā latet altius vnda.

*Tristes ac tacitos uita, uidetur enim aliquid magni
 mali moliri, quemadmodum cauendum est flumen ea
 parte, qua tranquillum est. Nā illud profundissimum
 esse solet. Ita Caesar magis metuebat Brutum & Cras-
 sum, pallidos & tacitos, quā Antonium ebrium.*

*Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum,
 Alterius specta, quo sis discrimine peior.*

*Quoties cadet te tue fortis, confer eam eum alio-
 rum fortuna, & uidebis te nihilo peiorem, hoc est, in-
 felicitem multis.*

*Quod potes id tenta, nam littus capere remis,
 Tutius est multo, quā velum tendere in altū.*

*Aggredere tuta magis, quā magna. Tutius enim
 nauigare iuxta littus, & remis uti, quā passis uelis
 periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus fauent uen-
 ti fortune.*

*Contra hominē iustū, prauē contendere noli,
 Semper enim Deus iniustas uiscitur iras.*

Noli prauè, hoc est, malitiosè, & data opera, ac peruerse, contendere cum homine iusto. Nam Deus nūquam hoc relinquit inultum.

Ereptis opibus noli gaudere mœrendo,
Sed gaude potius, tibi si contingat habere.

Si diuitiæ contingunt gaude, si ereptæ fuerint, noli te cruciare, sed tunc utere philosophia. Neq; enim tantum boni habent, ut sit admodum dolendū si perierint, neq; rursum tantum mali, ut non sint libenter accipiendæ, si forte contigerint.

Est iactura grauis, quæ sunt amittere damnis,
Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicū.

Si uerbulo ledat amicus, ferendum est. At damna rerum nemo potest æquo animo ferre. In his igitur cauendum, ne ledamus amicū.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ,
Quocunq; ingrederis sequitur mors, corporis umbra.

Nemo potest sibi longæuitatē promittere, cū mors hominem quocunq; eat nō aliter insequatur, quā umbra corpus. Fortasse legendum, corpus ut umbra.

Thure Deum placare vitulū sine crescat aratro,
Ne credas placare Deum, dum cæde litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergo thure litan dum est illi, hoc est, re innoxia & minimi sumptus. Ac hodie pleriq; Christianorū, licet apud hos sublatus sit mos immolandi pecudes, tamen Deū ac diuos sibi tantum deuinctos esse putant, si eis gemmas, aurum, argentum,

gentum, ac serica suspēderint uel ostentanda tantum,
uel in luxum paucorum uertenda, immemores, hoc
semper à sanctis fuisse contempta, & si forte oblige-
rint, in egentium usus fuisse effusa.

Cede locum læsus fortunæ, cede potenti,

Cedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Qui nem habet cum proceribus, quoniam prodesse
possunt in multis, necesse est, ut aliquando musitet
iurias, id est, tacitus ferat. Ledunt enim aliquando po-
tentes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens
illis debet credere, ut postea per illos suis prodesse pos-
sit. Nam si resistens reddiderit eos hostes, nec sibi, nec
suis prodesse poterit.

Cum quid peccaris, castiga teipse subinde,

Vulnera dū sanas, dolor est medicina doloris.

Vbi senseris te alicubi peccasse, statim pœnas sumis
de teipso, & noli tibi ignoscere. Teipsum obiurga, si
bijijsi laboris aliquid indicito. Nā ut sanandis uulneri-
bus, dolor dolore sanatur, siquidē ne doleat uulnus, in-
fundis acria, quæ mordēt. Sic ista reprehensio tamen
amara est, tamen medetur uitio animi.

Damnaris nunq̄ post longū tempus amicum,

Mutauit mores, sed pignora primo memento.

Si is, cū quo tibi fuit diutina cōsuetudo, forte muta-
tis morib. alius esse cœpit, hoc debes tribuere ueteri
cōsuetudini, ne uitupes eū, etiā si nō est dignus q̄ ametur.

Gratior officijs quo sis mage charior esto,

Ne nomen subeas, quod dicitur officiperda.

Ut sis charus omnibus. Esto gratus officijs. Id est, beneficijs & benemeritis. Inuisum enim apud omnes est nomē officiperdæ. Sic enim uocant eum, in quo collocatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atq; id quod confertur in ingratum.

Suspectus, caueas ne sis miser omnibus horis, Nam timidis & suspectis aprilsima mors est.

Qui sibi fingit piculū, is nunq̄ nō miser uiuit. Nihil igitur huic aptius, q̄ mors, quemadmodū nō potest iu- eū dē uiuere. Suspectus hic accipit actiue p̄ suspicioso. Cum fueris seruos proprios mercatus in ulus, Et famulos dicas, homines tamē esse memēto.

Sic utere seruis tuis, licet empticijs, ut memineris ho- mines esse non pecudes. Quod empti sunt, fortunæ su- it. quod homines sunt, in hoc tibi sunt pares.

Quam primū rapienda tibi est occasio prima, Ne rursus quæras, quæ iam neglexeris ante.

Occasio quam ante dixit frontem habere capillatā statim est arripienda, ne si se subduxerit, frustra quæ- ras postea quæ prius contempseras.

Morte repentina noli gaudere malorum,

Felices obeunt, quorum sine crimine vita est.

Si mali subito moriantur, dolendū magis est q̄ gau- dendū. Gaudēdū potius in morte honorū, quorū mors felix est, ut sic ut uertit Planudes, tametsi malus autor: si uideris malos subito tolli, noli gaudere. Contigit idē bonis uiris & innocentibus, ut intelligas hoc casu acci- dere, non uindicta numinis, Versus ipsius adscribam.

C A T O N I S

μη ὡς χεῖρα κείνων θανάτοις εἶλετο Ἰσραηλινούς
 ὅτι καὶ ἐσθλοὶ θνήσκουσιν ὡς β' & ἄμμος & ἀχρῆς
 Hæc indicauit, nō ut insecter Planud, sed ut nobis Graeci uicissim ignoscāt, sicubi labimur in pegrina lingua.
 Cum coniunx tibi sit, nec res, & fama labores,
 Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris uxorem, quæ laboret fama, hoc est, de qua homines malè loquātur. Ducas id est, existimes, nomen amici uitandū esse, utpote inimicū fame tuæ, uideberis enim prostituere uxorem hoc pratextu & hoc nomine diuites pauperum uxores captant.
 Cum tibi contingat studio cognoscere multa,
 Fac discas multa, vites nescire doceri.

Quo plura didiceris, hoc plura stude cognoscere, ne uidearis indocilis ullius rei.

Miraris uerbis nudis me scribere versus,
 Hos breuitas sensus fecit coniungere binos.

Sententia nudis uerbis explicanda est. Melius enim meminimus quæ breuia sunt. Idcirco nudis uerbis singula præcepta, singulis distichis complecti uoluit, ut apertior esset & breuior.

FINIS Erasmo castigatore & interprete.

DICTA SAPIENTVM E GRAECIS
 ut habebantur à nescio quo Græculo utcunq;
 collecta. Erasmo interprete.

PERIANDRI CORINTHII.

Omnis

164

DICTA SAPIENTVM.

Omnibus placeto. Bona res quies.
 Periculosa temeritas.
 Sēper uoluptates sunt mortales, honores autē immort.
 Amicis aduersa fortuna utentibus idem esto.
 Lucrum turpe, res pessima.
 Quicquid promiseris facito.
 Infortunium tuū celato, ne uoluptate afficias inimicos
 Veritati adhæreto. Age quæ iusta sunt.
 Violentiam oderis. Principibus cede.
 Voluptati tempera. A iureiurando abstine.
 Pietatem sectare. Laudato honesta.
 A uitijs abstine. Beneficium repende.
 Supplicibus misericors esto. Liberos insitue.
 Sapientum utere consuetudine. Litem oderis.
 Bonos in precio habeto. Audi quæ ad te pertinent.
 Probrum fugito. Responde in tempore.
 Ea facito, quorum non possit pœnitere.
 Ne cui inuideas. Oculis moderare.
 Quod iustum est imitare.
 Benemeritos honora. Spes foue.
 Calumniam oderis. Affabilis esto.
 Cū erraris, muta consiliū Diutinam amicitiam custodi
 Omnibus teipsum præbe. Concordiam sectare.
 Magistratus metue. Ne loquaris ad gratiam.
 Ne tempori credideris. Teipsum ne negligas.
 Seniozem reuerere. Mortem oppete pro patria.
 Ne quauis de re doleas. Ex ingenuis liberos crea.
 Sperato tanquā mortalis. Parcito tanquā immortalis.

D Ne

D I C T A

Ne efferaris gloria.	Arcanum celsa.
Cede magnis.	Oportunitatem expectato.
Mortalia cogita.	Largire cum utilitate.
Nè prior iniuriã facias.	Dolorem fuge.
Mortuum ne rideto.	Amicis utere.
Consule inculpate.	Delecta amicos.

EIVSDEM PERIANDRI EX AVSONIO, carmine Phalecio. Atq; in his extrema sententia semper est gemma, & disticho comprehenditur.

Nunquam discrepat utile à decoro.

Id est, nihil utile, quod non est honestum.

Plus est sollicitus, magis beatus.

Id est, quo quisq; ditior, hoc magis sollicitus uiuit.

Mortem optare malum, timere peius.

Miser est, qui tædio uitæ mortem optat, sed miserior qui semper timet mortem.

Faxis, vt libeat, quod est necesse.

Quod necesse est facere, fac ut libenter facias.

Multis terribilis, caueto multos.

Quem multi timent, is multos timeat necesse est.

Si fortuna iuuat, cauero tolli.

Ne extollaris fortuna prosperitate.

Si fortuna tonat, cauero mergi.

In rebus aduersis ne frangaris animo.

BIANTIS E GRAECA
collectione,

In speculo teipsum contemplare, & si formosus apparebis, age quæ deceant formam. Sin deformis, quod in facie non est, id morum pensato pulchritudine. De numine ne male loquare, quid sit autem ausculta. Audito multa. Loquere pauca. Prius intellige, & deinde ad opus accede. Ne ob diuitias laudaris uirum indignum. Persuasione cape, nõ ui. Compara in adulescentia quidem modestiam, in senectute uero sapientiam.

EIVSDEM EX AVSONIO CAR-
mine Heroico.

Quæ nam summa bonitatis: quæ sibi conscia recta

Id est, quid optimum? Animus bene sibi conscius.

Pernicies homini quæ maxima? solus homo alteri.

Id est, homini maxima pernicietas est ab homine.

Quis diues? qui nil cupiat, quis pauper? avarus.

Diues est, qui non multa possidet, sed qui sua sorte contentus est. Avarus omnis pauper est, qui quod habet, non habet.

Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.

Mulier etiam indotata, satis dotata est, si casta est.

Quæ casta est? de qua fama mentiri veretur.

Casta non est, de qua fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? cum possit nolle nocere.

Proprium prudentis est, etiam cum possit, nolle tamen ulcisci.

Quid stulti proprium? nõ posse, & velle nocere.

Malus etiam cum non possit, optat tamen ledere.

D I C T A

PYTACI MYTILENAEI

ex Græco.

Quæ facturus es, ea ne prædixeris, frustratus enim ri-
deberis. Depositum redde.

A familiaribus in minutis rebus læsus, feras.

Amico ne maledixeris. Inimicum ne putes amicū.

Vxori dominare.

Quæ feceris parentibus eadem à liberis expecta.

Desidiosus ne esto. Inter amicos ne fueris iudex.

Ne contende cum parentibus, etiamsi iusta dixeris.

Ne geras imperium, priusquam parere didiceris.

Infortunatum ne irriseris.

Ne lingua præcurrat mentem.

Quæ fieri non possunt, caue concupiscas.

Ne festina loqui. Legibus pare.

Nosce te ipsum. Ne quid nimis.

Ante omnia uenerare numen.

Parentes reuerere. Audito libenter.

Voluptatem coërce. Inimicitiam solue.

Vxorem ducito ex æqualibus, ne si ex dilioribus duxeris,
dominos tibi pares non affines.

EIVSDEM EX AVSONIO CARMINE
ne Iambico Trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.

Eiusdem est artis rectè tacere, & rectè loqui.

Bono probari malo, quàm multis malis.

Non refert, quàm multi laudent te, sed quales. Nam
ab improbis laudari, uituperari est.

Demens

Demens superbis inuidet felicibus.

Stultitia est cruciari felicitate malorum, quasi in
uulgaribus bonis sit sita felicitas.

Demens dolorem ridet infelicitum.

Aequè stultum est gaudere calamitate malorum,
quasi non & ante fuerint infelices.

Pareto legi, quisquis legem sanxeris.

Quod alijs præscripseris, ipse seruato.

Plures amicos re secunda compares.

Prospera fortuna conciliat multos amicos.

Paucos amicos rebus aduersis probes.

Sed reflante fortuna pauci manent, sed sinceri.

CLEOBVLI LYNDII.

Ne sis unquam elatus. Domus curam age. (di.

Libros euolue. Liberos tibi charissimos eru

Iustè iudicato. Bonis benefacito.

A maledicètia tēperato. Suspicionem abijcito.

Parentes patientia uince. Beneficij accepti memento.

Inferiorem ne reijcias. Aliena ne concupiscas.

Ne teipsum præcipites in discrimen.

Res amici diligas, & perinde serues, ut tuas.

Quod oderis, alteri ne feceris.

Ne cui miniteris, est enim muliebre.

Citius ad infortunatos amicos, quàm fortunatos pro-

Lapis auri index, aurum hominum. (fisciscere.

Voto nihil preciosius.

Mendax calumnia uitam corrumpit.

Mendaces odit quisquis prudens ac sapiens.

D I C T A

EIVSDEM EX AVSONIO CAR-
mine Aselepiadeo.

Quanto plus liceat, tam libeat minus.

Quo potentior es, hoc magis caue, ne quid peccet.
Et quo plus tibi permittunt homines ob principatum,
hoc ipse minus permittas tibi.

Fortunæ inuidia est, immeritus miser.

Cum bonis male est, fortunæ imputatur, cum ea se
pe magnatum sit culpa.

Felix criminibus nullus erit dñi.

Felicitas malo parta, non est diuturna.

Ignoscas alijs multa, nihil tibi.

In alios lenis esto, in teipsum seuerus.

Parcit quisq; bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos uiros tradit in manus bonorū, is seruat,
non perdit, quos prodit. Quamquam suspicor legendū

Parcit quisq; bonis, perdere uult malos, ut sit sensus.

Qui malos ac nocētes afficit supplicio, is miseretur bo-
norū & innocentium, quos ab horum uiolētia liberat.

Maiorum meritis, gloria non datur.

Laus parentum non tribuitur posteris.

Turpis sæpe datur fortuna minoribus.

At probra parentum sæpe obijciuntur liberis.

CHILONIS LACEDAEMONII.

Noſce teipſum.

Ne cui inuideas mortalium.

Temperantiam exerce.

Turpia fuge

Tempori pare.

Iuſte rem para.

Multitudini place.

Sapientia utere.

Moribus

S A P I E N T I V M.

107

Moribus probatus esto. Ne quid suspiceris.
Oderis calumnias. Ne fueris onerosus.

EIVSDEM EX AVSONIO CARMINE
ne Choriambico, ex Choriambis tribus
& Amphibracho.

Nolo minor me metuat, despiciatq; maior.

Sic est moderanda vitæ ratio, ut ne inferioribus sis
formidini, quod est tyrannicum, nec superioribus con-
temptui, quod est abiectæ fortunæ.

Vive memor mortis, immemor vt sis salutis.

Sic fuge turpia, quasi hodie moriturus. Sic cura ho-
nesta studia, quasi semper victurus. Quando hic uersus
deprauatus est, suspicor ita legendū. Vive memor mor-
tis, ut sis & memor salutis.

Tristitia cuncta exuperans, aut animo, aut amico.

In rebus aduersis, aut amici cōsuetudine falle mor-
rorem, aut animo te sustine.

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.

Benefacta tua prædicent alij.

Grata senectus homini, quæ parilis iuuentæ.

Florida senectus, similima est adolescentiæ.

Illa iuuentus grauior, quæ similis senectæ.

Morosa iuuentus, similima est senectuti.

SOLONIS ATHENIENSIS

ex Græco.

Deum cole.

Parentes reuerere.

Amicis succurre.

Nemini inuideto.

D 4

Veritas

D I C T A

Veritatem sustineto. Ne iurato.
 Legibus pareto. Cogita quod iustum est.
 Iracundiæ moderare. Virtutem laudato.
 Malos odio prosequere.

EIVSDEM EX AVSONIO

carminum Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cū peracta sunt.
 Nemo beatus, nisi qui feliciter obierit diem.
 Par pari iugato cōiunx. disidet qđ impar est.
 Firmissima est amicitia, quæ inter pares coijt.
 Non erunt honores vsquam fortuiti muneris.
 Honos uerus uirtutis est premiū, nō munus fortune
 Clā coarguas propinquū, sed palā laudaueris.
 Amicum laudato palām, sed errantē occultē corripit.
 Pulchrius multo parari, quā creati nobilem.
 Clarior est nobilitas, quā ipse tuis uirtutibus tibi
 parari, quā quæ ex maiorum imaginibus contigit.
 Certa si decreta fors est, quid cauere proderit?
 si fatum uitari non potest, quid prodest præcisse?
 Siue sunt incerta cuncta, quid timere cōuenit?
 Sin incertum, stultum est timere, quod an euentu-
 rum sit nescias.

THALETIS MILESII

ex Græco.

Principem honora. Amicos probato.
 Similis tui sis. Nemini promittito.
 Quod adest boni cōsulito. A uirijs abstineto.
 Gloriam sectare, Vitæ curam age.

Pacem

S A P I E N T V M. 108

*Pacem dilige. Laudatus esto apud omnes.
Sufurronem ex adibus eijsce.*

EX AVSONIO, VERSV

Pentametro.

Turpè quid ausurus, tu sine teste time.

*Quod apud alium puderet facere, ne solus quidem
ausis facere, ueluti teipso teste.*

Vita perit, gloria non moritur,

Quod facturus eris, dicere iustuleris.

Sile si quid est in animo facere, ne quis impediat.

Crux est, si metuas vincere quod nequeas.

*Auget sibi molestiã, qui timet quod uitari nõ potest
Cum verè obiurgas, sic inimice uiuas.*

*Præstat uerè carpi ab inimico, quàm falso laudari
ab amico.*

Nil nimium, satis est, ne sit & hoc nimium.

*Ne quid nimis. Nam modus omnibus in rebus est
optimus.*

SE Q V V N T V R M I M I P V B L I A N I

*ab Erasmo primum castigati & elucidati, nunc
etiã à mendis aliquot repurgati.*

ERASMV S R O T E R O D A M V S

Lectori salutem.

IN hos deprauatissimè scriptos reperi cõmentario
los longè prodigiosiores, quàm in Catonè, qui neq;
cælum, neq; terram attingerent, & tamen accu-
tissimè depictos, ceu rem sacram. O sæculum illud in se

lix. Sunt pleriq; Senarij Iambici, si quod diuersum genus incidit, annotabimus. Caterum qui scire uolet, à quàm portentosis mendis hos Mimos uindicauerimus, is conferat cum ijs, quos ante nostram editionem habebant uulgari codices. Valet lector, & fruere.

Alienum est omne, quicquid optando euenit.

Sensus est, id quod nostro studio paratur, uerè nostrum est, quod uotis cõttingit, alienum est, nempe quod fortuna possit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alij futuri sunt in te.

Animus uereri qui scit, scit tuto aggredi.

Qui intelligit periculum, is nouit cauere periculũ. Temeritas autem periculose rem aggreditur, quia nescit timere.

Auxilia humilia, firma consensus facit.

Concordia fortia facit, setiam quæ sunt imbecilla, contra, discordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.

Nobis in manu est, non incipere amare, ubi ceperis, iam illi seruus es, nec potes excutere, cum uelis.

Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium.

Mulier nimis est uehemens in utrãq; partẽ, animal, affectibus obnoxium. Quãq; huiusmodi uiros, etiã nõ paucos reperias, nimis in utrãq; partem uehementes.

Ad tristem partem, strenua suspicio.

Qui parum sunt felices, magis laborat suspitione. Vel sic: Suspicio plerunq; uergit in partẽ deteriorem.

Strenua

Strenua hic citam ac propensam significat.

Ames parentem si æquus est, si aliter, feras.

Bonum parentem ama, difficilem tolera, uel ob hoc quia pater est. Aequus dixit pro comodo & humano.

Aspicere oportet, quod possis deperdere.

Serua quod nolis perire. Oculus autem, hoc est, presentia domini optimus rei custos.

Amici vitia si feras, facis tua.

Tibi imputabitur, quicquid peccat amicus, cum nõ admones.

Aliena homini ingenuo acerba est seruitus.

Durum est seruire ei, qui liber sit natus.

Absentem lædit, qui cum ebrio litigat.

Mens enim ebrij non adest, cum qua loquendum est Itaq; perinde est ac si non adesset ipse.

Amans iratus, multa mentitur sibi.

Multa enim constituit in animo, quæ non præstat postea. Ego ne illum? quæ me? quæ illum?

Auarus ipse miseræ causa est suæ.

Nam sua sponte & uolens pauper est.

Amans quid cupiat scit, quid sapiat, non videt

Amans sine iudicio cupit, nec expendit salubre sit an perniciosum, id quod cupit.

Amans quod suspicatur, vigilans somniat.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt, & inani spe sibi blandiuntur.

Ad calamitatem, quilibet rumor valet.

Tristitia facile sparguntur in uulgus, quæ recta sunt & honesta

Et honesta uix creduntur.

Amor extorqueri non potest, elabi potest.

Amor non potest subito uiq; expelli, sed paulatim potest elabi.

Ab amante lachrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lachrymis placatur.

Apertè cum est mala mulier, tū demū est bona.

Fucatum & fraudulentum est animal mulier, eoque minime noxia, cum palam est mala. Indicat hic nullam esse bonam.

Auarum faciliè capias, si non sis idem.

Auarum non potest ferre auarus, uel faciliè fallere auarum, nisi sis idem qd' ille est, id est, auarus & ipse.

Amare & sapere vix Deo conceditur.

Non est eiusdem amare, & sanæ mentis esse.

Auarus nisi cum moritur, nihil rectè facit.

Etenim cum moritur, tum demum permittit alios suis opibus frui.

Astutè dum celatur, se ætas indicat.

Senectus celari non potest. Nisi forte sic legendum est, Astu crimen celatur, ætas indicat. Tempus enim aperit omnia.

Auarus damno potius, quàm sapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum, sed is qui magnificat pecuniam.

Auaro quid mali optes: ni, vt uiuat diu.

Propterea quòd miserrime uiuat. Summum igitur malum optat, qui optat diutnam uitam.

Animo dolenti nil oportet credere.

Quamdiu doles, ne quid tibi ipsi fidas. Nihil enim sani suadet dolor. Expecta donec residat ægritudo, tum statue quæ uelis loqui, aut facere.

Alienum nobis, nostrum plus alijs placet.

Sua quæquenquam sortis pœnitet. Aliena miratur uerba duntaxat. Cæterum si ad rem uentum sit, pauci uelint cum alijs commutare.

Amari iuueni fructus est, crimen seni.

Amor uoluptas est in iuuenes scelus in sene, nõ uolunt.

Ænus cum ludat, morti delicias facit. (ptas.)

Anum uicinam morti, non decet lusus, uidetur enim mortem delectare uelle.

Amoris vulnus idem qui sanat, facit.

Desiderij uulnus sanat idem qui fecit, si sui copiam faciat. Allusit autem ad Telephi fabulam.

Ad pœnitendum properat cito qui iudicat.

Ne statim pronuncies, nam præcipitati iudicij sæpe pœnitet.

Amicos res optimæ parant, aduersæ probant.

Et hoc carmen deprauatum est forte sic legendum.

Amicum res optimæ parant, tristes probant.

Secunda fortuna conciliat amicos, aduersa explorat, ficti sint an ueri.

Aleator quãto in arte est melior tãto est negor.

Hoc est carmen Trochaicum. In mala re quo magis excellis, tanto sceleratior es, ueluti miles, quo melior est, hoc uir nequior.

Arcum

Arcum intensio frangit, animum remissio.

Arcus frangitur, si nimium tendas. Animi uires au-
gentur exercitatione, ocio franguntur.

Bis est gratum, quod opus est, vltro si offeras.

Beneficium precibus extortum, magnā gratie par-
tem perdidit. Quod vltro oblatum est, id bis gratum.

Beneficium dare qui nescit, iniuste petit.

Non debet uti beneficijs aliorum, qui ipse nemini
benefacit.

Bonum est, fugienda aspicere alieno in malo.

Item Plautus, feliciter sapit, qui alieno periculo sus-
cipit. Quid tibi sit fugiendum, id discas non tuo malo,
sed ex aliorum malis exemplum sumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

Felicius est dare quā accipere, perdit enim liber-
tatem quisquis utitur alterius beneficio.

Bona nemini hora est, vt non alicui sit mala.

Nulla fortuna secunda est, quae non alterius mala
contingat.

Bis enim mori est, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem equiore animo ferūt homines,
addictam grauius.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere.

Ingratis nemo plura committit. Quos experimus
gratos, in hos maiora conferimus.

Bis peccas, cū peccanti obsequiū accōmodas.

Nā & illū adiuuas, & te eiusdē malefacti reū facit.
Bonus animus leſus grauius multò irascitur.

Lenis animus cū incādescit, uehemētius cōmouetur.
 Bona mors ē homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miseris mors est optanda quoq; , ut quæ finem ad-
 ferat malorum.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Hunc uersum nominatim citat. Aulus Gellius inter
 Mimos Publianos.

Blanditia, non imperio fit dulcis Venus.

Iucundum est, cum ex animo quis red amatur, non
 eum extorquetur mulieris obsequium.

Bonus animus nunquam erranti obsequium
 accommodat.

Qui probus est, ipse nunquam alteri peccanti as-
 sentitur.

Beneficium se dedisse qui dicit, petit.

Cōmemoratio beneficij dati, est reposcētis gratiam.

Coniunctio animi, maxima est cognatio.

Arctius alligat mutua beneuolentia, quā affinitas
 sanguinis. Forte uersus hic ita legendus est.

Beneuolus animus maxima cognatio est.

Nam & hoc modo carmen constat, & in hac litera
 nempe B reperiēbatur.

Beneficium sæpe dare, docere est reddere.

Qui sepius bene meretur de aliquo, is prouocat ad
 gratitudinem, quadam pertinacia benefaciendi.

Bonitatis uerba imitari, maior malitia est.

Qui malus est & bene loquitur, is plus q̄ malus est.

Bona opinio homini tutior pecunia est.

Tutius

Tutius est habere bonam famam, quam diuitias.
 Bonum tamen si supprimitur, non extinguitur.
 Veritas & iustitia premi potest ad tempus, sed
 emergit postea.

Bis vincit, qui se vincit in victoria.

Qui moderate utitur uictoria, bis uincit, primum
 hostem, deinde animum.

Benignus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat ut rogetur, sed ultro
 querit occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Magis dolet nobis calamitas, cuius ipsi ministrant
 occasione. Veluti si quis hominem euehat ad ma-
 gistratum, à quo postea subuertatur.

Bene dormit, qui non sentit quam male dormiat.

Cum abest sensus malus, nihil est mali. Velut si quis
 alto somno obrutus, non sentit incommoditatem strati.

Bonorum crimen est officiosus miser.

Si calamitosus est, qui rectè uiuit, hoc imputetur
 uirtuti, cui dicunt aduersari fortunam.

Bona fama in tenebris proprium splendorem
 obtinet.

Deus rectè factorum non potest obscurari. Lucet
 enim in ipso pectore, si non respondet opinio populi.

Bene cogitata si excidunt, non occidunt.

Quod rectè proposueris, etiam si ad tempus excidit
 animo, tamen non omnino perit.

Bene perdit nummos, iudici cum dat nocens.

Qui corrumpit iudicem pecunia, cum sit nocēs, perdit eam, sed suo bono. Proinde bene perdit.

Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.

Fit iniuria bonis, cū impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri sunt, si liceat impunè malos esse. Bono iustitiæ, proxima est seueritas.

Seueritas enim est iustitia rigidior, & exactior, uergens tamen ad inclementiam.

Bonum apud uirum cito moritur iracundia.

Apud malos uiros ira tardissimè senescit, apud bonos cito.

Bona turpitudine est, quæ periculum indicat.

Aut sic, quæ periculum uindicat. Satius est pudere quàm pigere. Pudor utilis est, per què arcemur ab his, quæ periculose fecerimus.

Bona comparat præsidia misericordia.

In alios misericors meretur, ut in se fauentes sint alij, si quid inciderit.

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Vilescit quod consuetū esse coeperit. Bonis rebus nihil debet esse charius. Charū est autem, quod rarū est. Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, nō homini. Et tuo beneficio bonus in ceteros omnes utitur.

Crudelis in re aduersa est obiurgatio.

Consolandus est amicus, non obiurgandus in rebus afflictis.

Cauendi, nulla est dimittenda occasio.

E

Nunquam

Nunquã satis caueris. Aliquando nocendi est omi-
tenda occasio, cauendi nunquam.

Cui semper dederis, vbi neges, rapere imperas.

Qui assueuerit semper accipere, is putat iam sibi de-
beri qd' datur, adeo si negaris, paratus sit eripere ut.
Hoc ad principes peculiariter attinet.

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Aegroti intemperantia facit, ut medicus cogatur ad
duriora remedia descendere, nempe sectione, aut usi-
onem & similia.

Cuius mortem amici expectant, vitam oderunt.

Eius uita sit inuisa oportet, cuius amici mortem o-
ptant.

Cum inimico nemo in gratiam cito redit.

Non est statim fidendum inimico. Facile dissoluitur
benevolentia, at nõ facile sarcitur. Et ira omnium tara-
disime senescit.

Citius venit periculum, cum contemnitur.

Magis nocet periculum his, qui negligunt, quam qui
cauent.

Casta ad virum matrona parendo imperat.

Pudica uxor hoc impetrat obsequio suo, ut quicquid
quid uelit faciat maritus, & magis imperat, cum obse-
quitur, quam cum exigit.

Cito ignominia fit superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia, qui insolenter
utitur gloria, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas, quam iracundia.

*Ira preceps est prudentia sedata. Hac citius effici-
es quæ uoles, quàm uolentia & ferocitate.*

Cuius dolor remedium est patientia.

*Omnis dolor lenitur patientia. Alia alijs malis sunt re-
media. At patientia cõmune malorũ omnium ẽ lenimẽtũ.*

Cum vitia profunt, peccat qui rectè facit.

*Cum expedit esse malos, tum nocet esse bonos. Et cũ
præmium est malefactis, tum benefactis pœna est.*

Contemni est leuius, quàm stultitia percuri.

*Satius est cõtemi ob uirtutem, quàm stultum quid
agere.*

Comes facundus in uia pro uehiculo est.

*Et hic uersus citatur ab Aulo Gellio. Iucundus con-
fabulator facit, ut non sentias uiaẽ tedium, perinde ac
si uehiculo porteris.*

Cito improborum læta in perniciem cadunt.

Non est diuturna improborum felicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accusare uitam, qui mortem appetit.

Cui plus licet quàm par est, plus uult quam licet.

*Hunc uersiculum adscripsi ex Gellio. Cui plus per-
mittitur, quàm equũ est, is plus sibi sumit, quàm opor-
tet. Hoc conuenit in Tyrannos & uxores.*

Discipulus est prioris posterior dies.

Quotidiana rerũ experiẽtia reddimur prudẽtiores.

Damnare est obiurgare, cum auxilio est opus.

*Cum amicus afflictus eget auxilio, tum obiurgare
non est officiosum, sed damnare est. Primũ eximendus*

est calamitati, postea obiurgandus, quod sua culpa
eam inciderit.

Diu apparandū est bellum, vt vincas celeriter.

Qui in aggrediendo nimium properant, aliquantū
tardius conficiūt. Mora in apparando, non dispendiū
est, sed lucrum, ad negocium cito conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, cum ingratum homi-
nem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in se complectitur. Nullū
igitur conuictum dici potest cōtumeliosus. Versus est
Trochaicus.

De inimico ne loquare malum, si cogites.

Si cogitas nocere inimico, caue loquaris malē, edne-
bit enim ille stultū est igitur maledicere. Nam si ami-
cus est, iniquē facis, si inimicus, minus illi nocēbis.

Deliberare vtilia, mora est tutissima.

Tutissimum est esse lentas consultationes. Nam pre-
cipitata consilia plerunq; sunt inauspicata.

Dolor decrefcit, vbi quo crescat non habet.

Cum malum uenerit ad summum, tum necesse est,
fiat remissius.

Dediscere flere foeminam, est mendacium.

Id est, foemina nunquam hoc dediscet.

Discordia fit charior concordia.

Amantium iræ, amoris reintegratio est.

Deliberandum est diu, qđ statuendū est semel.

De quo non potes nisi semel statuere, ueluti de ma-
trimonio, de sacerdotio, de hoc diu deliberandum est,
pri

priusquam aggrediaris.

Difficilem oportet habere aurem ad crimina.

Ne facile credas accusanti quempiam.

Dum vita grata est, mortis cōditio optima est.

Tum optimū est mori, cum adhuc dulce est uiuere.

Damnū appellandum est, cū mala fama luciū.

Lucrum cum iactura fame damnū est, non lucrum.

Ducis in consilio, posita est virtus militum.

Frustra sunt fortes milites, ni ducis prudētia regātur.

Dies quod donat timeas, cito raptum venit.

Quod subito cōtingit, subito solet auferre fortuna.

Dimissum quod nescitur, non amittitur.

Non est damnum, quod non sentis.

Etiā innocentes cogit mentiri dolor.

*In tormentis saepe mentiuntur & innocentes, ad
sibi cruciatu.*

Etiā peccato rectē præstatur fides.

*Adeo seruanda est fides, ut etiā malis in rebus ali
quando præstanda sit.*

Etiā celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiā festinatio uidetur mora.

Ex uitio alterius sapiens emendat suum.

Ex alienis erratis sapiēs colligit, qd sibi sit cauendū

Et deest & superest miseris cogitatio.

*Deest, quia nō uident, quo pacto possint mederi ma
lis, & superest, quia intelligunt, quid debuerint caue
re, sed sero.*

Etiā obliuisci quod scis, interdum expedit.

Quædam huiusmodi sunt, ut sint dediscenda, legi poterat, & quod sis, ut sit sensus. Expedit aliquoties meminisse magis, quid præsens tempus & res postulet, quam tua dignitas.

Ex hominum quæstu, facta fortuna est Dea.

Studium lucri facit, ut fortuna credatur esse Dea, quæ fauceat, aut ex quæstu, id est, quarimonia. Non illi imputant, si quid acciderit aduersi.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Vincere auaritiâ aut iram, plus est, quam regnare.

Exuli ubi nusquã domus est, sine sepulchro est tanquam mortuus.

Opinor ita legendum.

Cui nusquam domus est, sine sepulchro est mortuus.

Id est, exul qui nusquam habet domum, perinde est, ut mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum.

Etiâ qui faciunt, odio habent iniuriam.

Nolunt sibi fieri iniuriam, nec ij, qui faciunt alijs.

Eripere telum, non dare irato decet.

Irato non est danda occasio nocendi, sed potius abmenda.

Se denegare patriæ, exilium est pati.

Sic enim uersicolum hunc mutauimus. Qui letet non uersatur in Republica, is sua sponte exul est.

Etiâ capillus vnus habet umbram suam.

Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid. Eheu quàm miserum est, fieri metuendo tenem.

Miserum

Miserrinum est consensescere metu mali, quod non
lum aduenerit.

Etiam hosti est æquus, q̄ in cōsilio habet fidem.

Qui sequitur quod dicta fides, non quod dolor, is
etiam hostibus erit æquus.

Excelsis multo facilius casus nocet.

Ex alto cadentibus periculosior est ruina. Ita peri-
culosius deiecinur ex alta fortuna.

Fidem qui perdit, quo se seruet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod se seruet, qui
fidem, nihil habet cui se seruet.

Fortuna cum blanditur, captatum venit.

Insidiatur fortuna cum blanda est. Ita tū maxime
habenda est suspecta, cum maxime prospera est.

Fortunam citius reperias, quā retineas.

Difficilimum est retinere fortunam, ne mutetur. Et
naior uirtus est tueri parta, quā parare.

Firmosa facies muta commendatio est.

Fauctur enim formosis, etiamsi nihil dicant.

Frustra rogarur, qui misereri non potest.

Qui non potest mollescere precibus, quid opus est
humerogare.

Fraus est accipere, quod non possis reddere.

Dulus est accipere beneficium à quopiam, cui non
possis antundem reddere.

Fortuna nimium quem fouet, stultum facit.

Magis felicitatis comites sunt, stultitia & arro-
gantia.

Fatetur facinus is, qui iudicium fugit.

Qui detrectat iudicium, indicat se sibi malè confisum esse.

Felix improbitas, optimorum est calamitas.

Quoties fortuna fauet improbis, hoc fit calamitas & malo optimorum.

Feras non culpes, quod vitari non potest.

Hic uersus nominatim citatur à Gellio. Qd' mutar corrigiq; nō pōt, id tacite ferendū est, nō uituperādū. Futura pugnant, vt se superari sinant.

Sic instant futura mala, ut tñ uinci nitariq; possim Furor fit, læsa sæpius patientia. (prudencia

Et hoc carmen citatur à Gellio. Lenes cum sæpiu prouocantur, tandem irritati, grauius irascūtur, qui rarius & serius commouentur.

Ficta cito ad naturam redierint suam.

Simulata non diu durant. Et iuxta Flaccum: Naturam expellas furca, tamen usq; recurret.

Fidem qui perdit, nihil potest vltra perdere

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem stultitiæ rapit.

Facile adducitur ad uitia, qui facilis est animo, ut Mitio ille Terentianus, qui ob facilitatem sexagenarius nouus factus est maritus.

Fides vt anima, vnde abiit nunquam reit.

Vt uita semel amissa nūq̄ reuertitur, sic et fides, iuxta illud. Qui semel scurra, nunq̄ bonus paterfamilias. Fidem nemo ynquā perdit, nisi qui noi habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is dicitur perdidisse qui nō habuit, id est, qui perfidus fuit.
Fortuna obesse nulli, contenta est semel.

Nullum malum uenit sine incurso alterius mali.
Fulmen est ubi cū potestate habitat iracūdia.
Versus est Trochaicus. Potens cum irascitur, fulminat, non irascitur.

Frustra, cum ad senectam ventum est, repetes adolescentiam.

Et hic Trochaicus est. Nō licet reiuuenescere. Proinde seni tractanda sunt senilia.

Falsum maledictū, maleuolum mendaciū est.
Qui conuitiatur & mētitur, is malitiose mentitur.

Fœminę naturam regere, desperare est omniū.
Omnes desperant se posse regere mulieris ingeniū.
Fer difficilia, vt facilia leuius feras.

Exerce te rebus difficilioribus, ut alia facilius feras.
Fortuna nulli plusquam consilium valet.

Consilium plus efficit quàm felicitas.
Fortuna vitrea est, quę cū splendet, frangitur.
Vitrum cum maximè lucet, tū facilimè frangitur.

Ita splendidissima fortuna minimè durabilis est.
Feras quod lædit, vt quod prodest perferas.

Vt potiare commodo, feras incommodum.
Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit inuidiosum, nisi lateat. Ergo dissimulanda est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hunc uersum addidi ex Gellio. Esse frugalam, rumor quidem bonus est, sed infelix, et parum uulgo laudatus, cui profusio magis placet. Nisi maioris miseriam accipere pro penuria, siue inopia. Nam tum erit sensus. Qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius sensus argutissimus est. Frugalitas est parsimonie uitiium, sed sub honesto laudatoq; nomine.

Graue prauiudicium est, quod iudicium non habet.

Post prauiudicia sequuntur iudicia, in quibus excutuntur prauiudicia. At graue est illud prauiudicium, quod non sequitur aliud iudicium sed ipsum iudicij loco est, ueluti si princeps pro se ferat animum inimicum in quem piam, nullus est iudex qui secus ausit iudicare.

Grauisima est probi hominis iracundia.

Vir bonus ut tardior est ad iram, ita grauius irascitur, si uicta sit illius bonitas.

Grauis animi poena est, quae post factum poenitet.

Magnam poenam dedit, quem poenitet facti.

Grauis animus dubiam non habet sententiam.

Vir constans certa habet consilia.

Graue est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud est immedicabile, quod praetextu bonae rei personatum est. Nam hic aspectum uocat personam.

Grauius nocet, quodcumque inexpertum accidit.

Non mala grauius dolent.

Grauior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus uitiosus maxime nocet homini, at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Grauisimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo plane tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeo ut stultissima quæq; si semel inoleuerint, reuelli non possint.

Graue crimē, etiam cū dictū est leuiter, nocet.

Velut si quis apud Anglos, uel ioco uocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium eriminis.

Heu quā difficilis est gloriæ custodia.

Fama honesta facillime contaminatur, & difficilior est eam tueri, quā parare.

Homo extra corpus est suum, cum irascitur.

Non est apud se quisquis irascitur. Respondet eum illo superiori. Absenti loquitur, qui cum irato litigat.

Heu quā est timendus, qui mori tutū putat.

Qui mortem cōtemnit, is uehementer est timendus, propterea quod alienæ uitæ dominus est, quisquis suæ contemptor est.

Homo qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui.

Intelligit enim sibi posse accidere, ut sit opus auxilio. Versus est Trochaicus.

Est honesta turpitudine pro bona causa mori.

Gloriosa est infamia, uitium impendere iustitiæ. Et hic Trochaicus est.

Habet in aduersis auxilia, qui in secundis comodat.

Et hic Trochaicus est. Qui cū feliciter agit, alijsq; subuenit, huic alij subueniunt in rebus aduersis.

Heu

Heu quàm miserum est ab illo lædi, de quo non possis queri.

Et hic Trochaicus est. Durum est lædi, uel ab amico, uel à potente, quod queri de altero, non est honestum, de altero non est tutum.

Hominem experiri multa paupertas iubet.

Paupertas ingeniosa est, & artium repertrix. Et ingenium mala sæpe mouent iuxta Nasonem.

Heu dolor quàm miser est, qui in tormento uocem non habet.

Et hic Trochaicus est. In tormentis uerum exquiruntur. At quidam ita torquentur, ut nõ audent uerum dicere, scientes quid uelit taceri, qui torquet.

Heu quàm pœnitenda incurrunt homines, uiuendo diu.

In longa uita multa accidunt quæ nolis. Hic quoque Trochaicus est.

Habet suum uenenum blanda oratio.

Insidiosa est blandiloquẽtia, et melle litũ uenenum.

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

Orbitas mors quædam est.

Homo semper in sese aliud fert, in alterũ aliud cogitat.

Hic est iambicus tetrameter. Nemo nõ ẽ dissimulator.

Honestus rumor alterum est patrimonium.

Tantumdem ferẽ ualet honesta fama, quantum patrimonium.

Homo nescit, si dolore fortunam inuenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.
Honestè seruit, qui succumbit tempori.

Honestum est seruire tempori, & cedere fortunæ
ad tempus.

Homo vitæ commodatus, non donatus est.

Vita datur ad tempus, ut qui dedit, exigat suo iure
quandocunq; velit.

Hæredem scire, vtilius est, quàm quærere.

Quidã codices habêt ferre, pro scire. Satius est ferre
re qualemcunq; hæredē, quàm nullū habere. Si legas sei-
re sensus est, præstat habere liberos, quibus tua relin-
quas, quàm circūspicere alienos, quibus tua relinquas.
Hæredis fletus sub persona risus est.

Hic quoq; uersus citatur à Gellio. Fletus hæredis est
risus psonatus. i. dissimulatus, gaudet enim etiãst fletat.
Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus malè sentit de muliere sæpius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod principes peccant, id recidit in malū plebū.

Inimicum vlcisci, vitam accipere est alteram.

Incundissima res ē uindicta, et uelut altera uita. Præ-
miū, uitā tuetur suā, deinde capit uoluptatē ex ultione
Id agas, ne quis tuo te merito oderit.

Odiū effugere nō possumus, ne quis nos merito ode-
rit, id cauere possumus.

Inuitum cum retineas, exire incitas.

Qui nō cupit manere, hunc quo magis retines, hoc
magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cum indignum rogas.

Seruile est, supplicem esse homini indigno. Læditur enim ingenuitas.

In nullum avarus bonus in se pessimus.

Nulli benefacit avarus, se uero etiam disseruiat custodia rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim promptè datur egenti.

Instructa inopia est, in diuitijs cupiditas.

Cupere cum abundes, inopia quædam est, non expedita, sed instructa & onusta, quasi dicas, diues inopia.

Inuitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatū, is inuitat, ut iterū peccetur. Iucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat facietatem, nisi uarietate condiatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosi & ingenui animi est negligere contumeliā. Aut sic: Generosus animus impatiens est contumelia.

Impunè peccat in eum, qui peccat rarior.

Fortè sic legendum est, Impunè peccat, cū quis peccat rarior. Aut, Impunè peccat, cū quis peccat rarius.

Ingratus vnus miseris omnibus nocet.

Vnius hominis ingratitude facit, ut nec gratis succurratur cum egent.

In miseri vitia nulla contumelia est.

Hoc carmē uariè repperi deprauatū. Et haud scio

an rectè diuinarim. Non uidetur contumelia, quàm faci-
 cias in hominem malum & infelicem. Nisi sic maus.
 In uitia miseri, contumelia est dicere, id est, cõtumeliæ
 genus est, insectari uitia hominis miseri, qui magis eget
 consolatione.

Inopiæ parua desunt, auaritiæ omnia.

Videtur hic uersus deprauatus. Nã in controuersijs
 Seneca citat huiusmodi Publij carmẽ. Luxuriæ desunt
 multa, auaritiæ omnia. Quanquã hic quoq; uersus con-
 stabit, si legas, desunt parua, siue pauca, quod ego ma-
 lim. Multa desiderat pauper ad uitæ usum, sed auarus
 magis eget, qui nec id habet, quod habet.

Ita amicũ habeas, posse vt fieri inimicũ putes.

Et hic citatur à Gellio. Sic ama tanquam osurus.
 Ita confidas amico, ut si fiat inimicus nõ multum possit
 ledere. Gellius hæc sententiam Chiloni, Cicero in Læ-
 lio adscribit Bianti.

Inuidiam ferre, aut fortis aut felix potest.

Fortunati negligunt inuidiã, uir fortis contemnit.
 In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quam ante dixit. Amans iratus
 multa mentitur sibi.

Inuidia tacitè, sed minutè irascitur.

Inuidia habet iram suam, et dissimulatam & muta-
 tam, hoc est, de re nihili.

Iratum breuiter uites, inimicum diem.

Ira statim subsidit, odium diuturnum est. Odit autẽ
 quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diu cauendum est,
 imo

imo semper. Hoc ipsum admonet sapiens Hebræus, ab hoste reconciliato esse cauendum.

Iniuriarum remedium est obliuio.

Vindicta non medetur iniurijs tibi factis, sed obliuio optimè.

Iracundiã qui vincit, hostem superat maximũ.

Trochaicus est. Fortissimum est iram suã uincere, Hoc Alexander ille magnus orbis domitor non potuit. In malis sperare bonũ, nisi innocēs nemo solet.

Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, ut in malis speremus superos auxiliaturos.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam habent, in iudicando. Ne sis præceptus uel ad ultionem, uel ad iudicandum.

Inimicũ quamuis humilem docti est metuere.

Sapiens est, nõ contemnere hostẽ, quantumuis humilem, potest enim per occasionem nocere.

In calamitoso risus etiã iniuria est.

Miseri risu etiã offenduntur. Et quibus res sunt minus secunda, ad suspiciõnẽ mali rapiunt, etiã casu dicti iudex damnatur, cum nocens absoluitur.

Cum soluitur nocens, tum iudex non innocens se oportet.

Ignoscere humanum, ubi pudet cui ignoscitur.

Non ignoscendum est, nisi poeniteat facti.

In rebus dubijs plurima est audacia.

Forte legendum est plurimum, uel plurimi. Multũ ualet audacia, cum res est dubia, hoc est, periculosa.

Illo nocens se damnat, quo peccat die.

Quisquis admittit scelus, illico sibi damnatus est in
dice conscientia, etiam si iudex nemo pronunciet.
Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Idem dixit antea. Ita amicum habeas &c.

Iratus etiam facinus consilium putat.

Qui irascitur, etiã scelus putat iudicio rectèq; fieri.
Improbè Neptunum accusat, qui iteꝝ naufragium facit.

Hoc addidi ex Gellio. Qui semel expertus, iterum
exponit se periculo, impudenter accusat fortunã. Est
autem & hic Trochaicus tetrameter.

Loco ignominia est apud indignum dignitas.

Honor commissus indigno, nõ honestat eum, sed magis
dedecorat.

Laus ubi noua oritur, etiam vetus amittitur.

Si iterum rectè facies, efficies, ut superiori de te fama
fidem habeant homines.

Læso doloris remedium, inimici dolor.

Suum malum minus sentit, qui potest ulcisci.

Leuis est fortuna, cito reposcit quæ dedit.

Fortuna incõstans, statim repetit & aufert, si quid
dedit.

Lex vniuersi est, quæ iubet nasci & mori.

Necessitas nascendi & moriendi, neminem non com-
plectitur.

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

Vnius lucrũ damnũ est alterius. At nõ itè in reb. animi.

F La scia

Lasciua & laus nunquā habent concordiam.

Intemperantia semper obnoxia est infamiae.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

Innocens etsi non veretur leges, ut nocens, tamen timet fortunam, quae nonnunquam opprimit innocentem.

Luxuriae desunt multa, avaritiae omnia.

Hunc uersum Seneca citat in controuersijs. Multis eget profusor, auarus eget omnibus. Illi multis est opus quod multū absument, huic nihil est satis, cū sit insatiabilis.

Malignos fieri, maximē ingrati docent.

Ingrati faciunt, ut qui benigni fuerint, contractum donent. Hos enim malignos uocant, id est, parcos.

Multis minatur, qui vni facit iniuriam.

Omnes expectant iniuriam ab eo, qui uni fecerit.

Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Molesta est mora in omni re, tamen ea nos reddit sapientes, ne quid agamus temere aut inconsulto.

Mala causa est, quae requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordia, sed aequum desiderat iudicem. At cum fiducia rei tota est in misericordia iudicis, pestimam habet causam.

Mori est felicitis, antequam mortem inuocet.

Ille feliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc iucunda est uita, ac nondū huius tēdio mortem optat.

Quidam pro felicitate habent felicitius.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum est, eum nō licet loqui quod uelis. Nam illi multo minus licebit facere quae uelis, si loqui non licet.

Miser

Miserrima est fortuna, quæ inimico caret.

*Felicitas incitat inimicitias, ergo cui nullus inuidet
is miserrimus sit oportet.*

Malus est vocandus, qui sua causa est bonus.

Qui benefacit commodi sui causa, is malefacit.

Malus ubi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Dissimulata malitia pessima est.

Metus cum uenit, rarum habet somnus locum.

*Timor abigit somnum. Aut non est dormitandum
in periculo.*

Mori necesse est, sed non quoties uolueris.

*Aliquando optant mortem homines, cum mori non
possint.*

Malè geritur, quicquid geritur fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet id parum est firmum.

Mortuo quæ mittit munus, nihil dat illi, demit sibi.

*Olim solebant inferias exhibere mortuis. Hoc perire
uiuis, et nihil accipit mortuus. Trochaicus est.*

Minus est quàm seruus dominus, quæ seruos timet.

*Infra seruos est, qui seruos suos timet, nempe malè
sibi conscius.*

Magis hæres verus nascitur, quàm scribitur.

Filius nascitur hæres, hæredipeda scribitur.

Malo in consilio, foemina vincunt viros.

In rebus malis plus sapiunt foemina quàm uiri.

Mala est voluptas, alienis adsuescere.

*Dulcis cibus alienus, sed foeda uoluptas est adsuesce-
re alienis.*

Magno cū periculo custodit, qđ multis placet:

*Trochaicus est. Difficile est seruare quod expetunt
multi, ueluti pecuniam, aut formosam uxorem.*

Mala est medicina, vbi aliquid naturæ perit.

*Medicina quæ ledit naturam, dura est, uelut, quæ
membrum aufert.*

Malæ naturæ nunquam doctrina indigent.

*Ad mala uel citra doctorem sumus idonei, uirtus di
scitur.*

Miseriam nescire, est sine periculo viuere.

*Qui sine periculo uiuit, is feliciter uiuit. Vita tuta
quamuis humilis felicissima est.*

Malè viuunt, qui se semper victuros putant.

*Semper enim prorogant in crastinum, si quid est no
luptatis, aut bonæ rei.*

Maledictum interpretando facies acrius.

*Quidam excusant conuitium interpretatione, atq;
ita magis irritant.*

Malè secum agit eger, medicū qui heredē facit.

Inuitat enim, ut occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu sperat & frustratur leuius.

Mutat se bonitas, cum irrites iniuria.

Boni fiunt mali, si prouoces.

Mulier cum sola cogitat, malè cogitat.

*Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali uoluit in
animo.*

Malefacere qui uult, nusquā nō causam inuenit

Malis

P V B L I A N I.

122

Malis nunquam deest occasio malefaciendi.

Maleuolus semper sua natura vescitur.

Etiā si deest prēmium maleficij, tamen maleuolus fruitur sua malicia, & uel gratis malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur uī eīsim timeat oportet à quibus timetur.

Malè imperando summū imperium amittitur.

Summum imperium est benè imperare, id amittitur malè imperando. Siue nullū imperiū tam potēs, quod non amittatur, si tyrannicè imperes.

Mulier, quæ nubit multis, multis non placet.

Malè audiunt uulgo, quæ sepius mutant maritum, aut infelices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes aut morosæ.

Malum consiliū est, quod mutari non potest.

Nunquam te inuoluas huiusmodi modo, ut te explere nō possis. Hūc uersum adiecimus ex Aulo Gellio.

Nil agere semper infelici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimum est in ocio uiuere.

Nil peccent oculi si animus oculis imperet.

Oculos incusamus, quasi ministrent occasionem malarum cupiditatum. At animus in culpa est, qui oculis non imperat.

Nil proprium ducas, quod mutari possit.

Nil existimes uerè tuum ac perpetuum, quod possit auferri.

Non cito ruina perit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, ut sit Trochaicus. Non cito perit ruina qui ruinam praetimet, id est, non facile opprimitur incommodo, qui praecauet incommodum, et non facile opprimitur periculo, qui periculum obseruat. Nescis quid optes, ant qd fugias, ita ludit dies.

Iambicus est tetrameter. Ita ludit tempus et fortuna ne uicissitudo, ut saepe qua putaris optima, sentias moximi nocere et e contra.

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio. Audendum est, aliquo pacto, si cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam se explicabit.

Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri.

Trochaicus est. Felicitati semper aliquid adiunctum est incommodi.

Nusquam melius morimur homines, quam ubi libenter viximus.

Ibi mori optimum, ubi iucunde uiximus. Trochaicus est.

Negandi causa auaro nunquam deficit.

Qui non dat libenter, semper aliquam inuenit eam sam cur non det.

Nimium altercando veritas amittitur.

Moderata disceptatione ueritas excutitur, at immoderata, perditur id quod prorsus accidit Sophisticis quibusdam ac rixosis disputatoribus. Hic uersus à Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscius, semper timet supplicium, is quoti-
die damnatur.

Quotidie est deterior posterior dies.

Semper *etas* uergit in peius, hoc est, mores homi-
num indies magis ac magis degenerant.

Ridiculū est odio nocentis perdere innocentia.

Trochaicus est. Stultum est sic odisse peccatum, ut
ipse pecces, ueluti si quis ob impudicam uxorem uene-
no tollat adulteram, & sic puniat adulterium, ut ipse
fiat ueneficus.

Pars beneficij est, quod petitur, si bellè neges.

Quidam ita molestè dant, ut gratiā amittāt benefi-
cij, quidā adeo commode negant, ut uideantur dedisse.
Stultum est timere, quod vitari non potest.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat se cautum, parcum sordidus.

Suis quisq; uitij blanditur, eaq; extenuat mutatio
nominibus.

Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam.

Et hic refertur ab Aulo Gellio. Si sinis impunitum
peccatum, facis ut iterum libeat peccare.

Tam deest auaro qđ habet, quā qđ non habet.

Hunc Senarium citat Seneca in controuersijs. Au-
rus non magis utitur suis quā alienis, utrisq; igitur
ex æquo caret.

O V I T A misero longa, felici breuis.

Et hunc refert Seneca, infelices laborāt uite tadio.

CHRISTIANI HOMINIS

Felicibus mors ante diem uidetur accidere, quod uite
tædium non sentiant.

Finis. Erasmo Roterod. castigatore & interprete.

ERASMVS ROTERODAMVS

Lectori S. D.

Fac memineris lector, quæ hætenus legisti, Ethnico
rum esse decreta, ut scias cum iudicio esse legenda. Quæ
nunc leges, ipsius Christi, & sanctæ Ecclesiæ sunt ora
cula, quæ tuto sequi possis, imo quæ sola beatum
possint efficere. Proinde sic lege ut
rem seriam, ac uale.

CHRISTIANI HOMINIS INSTITV-
tum per Erasmus Roterodamum.

Ad Galatas 5.

Valeat in Christo fides, quæ per dilectionem operatur.

F I D E S.

CREDO. Primus articulus.

Confiteor primum ore pio, uenerorq; fideli,
Mente Deū patrem, uel nutu cuncta potentem,
Hunc, qui stelligeri spaciofa uolumina cæli,
Et solidum omniparæ telluris condidit orbem.

Et in Iesum.

II.

Eius item gnatum IESVM, cognomine Christum,
Quem dominum nobis agnosceimus ac ueneramur.

Qui

Qui conceptus.

III.

Hinc Maria afflatu diuini numinis, aluo
Conceptit uirgo, peperit purissima uirgo.

Passus sub Pontio.

IIII.

Et graue supplicium immeritus, damnante Pilato
Pertulit, infami suffixus in arbore, mortem
Oppetijt, tumulatus humo est, claususq; sepulchro.
Interea penetrat populator ad infera regna.

Tertia die.

V.

Mox ubi tertia lux mœsto se prompserat orbi,
Emersit tumulo, superas rediuiuus in auras.

Ascendit.

VI.

Inde palam ætheream scandit sublimis in arcem,
Illic iam dexter patri aſidet omnipotenti.

Inde venturus est.

VII.

Idem olim rediturus, ut omnem iudicet orbem,
Et uiuos pariter, uitâq; & lumine cassos.

Credo in spiritum.

VIII.

Te quoq; credo fide simili spirabile numen,
Halitus afflatusq; Dei sacer, omnia lustrans.

Sanctam Ecclesiam.

IX.

Et te confiteor sanctissima concio, qua gens
Christigena arcano nexu coit omnis in unum
Corpus, & unanimis capiti sociatur IESV.
Hinc proprium nescit, sed habet communia cuncta.

Remissionem peccatorum.

X.

Hoc equidem in cœtu sancto peccata remitti
Credo, uel ijs sacro fuerint qui fonte renati,

CHRISTIANI HOMINIS.

Vel qui diluerint ultro sua crimina fletu.

Carnis resurrectionem.

XI.

Nec dubito, quoniam exanimata cadauera rursum

In uitam redeant, animas sortita priores.

Vitam æternam.

XII.

Vtraque pars nostri, corpusque animusque deinceps.

Iuncta simul, uitam ducent sine fine perennem.

SEPTEM SACRAMENTA.

Hoc quoque persuasum est, Ecclesia mystica septem

Munera dispensat, quæ Sacramenta uocantur.

Hinc uariæ dotes, et gratia plurima menti

Cœlitus inseritur, si quis modo sumpserit apte.

Ordo.

I.

Ordine namque sacra confertur sacra potestas,

Ut fungare ministerijs, Christo auspice, sanctis.

Marrimonium.

II.

Munere coniugij nati hunc prodimus in orbem,

Vsq; adeo pulchri, pulcherrima portio, mundi.

Baptismus.

III.

Munere Baptismi longè felicius iidem.

Quam prius, in te Christe renascimur atque nouamur.

Confirmatio.

III.

Deinde in amore Dei nos confirmatio sacra

Constabilit, mentemque inuicto robore durat.

Eucharistia.

V.

Mysticus ille eibus (Græci dicere synaxin)

Qui panis uinique palam sub imagine CHRISTVM

Ipsam præsentem uerè exhibet, intima nostra

Viscera

INSTITVTVM.

Viscera, ecclesti saginat & educat esca,
Inq; Deo reddit uegetos, & reddit adultos.

Pœnitentia.

VI.

Si quem forte Deo capitalis reddidit hostem
Noxia, continuo met anœa medebitur illi.
Restituet lapsum, rescissaq; fœdera rursus
Sarcist, offensi placabit numinis iram.
Commissi modo pœniteat pigeatq; nocentem,
Isq; uolens peragat præscripta piamina culpe.

Vnctio.

VII.

Vnguinis extremum munus nos munit & armat,
Migrantemq; animam per summa pericula tuto
Transmittit patriæ, & superk commendat euntem.

Amor Dei.

Hæc est indubitata fides, cui pectore certo
Nixus, amabo patrem super omnia cunctipotentem.
Qui me condideritq;, & in hunc produxerit orbem.
Rursus amore pari dominum complectar IESVM,
Qui nos asseruit, precioq; redemit amico.
Spiritus item sanctum, qui me sine fine benigno
Afflatu fouet, atq; animi penetr alia ditans
Dotibus arcanis, uitali recreat aura.
Atq; hic ternio sanctus, & omni laude ferendus,
Toto ex corde mihi, tota de mente, supremis
Viribus, obsequio, meritoq; coletur honore.
Hunc unum reuerēbor, & hoc semel omnis in uno
Spes mea figetur, hoc omnia metiar uno.
Hic propter sese mihi semper amabitur unus.

Amor

CHRISTIANI HOMINIS

Amor sui.

Post hunc haud alia ratione, ac nomine charus,
Ipse mihi fuero, nisi quatenus omnis in illum,
Ille mihi referatur amor, fontemq; reuisat.

/Fuga peccati.

Culpam praeterea fugiam pro uiribus omnem,
Praecipue capitale tamen uitauero crimen,
Quod necat, atq; animam letali uulnerat ictu.

Superbia. Inuidia. Ira.

Ne fastu tumeam, ne uel liuore maligno
Torquear, aut bili rapiar feruente cauebo.

Gula. Luxuria. Pigritia.

Ne uel spurca libido, uel insaciabilis aluus,
Imperet enitar, ne turpis inertia uimeat.

Auaritia.

Ne nunquam saturanda fames me uexet habendi,
Plus satis ut cupiam fallacis munera mundi.

Fuga malorum hominum.

Improba pestiferi fugiam commertia coetus
Omnia, summo animi conatu, proq; uirili.

Studium pietatis.

Atq; huc incumbam neruis ac pectore toto,
Ut magis atq; magis superet mihi gratia, uirtus,
Augeatq; pia diuina scientia menti.

Oratio.

Orabo, superosq; precum libamine puro
Placare adnitar, cum tempore sedulus omni.
Tum uero eximie, quoties lux festa recurret.

126
I N S T I T V T V M.

Frugalitas victus.

Frugales epulae semper, mensaeque placebit.
Sobria mundicies, & auari nescia luxus.

Ieiunium.

Seruabo reuerens quoties ieiunia nobis
Inducit certis Ecclesia sancta diebus.

Mentis custodia.

Sancta uti sint mihi secreta penetralia mentis.
Ne quid eo subeat foedumue nocensue studebo.

/ Linguae custodia.

Ne temere iuret, ne unquam mendacia promat,
Turpia ne dictu dicat me lingua cauebo.

Manus custodia.

A furto cohibebo manus, nec ad ulla minuta,
Viseatos mittam digitos, & si quid ademptum
Cuiquam erit, id domino properabo reddere iusto.

Restitutio rei forte repertae.

Id quoque restituam, si quid mihi forte repertum est,
Me penes haud patiar prudens aliena morari.

Amor proximi.

Nec secus atque mihi sum charus, amabitur omnis
Proximus, est autem (ni fallor) proximus ille,
Quisquis homo est, ac si ut amor referatur amici
In CHRISTVM, uitamque piam, ueramque salutem.
Huic igitur fuerit quoties opus, atque necesse,
Sedulus officio corpusque, animumque iuuabo,
Ut mihi succurri cupiam, si forsitan egerem.
Id tamen in primis praestabo utrique parenti,

Per

CHRISTIANI HOMINIS

Per quos corporeo hoc nasci mihi contigit orbe,
Tum præceptorum, qui me erudit, instituitq;
Morigerus fuero, ac merito reuerebor honore.
Ac rursus dulcisq; seholæ, studijq; sodales.
Semper (uti par est) sincero amplectar amore.

Arsidua confessio.

Si quando crimen fuero prolapsus in ullum,
Protinus enitar, pura ut confessio lapsum
Erigat, ac iusta tergatur noxia pœna.

Sumptio corporis Christi in vita.

Ast ubi sacrati me ad corporis atq; cruoris
Cœlestes epulas, pietasq; diesq; uocabit.
Illotis manibus metuens accedere, pectus
Ante meum, quanta cura studioq; licebit,
Purgabo maculis, uirtutum ornabo nitellis.

Morbus.

Porro ubi fatalis iam terminus ingruet æui,
Extremumq; diem cum morbus adesse monebit,
Maturè Sacramentis me armare studebo,
Atq; his muneribus, quæ Ecclesia sancta ministrat
Christigenis, reteget confessio crimina uitæ
Sacrificio, sumam Christi uenerabile corpus.

Mors.

Quod si uicina propius discrimina mortis
Urgebunt, supplex accersam qui mihi rite
Oblinet, ac signet sacro ceromate corpus.
Atq; his præstidijs armatus, sic uti dignum est.
Christicola, forti ac fidenti pectore, uita

127

I N S T I T V T V M.

Deceatam bonitate Dei super omnia fretus.
Hoc fac & viues.

E R A S M V S L E C T O R I.

Hunc libellum denuo cōtulimus cum Græcis. Dea-
prehendimus unam abesse sententiã, sed quæ no-
bis esset suspecta, tanquam nota. Adiecinus ta-
men addita nota, ne quis existimaret casu omissam, cū
in uulgatis exemplaribus habeatur. Rursum alibi Ro-
dolphus ῥουλιος legisse uidetur, ubi Græci codices
excussi τολιους habent.

R O D O L P H V S A G R I C O L A

Ioanni agricolæ suo fratri

S. D.

Nihil habeo mi frater, quod uel
ego aptius tibi pro nostra neces-
situdine (ut qui frater sim tuus)
afferre possim, uel tu potius pro
tua ætate (ut qui prima iuuentæ
spacia ingrederis) ex me expe-
ctare debeas, quàm ut undecūq;
possim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornatio-
& uita melior euadas. Idq; dignum studijs meis, dignū
amore nostro arbitror munus, ea parare tibi, quorum
usus non tempore intercidat, non casibus obnoxius sit.
Sed quemadmodū natura ppetuo nos deuinxit pigno-
re, ita illa quoq; quæ à me accipis, solida perinde sint,
perpe-

EPISTOLA

perpetuoq; tibi adiumento futura. Quod si pulchre
 apud Poëtam ille monuisse filium uidetur, qui inquit,
 Disce uirtutem ex me, uerumq; laborem,
 Fortunam ex alijs.

Et ille quidem, cuius omnis conatus pendeat ex fortuna, omnis ad fortunã labor dirigebatur, non immerito uirtutis ego tibi hortamãto colligam, qui uitam hactenus eis impendi studijs, quæ uera certissimaq; ad uirtutem ducunt uia, quæq; in rebus humanis quid expetendum sit, quid fugiendum, quid rectè secũsue fiat, ueluti in speculo conspiciendum nobis considerandũq; proponam. Cũ sint autem permulta quæ ad uitæ pertineant institutionem, Græcis Latinisq; literis conscripta, egregia in primis et admirabilis Isocratis ad Demonicũ Paraneſis mihi uidetur. Ea enim suauius est dicẽdi, is ornatius, & (ut ita dicam) sculptura orationis, tanta præterea maiestas, utilitas, decor præceptorum, ut si quem admodum pugiles meditados quosdam nodos nexuq; habent, quib. in certamine subito, uel nõ cogitantes etiam utãtur, ita nos quoq; oporteat certa quedã, & ad manũ posita uitæ habere præcepta, quæ omnes nostras uelut ad filũ dirigant actiones, quorumq; tenax infixamẽtibus nostris memoria, recti nos limitẽ egredi ubiq; uetet, hic libellus aptus, uel maximè ad hanc rem atq; accommodatus mihi uidetur. Eum itaq; in Latinũ sermonem è Græco cõuertit, rem scrupulosam conatus, ut numeros quoq; quorum ille fuit obseruantissimus, & schemata, uel (ut nos dicimus) exornationes orationis

128

N V N C V P A T O R I A .

quoad possem imitarer. Per similiter enim cadentia & desinentia, & æquata, & contra posita, et reliquos id genus ornatus, uoluitur oratio. Quorum ut studiosus, præcipue Gorgias Leontinus præceptor ipsius, alijsq; ætatis illius sophista fuerunt, ita diligentior ipse, ut secuta ipsum, non affectata uiderentur. Hunc ego legendum tibi etiam atq; etiam, & ad uerbum quoq; ediscendum censeo, semperq; uelut ante oculos tanquam regulam quandam, uitæq; præceptum habendū. Ita fiet, ut non solum instruat os tuum, uerum animū quoq; emendet. Quemadmodū enim ad doctrinam præcipuum est intelligere quæ legas, ita ad uirtutem maximum, facere quæ intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICVM

Parænesis, per eruditissimum uirum Rodolphum Agricolam è Græco in Latinum sermonem traducta.

IN multis Demonice rebus, multum inuenimus, distantes bonorum mentes, atq; malorum cogitationes, multo uero maximum accepere discrimen circa mutuam consuetudinem uitæ. Hi enim præsentés solū amicos uenerantur, alij eos quoq; qui lōgè absunt beneuolentia, prosequuntur. Ac malorum quidem amicitias, tempus exiguum dissoluit, at bonorum ne omnis quidem aui tractus

G extima

ISOCRATIS AD DEMONICVM

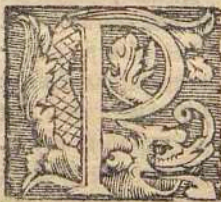
extinguit. Quum putem igitur eos qui gloriam expe-
 tunt, quiq; suos eruditioni conatus destinant, bonos et
 nequaquam malos decere sectari, hanc orationē dono
 tibi misi, indictum erga te benevolentiae, signumq; cum
 Hippontico familiaritatis. Decet enim liberos quem-
 admodum facultatū, ita amicitiae quoq; paternae he-
 reditatem suscipere. Video autem & occasionem nobis
 conuenientem, & praesentis nos oportunitatem tem-
 poris adiuuantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire
 alios aduitor, tu sapientiae studio adhuc teneris, ego de
 ditos illi recta uia deduco. Quicumq; autem adhorta-
 torias ad amicos suos orationes conscribunt, pulcherrū
 illi quidem opus assumunt, nō tamen circa id, quod est
 in philosophia praestantissimum, laborant. Qui uero
 adolescentibus praemonstrant, non ea quibus uehemen-
 tiam in docendo cōsequantur, sed quo pacto uita mori-
 busq; industrii fiant, tanto magis, quā illi audientibus
 profunt, quantum interest, quod illi ad sola ipsos uer-
 ba cōfirment, hi uero ipsorum quoq; facta emendent.
 Quamobrem nos non exercitationē tibi parantes, sed
 institutionem tibi scribētes, pergemus nostri te consilij
 participem facere, quas res oporteat adolescentes desi-
 derare, & quae rursus opera uitare, qualibus item ho-
 minibus se cōiungere, & quomodo suam ipsorum uitā
 instituere. Quicumq; enim uita cursum hoc itinere sea-
 erunt, hi soli ad ipsam uirtutem ingenuē adire potue-
 rūt, qua non res honestior, nō constantior est ulla. Pul-
 chritudo. n. uel ualetudine perit, uel tēpore flaccescit.

Diuitia

Diuitiæ uitiorum sunt potius quàm integritatis ministræ facultatem nempe desidiæ præbentes, et ad uoluptatē iuuenes excitantes. Robur prudentiæ coniunctū profuit, sine illa uero sæpius cum qui id habet offendit, & corpora quidem eorum qui se exercent, adornat, industriam uero mentis obscurat. Virtutis autem possessio, quorum bona fide mentibus ipsa coaluerit, sola conseruans, diuitijs potior, utiliorquè generis splendore, quæquæ fieri nequeunt ab alijs, illa suis uiribus subdens, & multitudini metuenda, cōstanter expectans. Desidiā dedecus, laborem laus comitatur. Hoc cognitu perfacile est, ex gloria certaminū Herculis, operumquæ à Theseo gestorū, quibus morum præstantia tantum laudis insignis operibus adiecit, ut omnis temporum posteritas rebus, quas gesserūt, effundere nequierint obliuionem. Sed & tu quoque memor patris tui uiuendi sectæ, nonne habebis pulchrum ad domesticū eorum, quæ à me tibi dicentur, exemplum? Neque enim parui uirtutē faciens, neque socordie deditus egit aetatem, sed corpus laboribus exercebat, animo periculū subibat, neque extra modum diuitias expetebat, sed præsentibus quidem fruebatur bonis ueluti mortalis, gerebatquæ curam futurorū, ueluti immortalis. Neque uero cōtempte uitam instituerat, sed elegans erat & magnificus, simulquæ expositus amicis. Impensius laudabat officio ipsum prosequentes, quàm generis sibi necessitudine deuinctos. Persuadebat enim multo ad amicitiam efficaciorē esse naturā lege, mores genere, electionē necessitate. Tempus in præsentia

ISOCRATIS AD DEMONICVM

nos deficeret, si omnes illius actiones enumerare pergamus, exacteq; de illis nobis alio erit loco differendum. Nunc signum quoddam Hipponici sustulimus naturam, ad quam uelut exemplar uitam formes oportet, legemq; tibi mores illius putes, et imitatore te amulumq; uirtutis paternae praebeas. Turpe namq; fuerit pictores pulcherrima quaeq; exprimere animantium, & liberos non imitari industriam parentum. Existimes autem nullum ita pugilem contra aduersarios suos decere meditari, sicut te considerare, quo pacto cum patris tui ratione uiuendi decertes, fieri autem non potest, ut animum quisquam taliter formet, nisi multis ante honestisq; praeceptis fuerit expletus. Corpora namq; moderatis laboribus, animus uero honestis actionibus roboratur. Experiar igitur, breuiter ea tibi exhibere, quibus obseruandis in uita plurimum tibi uidearis uirtutibus additurus, & gloria cunctos apud homines consequuturus.

Rimum quidem pie diuina colas, non solum sacrificans, uerumetiam q; iuraueris praestans. Illud enim affluentiae opum est signum, hoc morum probitatis indicium. Numen uenerare semper quidem praesertim q; ciuitas, sic enim simul uideberis sacra Deo facere, legibusq; obtemperare. Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se tibi uoles ex te progenitos.

Firma exercitationibus te corporis, non ijs quæ robori, sed quæ sanitati conducunt. Id assequeris si destinas laborare, tolerando adhuc labori sufficiens. Neq; in risum procliuus esse uelis, neq; in uerba confidens, illud enim stulti est, istud furentis. Quæ facta turpia sunt, ne dictu quidem putes honesta.

Fac assuescas non tristis esse, sed cogitabundus. Propter illud enim ferox, propter hoc prouidus esse crederis.

Putes in primis te decere modestiam, pudorem, iustitiam, temperantiam. istis enim omnibus cõtmeri probitas adolescentum uidetur.

Neq; latiturum te, si turpe quidpiã feceris, speres, ut enim alios celes teipsum tamen consciuum habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reuerere, legibus obedi, uoluptates sectare gloriæ iunctas, oblectatione enim cum honestate nihil est melius, sine illa uero nihil est peius.

Obtrectatiões deuites tametsi fuerint falsæ, uulgus enim ueritatem ignorat, opinionemq; potius spectat.

Sic facito cuncta, ueluti neminem celaturus, tametsi enim parumper occultes, postea tamen detegeris.

Plurimum tibi opinionis adiunges, si appareat ea te non facere, quæ si fuerint ab alijs facta, reprehendas. Si cupidè didiceris, multa quoq; disces, quorum habes doctrinam, ea meditationũ custodias curis, at quæ nescis, ea præceptis adiunge doctrinis.

Aequè namq; turpe est, eũ qui utilem audit orationem

SOCRATIS AD DEMONICVM

rem non addiscere, & cui datur ab amicis munus aliquid quod non recipere.

Vitæ otium studio percipiendæ eruditionis impende, sic enim difficulter ab alijs inuenta, facile tibi percipere continget.

Putâ multitudinem præceptionū multis opibus esse potiorē, istæ enim celeriter dilabuntur, illæ in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Ne pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile se aliquid docere profitentur. Turpe namq; fuerit mercatores tanta transire maria, quo cumulatiorēs suas opes efficiant, adolescentes uero ne terra quidem sustinere proficisci aliquo, quatenus meliorem suam faciant mentem.

Aoribus fac ut sis comis, uerbis autem affabilis. Est autē comitatis benignè obuios appellare, affabilitatis, familiariter cum ipsis uerba communicare.

Benignum te præbeas cunctis, optimis autem utaris, sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neq; crebro cōuenias eosdem, neq; diu cum eis agas de eisdem. Satietas enim est omnium.

Exerce spontaneis teipsum laboribus, ut adactos quoq; perferre queas.

A quibus turpe est animum uincti, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, iræ, uoluptatis, doloris. Id autem continget, si lucrum putaueris id, quo gloriam exigeas, non quo diuitijs addas.

131

PARAENESIS.

In ira si talis sis aduersus peccantes, quales delin-
quenti tibi esse alios uelles. In iucundis si turpe putau-
eris seruis te tuis imperare, uoluptatibus uero seruire.
In aduersis, si alienas respicias calamitates, tibiq; quod
homo sis, in memoriam subinde deducas.

Verborum magis, quam pecuniarum deposita tue-
re, decet naq; uiros iureiurando se fideiiores prestare.

Consentaneum puto perinde malis non credere,
quemadmodum fidem bonis habere.

Quæ nollis esse ferri, nemini dixeris, nisi tantumde ex-
pediat ea tacere, & tibi dicenti, & illis qui audierunt.

Iusiurandum adactum, propter duas accipito cau-
sas, uel ut te ipsum turpi crimine exoluas, uel ut amicos
tuos in magnis periculis serues, pecuniarum autem gra-
tia nullum numen iuraueris. Videberis enim alijs peie-
rare, alijs pecuniarum cupidum esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraueris ante, quo pa-
cto prioribus sit usus amicis. Spera namq; ipsum erga
te futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tarde fies amicus, factus autem, da operam, ut per-
maneas. Tantundem enim dedecoris est, & nullum ami-
cum habere, & crebros subinde amicos mutare.

Neq; cum damno amicos probes, nec inexpertus ip-
sorum esse uelis. Hoc autem facies, si & cum nullis in-
digeas, te simules indigere, & illa quæ uulgari nihil re-
ferat, ueluti occultanda concredas, deceptus enim opi-
nionem nihil offendes, non deceptus, mores illorum reb-
fictis nosces. Amicos proba, & ex uite aduersitate, &

ISOCRATIS AD DEMONICVM

ex periculorū societate. Aurū enim igne perspicimus. amicos uero inter aduersa cognoscimus.

Amicis hoc pacto uteris commodissime, si non ut ab eis rogeris, expectes, sed pollicens ultro ipsis in tempore succurras.

Aequè putes turpe et ab inimicis superari iniurijs, & ab amicis superari beneficijs. In familiaritate proba non solum malis tuis indolentes, uerum etiam bonis non inuidentes. Multos enim, qui cum infelicibus morerent, prosperitatis illorum inuidia torquet.

Absentium amicorum fac memneris apud praesentes, ut rationem etiam istorum quoque absentium habere uidearis.

Circa uestitum elegans, non splendidus esse uelis. Est autem elegantis quidem magnificum, splendidi uero esse profusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Contemne diuitiarū studio occupatos, atque ipsi quae habent, uti nescientes. Simile namque contingit illis, quod equum possidenti bonum, & equitare nescienti.

Adnitere diuitias tibi, pecunias scilicet atque possessiones apparare. Sunt autem pecuniae illorum, qui rectè ipsi frui sciunt, possessiones qui ipsi uti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut & magnum aliquod dānum resarcire, & amicis probis laborantibus possis opem ferre, ad reliquum uitae usum non plus aequo, sed moderate istas concupisce. Amplectere qui lem praesentia, quærasque meliora.

Nulli

Nulli calamitatem exprobraris, communis enim est fortuna & futurum incertum.

Bonis benefac, honestus enim thesaurus est gratia quæ à bono uiro debetur.

Si malis benefacias, simile tibi continget, quod qui alienos canes pascunt, illi enim danti, sicut temere occurrenti allatrât, mali quoq; eos qui prosunt sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulantes auersare, perinde atq; fallentes, utriq; enim cum eis fides habetur, iniuria afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos, qui ad pessima gratificantur, non habebis unquam, qui tibi ad ea quæ sunt optima sequendum obsistant.

Comem te præbeas eis, quibus cum conuersaris, & non insolentem. Superborum enim fastum uix serui quoq; perferent, at morum comitatem cuncti benigne ter acceptant.

Eris autem comis, si neq; iurgator sis, neq; implacitus, neq; cum omnibus contendas, neq; iræ eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neq; si iniuste quidem fuerint irati, sed efferuescentibus concedas, deinde ipsos ubi relanguerit ira, reprehendas, neq; inter ridicula serijs, neq; inter seria ridiculis gaudeas. Intempestiuum enim ubiq; est molestum. Neq; ingrati gratiam in eas, quod multis euenit, qui faciunt quidem, sed ægrè tamē amicis inseruiunt. Neq; cupidus fueris, uel culpandi, quia graue est, uel castigandi, quia est acerbum.

ISOCRATIS AD DEMONICVM

In primis caue tibi à potaudi consuetudine, quod si quando tulerit tempus ante ebrietatem surge, cum fuerit mens uino corrupta, patitur idem quod currus solent, qui suos effuderunt aurigas. Illi namq; nullo ordine suis deslituti rectoribus seruntur. Animus quoq; plurima peccat ratione subuersa.

Immortalia sentias, magnitudinem animi præ te ferendo, mortalia uero moderate presentibus pfruedo.

Tanto modestiâ meliorem immodestia putes, quantum est, quod alia quidem omnia peruerse facta lucro sunt eis qui illa admittunt, sola aut immodestia damno afficit eam habentes, plerunq; enim quos uerbis offenderunt, illis rebus poenas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiam uelis, bonis quipiam de eis prædices apud illos, qui sunt renūciaturi. Principium enim amicitie laus est, Inimicitie uituperium.

Quum consulis, præterita sumas in exemplum futurorum, latens enim ex eo quod apertum est, expeditissime poteris cognoscere.

Delibera diu, celeriter uero confice qd decreuisti.

Optimum puta contingere nobis à Deo prosperitatem, à nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, uisq; cum amicis aliquibus de eis cōmunicare, uerbis uelut de alieno negotio utere. Sic enim & illorum sententiam nosces, teq; ipsum haudquaquam manifestum reddes.

Quum super tuis rebus aliquem in consilium tibi adsis

133

P A R A E N E S I S.

assumes, considera primū quo pacto suas ipse res gessit. Qui enim male administravit suas, nunquam bene consulēt in alienis.

Ita poteris maximē ad consulendum excitari, si calamitates, quas adfert temeritas, spectes. Sanitatis namque tunc præcipue curam habemus, cum ualeitudinis aduersæ dolorem recordamur.

Regum imitare mores, illorumq; uitæ rationem sectare, uideberis enim amplecti illos, uel æmulari. Itaq; apud multitudinem tibi maiorem cōtinget laudem adsequi, & constantiore regum beneuolentia perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt, firmissimam tamen legem mores illorū putes. Sicut enim qui Remp. gubernat, opus habet populum obseruare, ita sub principatu uiuentem, maxime regem decet honorare.

Magistratu præditus, nemine ad obeunda ministeria malo utere. Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa refertur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulator, sed gloria honestior. Multis enim opibus præstantior est multitudinis laus.

Nullam rem inhonestam, neq; dicto, neq; facto, iuueris. Videberis enim ipse talia facere, qualia faciētes alios tueris. Sic te cōpara, ut alijs superior esse possis, sis tamen æquo cōtentus, ut iustitiā uidearis expetere, non propter imbecillitatem, sed propter æquitatem.

Elige iustam potius paupertatem, quàm diuitias inuistas. Tanto enim præstantior est opib. iustitia, ut illa
solis

ISOCRATIS AD DEMONICVM

Solis diuitibus prostant, hæc uero defunctis etiã gloriam præstet, & illæ passim improbis contingant, hæc male prorsus sit inaccessa.

Neminem tibi iunxeris eorum, quibus iniustitia lucro est, sed potius eos, qui propter iustitiam serunt iacturas iusti enim & si nulla alia re superent iniustos honesta tamen spe ipsos antocellunt.

Omnium curam gere, quæ ad uitam pertinent, maximeq; omniũ prouidentiam tibi ipsius exerce, maximũ enim in minimo est, mens bona in humano corpore.

Operam da, ut sis corpore laborum patiens, animo sapientiam appetens, ut illo perficere possis decreta, hoc decernere facienda.

Quicquid dicturus es, prius apud animum tuum expende Multorũ enim cogitationem lingua præcurrit.

Putâ rerum humanarum nihil esse firmum, ita nec in prosperis letitia gesties, nec in aduersis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, uel cum sint aliqua de quibus exploratum habeas, uel de quibus dicere est necesse. In solis enim istis potior est silentio sermo in reliquis melius fuerit tacere, quàm loqui.

Gaude cum tibi contigerint bona, moderat eq; dolo, ubi inciderint mala, neutrius tamen animi in alijs esse uelis manifestus, absurdum est enim reconditas in dormibus opes asseruare, & cogitationem in propatulo positam circumferre.

Magis dedecus uites, quàm periculum. Oportet enim

124

P A R A E N E S I S.

enim malis formidabilem esse finem uitæ, probis uero uitam cum turpitudine coniunctam.

Conare in primis uitam in tuto collocare, quod si tamen contigerit in periculū te deuocari, quære in bello salutem cum honesta opinione, non cum pudenda fama. Mori namq; cunctis prouidentia decreuit, sed honeste uita decedere, id bonis tantum uiris proprium natura concessit.

NEc mirum tibi uideatur, si multa quæ diximus haudquaquam presenti tuæ cōueniunt ætati. Non enim id me latebat, sed statui eadem opera & presentis uitæ consilium tibi proferre, & futuræ temporis monita relinquere, quæ quanto tibi sint usū futura facili cognoscēs, qui uero tibi cū beneuolentiæ consulat, difficulter consequeris. Ut ergo reliqua non ex alio requiras, sed hunc uelut ex ærario proferas, decreui nihil eorū prætermittere quæcūq; tibi possem in cōsilium afferre. Gratiā autem habeo Deo ingentem, si, quā de te accepi, non me fallat opinio. Plerosque enim uidemus, cibus iucundissimis potius quā saluberrimis delectari, ita seducentibus à uero amicis potius accedere, quā illis, qui ad meliora hortentur. Te uero puto cōtra instituisse pergere, iudicium mihi tuum circa reliquum uitæ cultum industriè sumens. Qui enim rectissima sibi ipsi agere indicit, consentaneum est eum aliorum ad uirtutem exhortantiū monita nō segniter amplecti. Præcipue excitauit te, ut rerum honestarum
amore

ISOCRATIS AD DEMONICVM

amore teneris, si perspexeris, quod ex ijs uoluptates,
 per quã legitime habemus. In socordia namq; satianda
 rumq; libidinũ studio, cõtinuo sunt labores uoluptatis
 bus adiucti, enixus uero ad uirtutẽ conatus, modestaq;
 uita institutio, synceros se, ap certioresq; referunt obu-
 lctationes. Et illic quidem gauisi primum, postea do-
 lemus, hic post laborẽ uoluptates capimus. In cunctis
 autem rebus non ita principij meminimus, quemadmo-
 dum exitus sensu mouemur. Plurima enim in uita non
 propter res ipsas agimus, sed consequentiũ gratia el-
 boramus. Cogita autẽ quod malis cõuenit passim quic-
 quid obuiũ est agere. Hanc enim protinus uita sibi re-
 gulam præscripserunt. Bonos uero oportet nequaquã
 uirtutem negligere, uel in multorum incurrere repre-
 hensiones. Cuncti enim nõ perinde oderunt eos, qui se
 fallunt, sicut qui probos esse iactãt, nullaq; in re uul-
 go sunt perferendi. Recte quidem. Nam si eos, qui so-
 lis uerbis fraudem struunt improbamus, quomodo eos q
 tota oberrant uia, non asserendos putabimus? meri-
 toq; credimus istos nõ solum in seipsos delinquere, sed
 & animi sui esse proditores. Ipsæ enim opes illis glori-
 amq; & amicos pepererunt, illi uero seipsos indignos
 hac sua felicitate fecerunt. Qd si oportet eũ qui mortis
 sit, scrutari coniectura cœlestium mentem, arbitror
 in familiarissimis suis maxime ostendisse, quomodo bo-
 nis sint malisq; adfecti hominibus. Iupiter enim Hercu-
 lem & Tantalũ genuit, quemadmodũ fabulæ tradit,
 cunctiq; credunt, & illum quidem propter uirtutem
 immor-

135
P A R A E N E S I S.

Immortalitate donavit, hūc propter improbitatē gra-
uissimis calamitatibus oppressit. Quibus utendum ex-
emplis expetere decet honestatem, et nō modo his que
nos diximus, sed ex Poētis pulcherrimū quodq; edisce-
re et reliquos eruditos, si quid dixerūt utile, scrutari.
Quemadmodum enim uidemus apem omnib. flosculis
insidentem, & de uno quoq; optima carpentem,
ita oportet, qui uitę disciplinam expetunt,
nullius rei rudes esse, & undiq; que
sunt utilia colligere. Vix enim
quis sine hac diligentiana
tura poterit er-
rata super-
rare.

F I N I S.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

R. 1213
2

Fystgeorgius Bindung sel. guld
Dise Buecher minner liden kisten
Fing selten von guodt stad inn sigt
Gri. t. Eins, 609. -1. 2. 79

[Handwritten signature]

111

A 81 (153)

(CHAS)

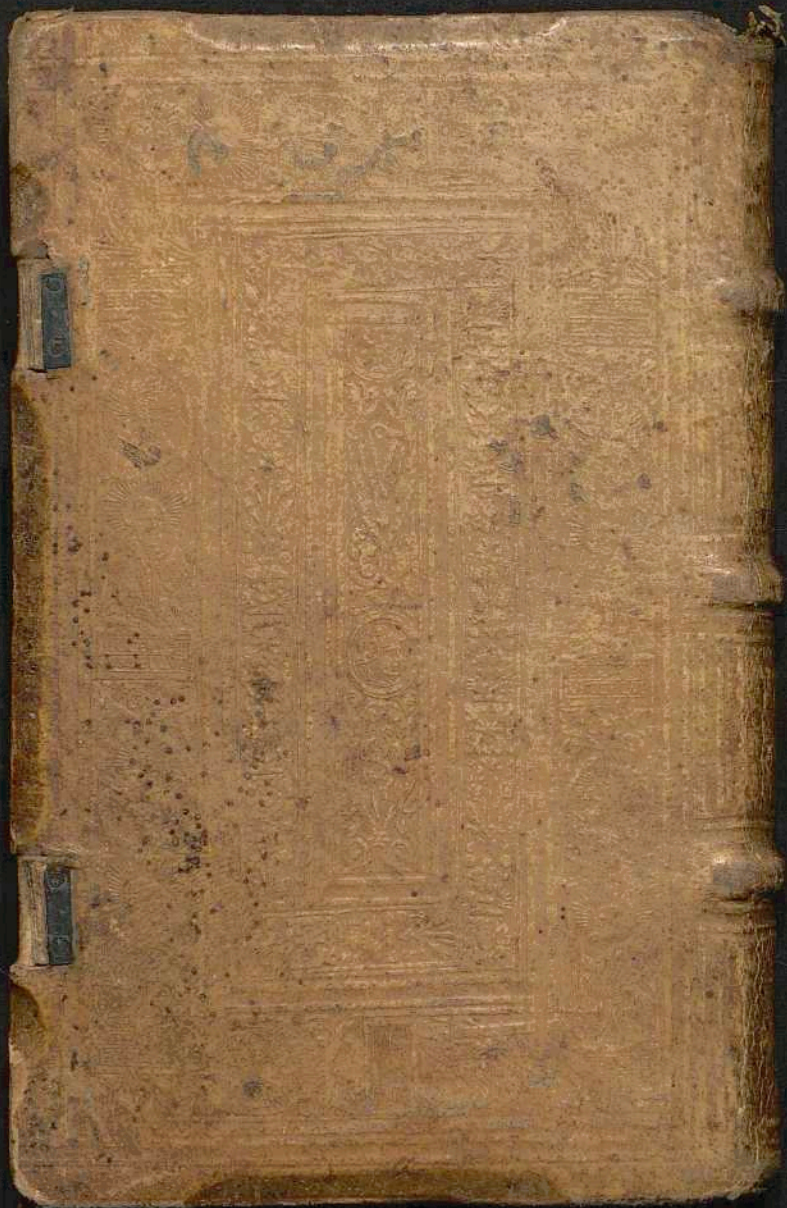
29

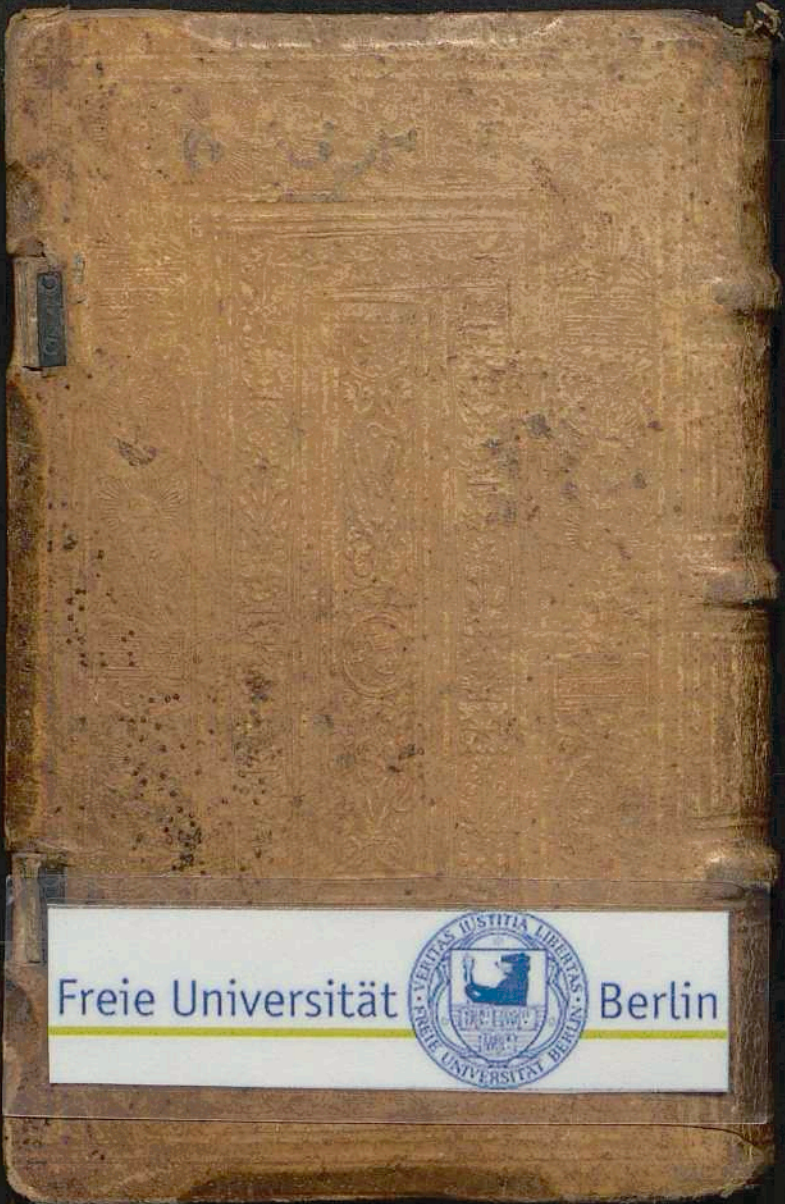
RARA

480/74/11366(6)

X13<7411366600011

Hilberodt
galt

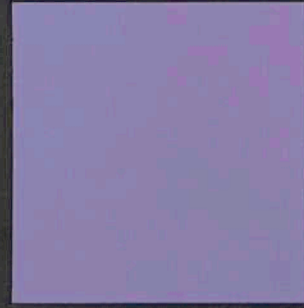
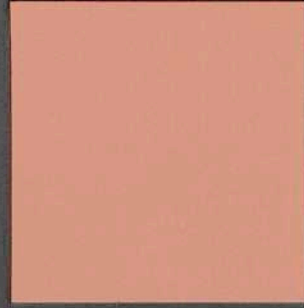
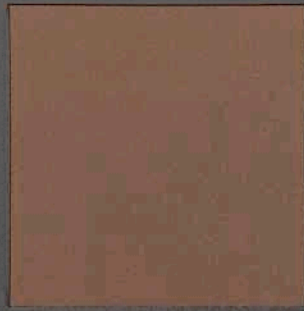
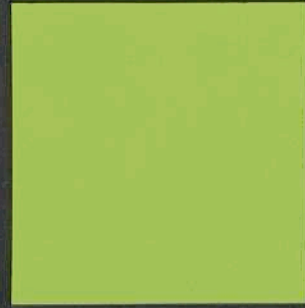
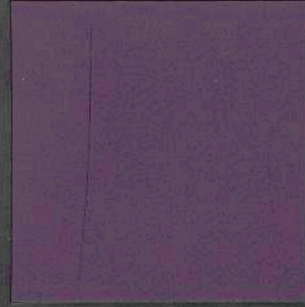
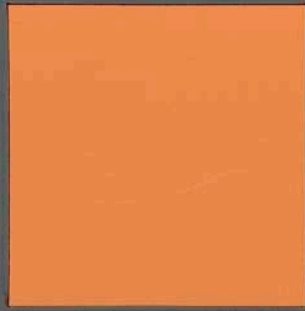
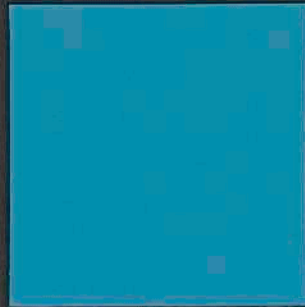
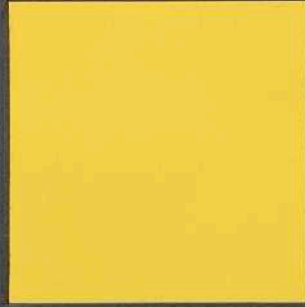
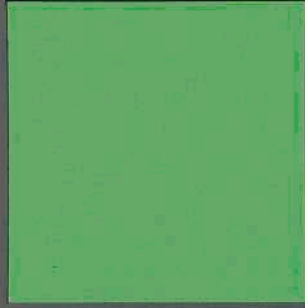
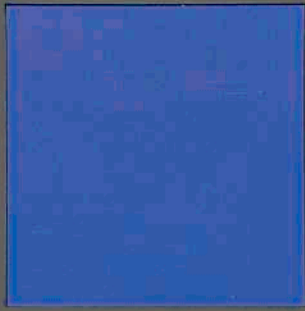
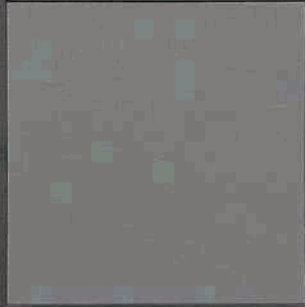
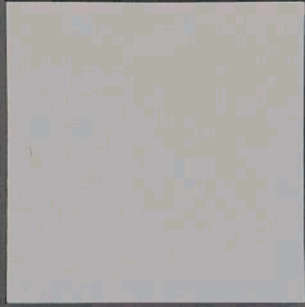
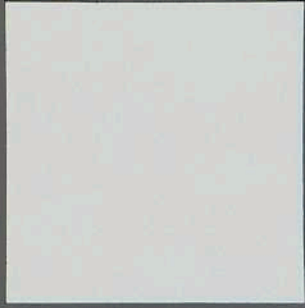
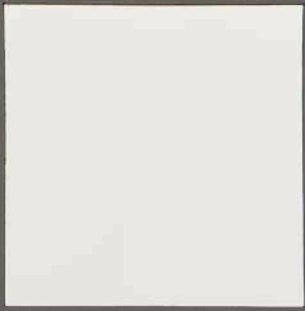

Freie Universität

Berlin

x·rite

colorchecker CLASSIC